

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(23 – 24 травня 2018 р.)

Випуск 18

Слов'янськ – 2018

УДК 51
ББК 74.00

Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (травень 2018) / [За заг. ред. Т. А. Євтухової]. – Слов'янськ, 2018. – Вип. 18. – 116 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Євтухова Т. А.** – завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «ДДПУ», кандидат педагогічних наук, доцент (головний редактор)
- Курінна С. М.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Панасенко Е. А.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Дичко В. В.** – доктор біологічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Стешенко В. В.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «ДДПУ»)
- Сарієнко В. К.** – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора) (ДВНЗ «ДДПУ»)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Цветкова Г. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ)
- Гаврілова Л. Г.** – доктор педагогічних наук, професор (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

У збірнику матеріалів щорічної науково-практичної конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» представлено результати досліджень здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр», «магістр», аспірантів, викладачів ВНЗ і педагогів навчальних закладів, що висвітлюють актуальну проблематику сучасної педагогічної науки.

Призначено для науковців, викладачів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

Друкується за ухвалою вченої ради Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 10 від «26» червня 2018 р.)

© Кафедра природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «ДДПУ», 2018

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Бондаренко А., учитель інформатики
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах інформаційного суспільства та швидкого зростання загального інформаційного потоку для успішної життєдіяльності особистості необхідно якомога раніше починати вчити дитину працювати з інформацією, подбати про інформаційну безпеку й підготовку нинішніх школярів до взаємодії із сучасним медіапростором.

Зазначимо, що згідно з Концепцією Нової української школи в освітньому процесі відбувається зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, зокрема інформаційно-цифровою. Організація навчально-виховного процесу в початковій школі на засадах Нової української школи, необхідність орієнтації на відповідність до майбутніх вимог розвитку інформаційного суспільства актуалізували проблему формування вмінь молодшого школяра працювати з інформацією: шукати, аналізувати, критично переосмислювати, відбирати необхідну, використовувати для вирішення певних завдань.

Інформаційна компетентність і медіаграмотність, як результат медіаосвіти, потребують залучення нових технологій в освітній простір початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз теоретичних досліджень, науково-методичної літератури, досвіду розробки навчальних програм із медіаосвіти та використання їх у навчальному процесі засвідчує, що вчені значну увагу приділяють:

- систематизації наукової термінології педагогіки на прикладі медіаосвітнього простору (Т. Бакка, О. Волошенко, І. Григор'єва, Л. Гуменюк, Р. Євтушенко, Л. Іванова, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз, В. Потапова та ін.);
- проблемі медіакультури (Н. Кирилова, Л. Мастерман, М. Скиба, О. Сергеева та ін.);
- значенню медіаосвіти для становлення особистості (О. Бурім, І. Задорожна, Л. Зазнобіна, Т. Кузнецова, А. Литвин, О. Федоров та ін.);
- ролі сучасних медіа у процесі безперервної освіти (Л. Іванова, С. Іць, О. Коневщинська, А. Сулім та ін.) [2].

Під медіаграмотністю вчені розуміють уміння аналізувати і синтезувати просторово-часову реальність, уміння «читати» медіатекст, здатність використовувати, оцінювати й передавати повідомлення в різних формах.

Результати аналізу показують, що в сучасних умовах впровадження медіаграмотності відбувається різними шляхами. Ще з 2011 року частина шкіл бере участь у Всеукраїнському експерименті з медіаосвіти. У межах варіативної складової навчальної програми, зокрема у старших класах викладається предмет «Медіакультура», у початковій школі – «Сходинки до медіаграмотності». У багатьох школах поза межами експерименту медіаграмотність присутня у позакласній діяльності.

Серед інновацій цього року: медіаграмотність включено у стандарт початкової школи, за яким навчатимуться перші класи з нового навчального року [1].

Автори програм із медіаграмотності зазначають, що зміст початкової освіти сьогодні має вирізнятися міжпредметною інтеграцією і формуванням практичних навичок, що дозволить врахувати особливості молодших школярів, забезпечувати баланс між емоційною, інтелектуальною, духовною, соціальною та фізичною сферами, побудувати навчання дитини на формуванні в неї трьох орієнтирів: «відчуваю», «думаю» та «дію» завдяки використанню різноманітних організаційних форм навчання та компетентнісного підходу [4; 5].

Науковці підкреслюють, що одним із напрямків методичного оновлення уроків у початковій школі є інтеграція навчального матеріалу з кількох предметів, які об'єднані навколо однієї теми [3; 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Сучасні медіа суттєво вплинули на зміст, форми й методи навчання. Але їхній інтенсивний розвиток, зокрема розвиток функціональних можливостей, випереджає розвиток методів їхнього використання у навчальному процесі, особливо в початковій школі. Одним із можливих шляхів вирішення зазначеної проблеми є практичне застосування інтеграції медіаграмотності в шкільні предмети. Такий підхід, на нашу думку, має свою специфіку й потребує науково-методичного супроводу. Учителі початкової школи, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій із цього питання, змушені розв'язувати вказану проблему на емпіричному рівні.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти визнано інтеграцію. Ми поділяємо думку О. Комар, яка трактує поняття інтеграції як єдність будь-яких елементів, а також як об'єднання елементів, яке супроводжується ускладненням, зміцненням зв'язків між ними [3]. На нашу думку, учена доречно визначила зміст і умови інтеграції, а саме:

- наявні елементи, які мають бути засвоєними;
- знання об'єктивних передумов для об'єднання елементів;
- синтезуюче об'єднання елементів;
- результатом синтезу елементів є система, якій притаманні якості цілісності.

На нашу думку, інтеграція медіаграмотності в освітній процес початкової школи сприяє формування в молодших школярів здатності до взаємодії із сучасним медіапростором.

Серед десяти тенденцій сучасної освіти, які визначив відкритий інститут Британії, авторами програм із медіаосвіти виокремлено п'ять, що містять елементи медійної грамотності, а саме:

- конструювання навчання на підставі аналітичних даних;
- принесіть свої власні пристрої (Bring your own devices — BYOD);
- навчання через події;
- розповідь історій (наративна педагогіка);
- новий погляд на повсякденність [4].

Досвід нашої роботи показує, що можливості для інтеграції змісту медіаосвіти у навчальні предмети початкової школи досить широкі. Окремі теми з медіаграмотності можна інтегрувати до програмового матеріалу таких предметів, як «Я у світі», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво», «Основи здоров'я», «Природознавство», «Математика», «Технології», «Інформатика».

Розглянемо інтеграцію знань на рівні пропедевтичного курсу «Інформатика» і «Сходинок до медіаграмотності» на прикладі уроків інформатики в початковій школі.

Типізація таких уроків здійснюється з урахуванням суті дидактичної мети, а тому загальні вимоги до традиційних уроків можуть бути перенесені на інтегровані уроки. Інтегрований урок містить теоретичну частину для ознайомлення з темою і практичну роботу, яка передбачає набуття учнями певних навичок.

Структура інтегрованого уроку визначається вчителем і спрямована на досягнення однієї дидактичної мети, що реалізується за допомогою психологічного механізму засвоєння нового інтегрованого знання, або формування інтегрованого уміння.

Ефективність зазначеного процесу залежить від уміння вчителя синтезувати матеріал, групувати його та належним чином створювати умови для його опанування учнями. У ході практичного застосування інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи зупинимося на етапах проектування інтегрованих уроків.

Першим етапом проектування є вивчення та узгодження навчальних програм, розгляд інтегровального змісту взаємопов'язаних тем, вибір теми та мети уроку з міжпредметним змістом. Досвід показав, що навчальні програми необов'язково повинні бути ідентичні, головне – виявити загальні напрями даних тем, обговорити і сформулювати загальні поняття, узгодити час їхнього вивчення. Головне завдання – позначити мету майбутнього інтегрованого уроку.

Наприклад, у результаті аналізу вивчення та узгодження навчальних програм пропедевтичного курсу «Інформатика» і «Сходинок до медіаграмотності» встановлено, що взаємопов'язаними темами є «Інформація» й «Дитина і інформація». Міжпредметним змістом визначено знайомство з поняттям про інформацію, із джерелами та властивостями інформації, видами інформації за способом сприймання, безпекою використання інформації.

На другому етапі значну увагу необхідно приділити вибору технології та форми інтегрованого уроку, складанню плану уроку, добору методів і засобів навчання. Особливої уваги вчителя потребує уточнення змісту навчального матеріалу, визначення очікуваних результатів, створення умов для забезпечення взаємодії учнів у процесі оволодіння змісту навчання, проведення попереднього хронометражу часу майбутнього уроку. При складанні конспекту уроку слід чітко розподілити кількість часу, що відводиться кожному етапу уроку й неухильно дотримуватися даного регламенту. Учитель готує кожен етап уроку з урахуванням виділеного часу (презентацію для учнів, роздатковий матеріал, завдання для уроку, питання для самоперевірки та ін.), а потім увесь зібраний матеріал об'єднує в єдине ціле.

Спираючись на результати аналізу досвіду реалізації міжпредметного змісту з «Інформатики» та «Сходинок до медіаграмотності» в початковій школі, який засвідчує, що зростанню ефективності зазначеного процесу сприяє практико-орієнтований підхід, в основі якого лежить попередній досвід, ми обрали технологію змішаного навчання.

Використання технології змішаного навчання («Blended Learning») дало можливість створити умови для співробітництва, забезпечення ефективної взаємодії учнів в процесі оволодіння міжпредметного змісту навчання, досягти очікуваних результатів (учні розрізняють види інформації за органами її сприйняття; усвідомлюють існування правдивої та неправдивої інформації).

Специфіка використання зазначеної технології сприяла раціональному розподілу часу, що відводився кожному етапу уроку. Презентація результатів роботи груп сприяла створенню уявлення про те, що все в нашому житті взаємопов'язане, взаємообумовлене й знаходиться в тісному взаємозв'язку.

У ході третього етапу важливо вирішити питання стосовно організації інтегрованого уроку: ретельно продумати розташування необхідного обладнання, щоб не витратити час на його пошуки або розташування під час уроку; продумати форми організації практичної роботи учнів і розставити відповідно столи, заздалегідь розкласти на столах необхідний роздатковий і робочий матеріал. Усе це необхідно для більш раціонального використання часу, відведеного на урок.

У ході підготовки до уроку вчитель разом з учнями, з'ясовуючи, як можна отримати інформацію, визначили три станції. Учні об'єдналися в три групи, відправились у «подорож». Використання моделі «ротація за станціями» сприяла ефективній організації навчання в класі, коли учні «подорожували» між різними «станціями» (робота в групах) у межах одного кабінету з використанням ІКТ.

Із новим матеріалом діти знайомились на станціях «Пані Інформація», «Джерела та властивості інформації», «Безпека використання інформації». На кожній станції школярів чекали інструкції із коротким текстом, які чітко описували алгоритм виконання завдання. Учні використовували комп'ютерну техніку для пошуку інформації.

Спираючись на життєвий досвід дітей, практико-орієнтований підхід та отримані знання, ми залучили учнів до творчого пошуку «Шлях від інформації до інформаційного продукту», у ході якого учні ознайомились з етапами створення інформаційного продукту: як збирати данні, як опрацьовувати, як організувати та демонструвати. Творчий пошук передбачає, що діти самостійно шукають вирішення поставленої проблеми, інформацію для відповіді на питання, додаткові відомості з даної теми. Методи пошуку доцільно попередньо добре продумати й спиратися на способи діяльності, які засвоєні учнями на попередніх заняттях.

Така організація навчальної діяльності учнів на уроці дає вчителю можливість створити умови для формування цілісного світогляду, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння й співтворчості.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, на підставі вищезазначеного можна дійти певних висновків. Процес інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи дає можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування у нових ситуаціях, підвищення їхньої дієвості й систематичності. Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами допомагають учням знизити перевантаження і під час засвоєння знань з інших навчальних предметів (природознавство, читання, основи здоров'я тощо).

Подальшого вивчення потребують питання цілеспрямованого навчання медіаграмотності молодших школярів, створення науково-методичного супроводу інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи та відповідного організаційно-методичного забезпечення.

Література:

1. Дорош М. Як розвивається медіаграмотність в Україні: вісім висновків зі щорічної конференції. [Електронний ресурс] / М. Дорош – Режим доступу: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/yak_rozvivaetsya_mediagramotnist_v_ukraini_visim_visnovkiv_zi_schorichnoi_konferentsii/)

2. Іванова Л. А. Проблема систематизації наукової термінології педагогіки (на прикладі медіаосвітнього простору) [Текст] / Л. А. Іванова, І. В. Григор'єва / Світ науки, культури, освіти / Міжнародний науковий журнал. Гірничо-Алтайськ, 2009. – № 2 [14]. – С. 158 – 165.
3. Комар О. А. Дещо про інтеграцію та інтегровані уроки / О. А. Комар // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2017. – Вип. 57. – С. 67 – 73.
4. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощапова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т., Шкребець О. / За редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. – К. : ЦВП, АУП, 2017. – 197 с.
5. Навчальна програма «Сходинки до медіаграмотності» / В. В. Ліпостанський, В. І. Даниленко, В. П. Мележик, Т. В. Іванова, О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванов. – К. : АУП, ЦВП, 2014. – 28 с.
6. Савченко О. Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків / О. Я. Савченко // Початкова школа, 1992. – №1. – С. 3 – 5.

УДК 37.035:172.15:004.032.6

РОЛЬ МЕДІАОСВИТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті*

*ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Бакуха О., заступник директора
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміна суспільних пріоритетів у нашій державі, надскладна соціально-економічна ситуація в країні спричинили необхідність активізувати процес цілеспрямованого, систематичного, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку молоді щодо формування національної активності, підйому патріотизму.

Нагальною потребою суспільства є виховання високих громадських, психологічних, моральних, фізичних та професійних якостей, необхідних для реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості в інтересах всебічного розвитку суспільства.

Н. Череповська підкреслює, що забезпечення процесу патріотичного – виховання одне з найскладніших завдань системи освіти, оскільки громадянськість, почуття патріотизму свідчать про найвищий ступінь розвитку особистості [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що науковці і практики значну увагу приділяють різним аспектам в організації процесу патріотичного виховання в умовах сьогодення та пріоритетів Нової української школи, а саме:

- визначення принципів формування й розвитку патріотизму суспільства (І. Бех, Н. Волошина П. Гнатенко, О. Киричук та ін.);
- формування патріотичних якостей особистості (Н. Михальченко, В. Павленко, Н. Снопко, С. Таглін та ін.);
- забезпечення процесу патріотичного виховання та розвитку громадянських якостей особистості (І. Бех, П. Вербицька, О. Жаровська, П. Ігнатенко, В. Матящук, А. Погрібний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестоपालюк та ін.).

За переконанням І. Бега та К. Чорної, патріотизм українців покликаний захистити національні інтереси своєї держави, відновити її територіальну цілісність, дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіт національної свідомості, ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини [2].

Для досягнення поставленої мети патріотичного виховання необхідно залучати такі методи, способи практичної діяльності, що сприяють розвитку в особистості певних якостей патріота [1; 3; 4].

В. Матящук підкреслює, що системою методів патріотичного виховання є сукупність способів впливу на свідомість, почуття, волю та поведінку вихованців, її корекцію й удосконалення з метою вироблення у них якостей людини-патріота [6].

Про актуальність проблеми виховання патріотизму в умовах сьогодення засвідчують такі документи, як Указ Президента України Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки, Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді та ін. [4; 8].

Н. Череповська висловила ідею ресурсності патріотизму особистості в умовах інформаційної війни та оновлення його такими новими інструментальними якостями, як: свідоме ставлення до інформації, здатність до рефлексії емоцій, почуттів щодо сприйнятого, його критичне осмислення і здатність до самостійного висновку, творче переосмислення та інші [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Сприяння оптимізації процесу розвитку патріотизму молоді в Україні нагально потребує цілеспрямованої діяльності, а саме:

- застосування різноформатних медіаконтентів патріотичного змісту;
- формування інструментальних умінь критичного сприймання інформації;
- аналітичного опрацювання медійних повідомлень;
- оцінювання їхньої достовірності й об'єктивності.

Щоб забезпечити фундамент інформаційної безпеки держави у протистоянні агресивним зовнішнім інформаційним впливам і пропаганді, необхідно оптимізувати процес розвитку патріотизму старшокласників засобами медіаосвіти.

Мета статті полягає у висвітленні ролі медіаосвіти, її основних завдань та медіаосвітніх засобів розвитку патріотизму .

Виклад основного матеріалу дослідження. Мета патріотичного виховання переплітається із завданнями соціалізації й індивідуалізації особистості, які в сучасних умовах полягають у розвитку в учня позитивних загальнолюдських якостей, сприянню його адаптації в інформаційному суспільстві.

Сьогодення потребує подолати педагогічні стереотипи на основі переходу від окремих напрямів виховання до розроблення, проектування й моделювання перспективних виховних систем закладів освіти.

В умовах інформаційного суспільства для забезпечення процесу патріотичного виховання молоді як виховної системи за допомогою набуття нових смислів, зміцнення патріотичних почуттів необхідно значну увагу приділити розгляду ролі медіаосвіти, виокремленню її основних завдань та медіаосвітніх засобів розвитку патріотизму.

Роль медіаосвіти як інструменту впливу на оптимізацію взаємодії учнів із медіа у процесі формування патріотичних якостей стає більш значущою, бо сприяє забезпеченню:

- спрямованості на стимулювання розвитку інструментальних якостей медіаінформаційної грамотності патріота: рефлексії почуттів, критичного мислення, творчого переосмислення сприйнятого, а також саморегуляції у взаємодії з інформацією, переключення уваги та ін;
- застосування різних методик і прийомів стимулювання розвитку;
- спеціальної організації процесу формування патріотичних якостей (спільні, індивідуальні перегляди, обговорення, дискусії, робота в малих групах, діяльність в ініціативних групах, медіаклуб, створення патріотичного контенту).

Серед основних завдань зазначеного процесу є розвиток таких важливих інструментальних якостей, як:

- саморегуляція взаємодії учнів із медіа і переглядів візуальної медіаінформації зокрема;
- рефлексія емоцій, почуттів щодо сприйнятого;
- критичне сприймання і опрацювання інформації, його творче переосмислення;
- практичне, креативне застосування;
- спілкування на підставі переглянутого тощо.

Ефективність процесу розвитку патріотизму учнів забезпечується системою прийомів, методів, засобів, технологій.

Ми поділяємо думку В. Матяшук і залучаємо такі методи:

- усвідомлення цінностей патріотичного виховання як любові до Батьківщини (розповідь, роз'яснення, бесіда, диспут, дискусія, приклади);
- організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки (доручення, педагогічної вимоги, ситуація вільного вибору, ігровий метод);
- стимулювання поведінки і діяльності (заохочення);
- педагогічної підтримки, змістом якої є подолання суб'єктивних та об'єктивних перепон (підтримка всіх вихованців, індивідуально особистісна підтримка) [6].

Використовуючи типові методи медіаосвіти для забезпечення процесу патріотичного виховання в школі, учителі залучають:

- вербальні (розповідь, бесіда, діалог, обговорення, аналіз, дискусія та ін.); наочні (перегляд візуального, аудіовізуального матеріалу та ін.);
- репродуктивні, дослідницькі, евристичні, проблемні, ігрові (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіатекстів, імпровізація та ін.); виховно-етичні (розгляд моральних, релігійних, філософських проблем на матеріалі медіа та ін.);
- практико-утилітарні (практичне вивчення та застосування медіатехніки); естетичні (виховання художнього смаку на кращих зразках медіакультури);
- соціокультурні (розвиток творчої особистості в плані сприйняття, уяви, зорової пам'яті, інтерпретації, аналізу, критичного мислення стосовно медіатекстів будь-яких видів і жанрів) [5].

У межах реалізації програми розвитку Миколаївського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 3 (Миколаївського ЗЗСО I-III ступенів № 3), яка має концептуальну назву «ШКОЛА 2020», у контексті розвитку патріотизму молоді засобами медіаосвіти перевага надається інноваційним медіаосвітнім засобам.

У процесі залучення медіа як інструменту впливу на розв'язання психолого-педагогічних проблем особистості, забезпечення процесу виховання патріотизму засобами медіаосвіти найбільш уживаними медіапристроями є комп'ютер (ноутбук, планшет), проекційна техніка, носії інформації.

У ході підготовки і реалізації проектів, використовується медіадидактичний матеріал, який розрізняється за медіаформатами і медіаконтентом. Медіаформати становлять переважно візуальну продукцію: фотографії, картинки, слайд шоу, відео, анімацію, документальні, художні фільми, рекламні, музичні ролики. Медіаконтент розподіляється за жанром та змістом.

Медіадидактичний матеріал широко використовується у процесі збагачення школярів патріотичними почуттями під час засвоєння ними українських народних обрядів та звичаїв, родинних свят. Одним із яскравих прикладів самовираження учнів став шкільний фестиваль «Пісенна Україно, ти – дружна родина». Мета шкільного пісенного фестивалю – створити умови для творчого росту дітей, формування сучасної української музичної культури, популяризації народної та сучасної української пісні, підтримати в учнів почуття гідності, патріотизму і любові до України, виявити талановитих виконавців у галузі вокального музичного мистецтва, збагатити духовний світ дітей, забезпечити естетичний розвиток, виховання дітей та учнів.

Творче медіасприймання переглянутих медіапродуктів передбачає передусім переосмислення, надання створеному медіаконтенту нових, власних смислів за допомогою техніки «стоп-кадр» (зупинка фільму на тому моменті, який ілюструє концепцію, що аналізується), а також «нарізки» (повторний перегляд епізодів, які вважаються доказами, або які є підставою для додаткового аналізу). Такий підхід сприяє підготовці й проведенню оригінальних шкільних заходів і реалізації різноманітних проектів.

Перфоменс «Спогади про війну», перемога проекту «Акорд» в Грантовому конкурсі «Школа №3», проект «Вишиванка – генетичний код України», участь у проекті «Лист дорослому», участь в конференції «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в закладах освіти Миколаївської міської ради», співпраця з НСЖУ в межах проекту «Подолання кризи та розбудова миру в Україні – Час діяти» сприяють стимулюванню розвитку здатності до рефлексії своєї діяльності, власних емоцій, почуттів, викликаних переглядом створеного власного медіаконтенту, наданням можливості учням усвідомити свої переживання, глибше зрозуміти себе, краще зрозуміти інших.

У межах співпраці ініціативної групи MEDI@NNA з ГО «Новий Донбас», Unicef, ПІ «Теплиця», команди «Жовтий Автобус», громадської організації «Наша дія», «Я вірю в Україну» учні беруть участь у міжнародних кінофестивалях, воркшопах, показах власних робіт, надають інформаційну підтримку партнерам MiniEdcampSloviansk#ВишіНаЗліт#УсебудеНУШ, EdCamp Ukraine 2018 (м. Харків).

У співпраці з Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (Литва, Вільнюс) було проведено одночасний показ і обговорення документального фільму «Богданове щастя». Фільм створено волонтерами в межах проекту «Новий Донбас» на реальних подіях, учасниками яких є учні школи.

Невід'ємною складовою «патріота інформаційної доби» стає розвинена медіаінформаційна грамотність. Меморандум з австрійською школою DIE GRAPHISCHE надає широкі можливості у підготовці та впровадженні профільної

програми навчання з поглибленим вивчення медіаінформатики, курсів за вибором «Основи медіаграмотності», «Практикум «Медіакультура».

Підсумовуючи зазначене вище, можемо стверджувати, що процес розвитку патріотизму учнів засобами медіаосвіти прийтиме зміцненню патріотичного ресурсу школярів шляхом творчого застосування медіа у своїх цілях: перегляд українського, патріотичного контенту, створення власних патріотичних медіаконтентів, пошук однодумців, організація спільнот патріотичного спрямування в соціальних мережах.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати аналізу досвіду виховання патріотизму засобами медіаосвіти засвідчують, що медіа у ролі інструменту мають могутній вплив як на конструювання ідентичності особистості, так і на формування її патріотичних цінностей.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у розробці методичних і практичних рекомендацій щодо оптимізації процесу розвитку патріотизму молоді на засадах використання технологій стимулювання розвитку емоційно-когнітивного опрацювання інформації, а саме на рефлексії почуттів та критичному мисленні.

Література:

1. Бех І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання / Іван Бех – директ. Ін-ту проблем виховання НАПН України // Рідна школа. – 2015. – № 1 – 2. – С. 3 – 6.
2. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12 – 13. – С. 26 – 37.
3. Вознесенська О. Л. Медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості / О. Л. Вознесенська, Н. І. Череповська // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2015. – Вип. 35. – С. 231 – 244.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчицька Л., Мірошніченко Ю. – 2-ге вид., стер. – К.: АУП, ЦВП, 2012. – 58 с. – [Електронний ресурс]. – Джерело доступу: <http://www.slideshare.net/medialiteracy/ogliad>
6. Матящук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В. Матящук. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 384 с.
7. Череповська Н. І. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчально-методичний посібник / Н. І. Череповська; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. – 156 с.
8. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

ВПЛИВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Ендеберя Н., учитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нагальною потребою сьогодення є проблема пошуку найбільш ефективних освітніх технологій, що здатні забезпечити реалізацію Концепції Нової української школи. Пошук шляхів вирішення зазначеної проблеми зумовлює потребу розглянути організацію навчального співробітництва в контексті використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Значну роль у забезпеченні ефективного навчального співробітництва на засадах використання ІКТ відіграє взаємодія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що поглиблене розуміння сутності взаємодії представлено в роботах Т. Башинської, О. Гончар, С. Довбенко та ін.

У педагогічній психології процес взаємодії розглядають як цілеспрямований взаємообмін та взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціями. У сучасних умовах чимале значення надається організації міжособистісної взаємодії педагога і дитини в освітньому процесі. Міжособистісна взаємодія розуміється науковцями як сукупність зв'язків і взаємовпливів, що відбуваються в процесі спільної діяльності.

Т. Башинська розуміє взаємодію як процес безпосереднього чи опосередкованого впливу вчителя й учнів один на одного, який породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок, взаємоперехід, взаємоторчість. Учена зазначає, що способи організації взаємодії – це система об'єднаних за певним принципом прийомів, зумовлених сукупністю засобів та особливістю взаємозв'язків учасників навчально-виховного процесу [1]. С. Довбенко, розглядаючи сутність діалогічної взаємодії, наголошує на необхідності апробації ефективних способів організації взаємодії вчителя й учнів у навчально-виховному процесі початкової школи [2].

Результати аналізу низки досліджень показали, що українські вчені (Б. Грудинін, О. Марченко, О. Рудницька, Є. Хоменко, Н. Черепаня та ін.) приділяють значну увагу розвитку ідеї педагогічної взаємодії [5; 6; 8].

Б. Грудинін зазначає, що у світлі нової парадигми освіти виникає необхідність внесення суттєвих змін до принципів побудови процесу взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, в основі якої лежить акцентування уваги на внутрішньому світі дитини, на середовищі, в якому вона живе, на мотивах її навчання, самоосвіти та саморозвитку.

На думку української дослідниці О. Рудницької центром педагогічного процесу є взаємодія учня з навчальним матеріалом, яку забезпечує і регулює педагог [6].

Н. Черепаня розглядає проблему розвитку взаємодії педагога з учнями та її роль у становленні особистості дитини.

Проведений аналіз дає можливість виокремити три види педагогічної взаємодії: того, хто навчає, із об'єктом вивчення (учителя з навчальним матеріалом); того, хто

навчає, із тим, хто навчається (учителя і учнів); того, хто навчається, із об'єктом вивчення (учнів з навчальним матеріалом).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Про повноцінну взаємодію молодших школярів із навчальним матеріалом можна говорити тоді, коли діти починають виявляти здатності самостійно, за власною ініціативою залучати дорослого до співпраці у відкритті нових знань та використовувати ІКТ для саморозвитку й самоосвіти. Вирішенню зазначеної проблеми сприяє змішане навчання.

Мета статті полягає у висвітленні впливу змішаного навчання на ефективність взаємодії молодших школярів із навчальним матеріалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Задовольнити потребу молодших школярів на взаємодію з навчальним матеріалом на засадах використання ІКТ можливо за умов використання змішаного навчання (ЗН). Зосередимо увагу на результатах нашого досвіду впровадження та використання ЗН у початковій школі.

Результати аналізу нашого досвіду впровадження та використання ЗН засвідчують, що необхідно забезпечити доцільне поєднання онлайн та офлайн-навчання. Створити умови для навчання онлайн – це забезпечити покрокове оволодіння молодшими школярами форматом самостійного навчання за комп'ютером. Навіть ті учні, які добре навчаються, володіють базовими знаннями з інформатики на першому етапі впровадження ЗН потребують допомоги дорослого.

Специфіка впровадження та використання ЗН полягає в тому, що такий підхід до організації навчання дає можливість уже учням першого класу новий матеріал пізнавати за допомогою онлайн-ресурсів самостійно вдома (модель «перевернутий клас» Flipped Classroom). У процесі опанування навчанням офлайн першокласники вчилися уточнювати здобуті знання, усвідомлено використовувати їх на практиці разом – у шкільному класі (модель «ротація за станціями» Rotation Model). Значну увагу необхідно приділити особливостям взаємодії учня з вчителем та однокласниками у ході роботи з підготовки й реалізації міні-проектів. Залучення молодших школярів до зазначених вище форматів спричинило необхідність пропедевтичної роботи стосовно оволодіння «секретами» підготовки і реалізації групових проектів, запитів на індивідуальні консультації, дискусії та ін. (тобто будь-яка взаємодія, що відбувається в реальному часі).

Натомість упровадження та використання технології ЗН вимагає відповідного як організаційного й методичного забезпечення, так і підготовки всіх учасників, психолого-педагогічного супроводу навчального процесу.

Ми впевнені, що впровадження змішаного навчання необхідно починати з мотивації самостійної навчально-ігрової діяльності першокласників. Значну увагу доцільно приділити співбесідам із дітьми, у ході яких вивчити рівень пізнавальної мотивації дітей, їхні уміння використовувати комп'ютер та різноманітні гаджети у повсякденному житті (спілкування, ігри, пошук інформації та ін.) Важливо провести роботу з підготовки батьків для надання підтримки дітям у процесі перших кроків здійснення самостійної освітньої діяльності з використанням ІКТ удома.

Упровадження змішаного навчання відбувалося двома шляхами у форматі «діти – дітям»: у різновікових групах (координатор – учень четвертого класу, який мав досвід роботи), у групах однолітків (координатор – учень першого класу, якого завчасно готували як «живу книгу»). Кожен шлях мав свої переваги й слабкі сторони.

Використання змішаного навчання у різновікових групах сприяло швидкому просуванню в опануванні способів діяльності, але створювало труднощі

в залученні учнів четвертого класу (узгодження розкладу та ін.) Робота у групах однолітків вимагала ретельної підготовчої роботи до початку навчання, приділялося більше часу в опануванні способів діяльності.

Ми почали впровадження змішаного навчання з опанування моделі «Ротація за станціями» на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва.

Ротація за станціями – це модель організації навчання в класі, коли молодші школярі «подорожують» між різними «станціями» (робота в групах). Спочатку станції можуть бути розташовані в межах одного класу з використанням ІКТ, щоб учні набули досвіду роботи, а вчителю було зручно організувати психолого-педагогічний супровід. Згодом станції можуть розміщуватися в декількох кабінетах (клас і кабінет інформатики).

Першокласники, працюючи в групах, оволоділи правилами пересування від однієї станції до іншої, умінням працювати з інструкцією, способами роботи з відеоматеріалами, умінням працювати з відеоуроками. Спочатку правила пересування від однієї станції до іншої, інструкція мали вигляд серії малюнків, які вказували на порядок пересування, виконання завдання на станції. Поступово інструкція прийняла вигляд чіткого алгоритму діяльності групи та спричинила необхідність розподілу обов'язків у процесі взаємодії між усіма учасниками.

Згодом учитель створював умови, щоб, отриманий молодшими школярами досвід взаємодії з навчальним матеріалом на уроках трудового навчання й образотворчого мистецтва Rotation Model та моделі Flipped Classroom, учні переносили у формат інших предметів початкової школи.

Наш досвід засвідчує, що у процесі впровадження ЗН необхідно постійно зосереджувати увагу учнів на перевагах використання моделей Rotation Model та Flipped Classroom в навчанні. Такий підхід дає можливість поступово сформувати здатність школярів самостійно обирати місце для навчання, контролювати час, ритм та послідовність виконуваних завдань.

На початку процесу опанування зазначених моделей станції визначає сам учитель. Згодом, коли учні залучаються до співавторства у підготовці уроків із використанням змішаного навчання, назви станцій, зміст завдань визначаються вчителем і учнями. Зазвичай це ключові етапи організації навчальної діяльності, у процесі яких молодші школярі отримують нові знання та способи їхнього опанування й застосування.

Зміна форми організації навчання першокласників приводить до зміни ролі вчителя, залучення до взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Одна з головних переваг використання ЗН у процесі взаємодії молодших школярів з навчальним матеріалом – це можливість для вчителя залучити учнів до навчального діалогу, виявити особистісну позицію, створити умови для творчого самовираження як педагога, так і учнів, прояву їхніх почуттів, емоцій.

Під навчальним діалогом ми розуміємо форму взаємодії вчителя й учнів у процесі якої вони навчаються бачити проблеми в самих простих, елементарних речах, знаходити шляхи їхнього вирішення, рухаючись від ситуації «навчального незнання» до конструювання своїх варіантів вирішення проблеми [7].

Для успішної організації перебігу діалогу ми керувались такими визначеннями вчених.

О. Кондратюк виокремила загальні вимоги до успішного перебігу діалогу: наявність проблеми, певна спільність позицій учасників діалогу, можливість вільного обміну думками й діями. На думку вченої, дотримуючись загального підходу, діалог

можна визначити як рівноправну взаємодію позицій суб'єктів, орієнтовану на одну предметність.

У виборі форми організації навчального діалогу ми керувалися рекомендаціями О. Кондратюк, звертали увагу на мету діалогу, логіку формування в учнів умінь співпрацювати, особливості змісту завдання. На початковому етапі доцільно використати парну роботу для оволодіння учнями правил й етикету взаємодії. Учена наголошує, що першокласники деякі навчально-практичні завдання вже можуть розв'язувати у груповому діалозі. Дослідниця зазначає, що з другого класу групова форма організації діалогу може за вибором учнів стати основною. Натомість пошук способу розв'язання навчального завдання та його моделювання учні можуть здійснювати у груповому й міжгруповому діалозі [3]. Цінними для нашого практичного досвіду були думки С. Довбенко, яка з'ясовувала сутність діалогічної взаємодії вчителя і молодших школярів у навчально-виховному процесі [2].

У нашій практиці організації взаємодії молодших школярів навчальний діалог став засобом поєднання онлайн та офлайн-навчання. Власний життєвий досвід учнів із певної проблеми вчитель доповнював переглядом відеофрагментів мультфільмів, авторських відеоматеріалів, аудіо в процесі залучення учнів до «перевернутого класу». Учні самостійно мали можливість кілька разів переглядати матеріал у зручний для них час, переглядали матеріали разом із батьками, знаходили відповіді на запропоновані питання до теми.

Такий підхід надавав можливість учням вибудовувати, створювати свій особистий погляд на навколишній світ.

У практичній діяльності ми виокремили переваги використання навчального діалогу в освітньому процесі на засадах використання ЗН, що полягають у формуванні особистісних рис, які сприяють організації вчителем ефективної діалогічної взаємодії в класі: відкритість до сприймання та розуміння інших; гнучкість і терпимість до інших, навіть протилежних суджень, точок зору; емпатійність, сприйнятливність, здатність створювати атмосферу емоційного комфорту; аутентичність поведінки, тобто здатність демонструвати групі справжні емоції та переживання; ентузіазм й оптимізм, віра у спроможність учасників групи змінюватися і розвинути як особистість; урівноваженість, терпимість до ситуацій фрустрації, когнітивного дисонансу і невизначеності; високий рівень саморегуляції; упевненість у собі, власних здібностях та можливостях, намаганнях та переконаннях, здатність до прояву позитивного самоствавлення, до здійснення адекватної самооцінки; усвідомлення своїх потреб, мотивів, діяльності негативних рис особистості, якостей та властивостей тощо; багата уява, інтуїція; достатньо високий рівень розвитку інтелекту, комунікативних та творчих здібностей [4].

Наш досвід показав, що використання навчального діалогу в освітньому процесі на засадах використання ЗН створює умови для розвитку кожної дитини як особистості, зацікавлює, сприяє появі дитячих гіпотез, питань, моделей. Інколи вчитель разом з учнями в процесі навчального діалогу виходять за «межі класу». Вони стають дослідниками, які у співпраці вирішують певну проблему.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати аналізу досвіду засвідчують, що використання ЗН надає реальний позитивний вплив на розвиток мотивації до навчання, а також на ефективність взаємодії. В умовах використання ЗН ефективним способом поєднання онлайн та офлайн-навчання у нашій практиці став навчальний діалог.

Подальшого вивчення потребують питання залучення авторських відеоматеріалів, аудіо у взаємодію молодших школярів із навчальним матеріалом.

Література:

1. Башинська Т. Взаємодія вчителя й учнів у навчально-виховному процесі як педагогічна проблема / Т. Башинська // Початкова школа. – 2004. – № 12. – С. 55 – 58.
2. Довбенко С. Діалогічна взаємодія вчителя і учня в навчально-виховному процесі початкових класів / С. Довбенко, Р. Вагилевич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/5/Vagilev.pdf>
3. Кондратюк О. М. Технологія організації навчального діалогу молодших школярів // Розвивальні технології навчання молодших школярів: навчальний посібник / О. М. Кондратюк, С. Є. Лупаренко, І. М. Толмачова, З. І. Шилкунова ; за заг. ред. В. І. Лозової, О. М. Іонової. – Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2011. – С. 64 – 119.
4. Мазяр В. М. Особливості організації діалогічної взаємодії на уроках в сучасній школі [Електронний ресурс]. – В. М. Мазяр. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/264>
5. Марченко О. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вчителя й учнів у спільній пошуково-пізнавальній діяльності в умовах особистісно-орієнтованого навчання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/alexandermarchenko925/ss-15744300>. – Дата доступу 15.03.2013.
6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. Курганов С. Ю. Ребенок и взрослый в учебном диалоге / С. Курганов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://setilab.ru/modules/article/view.article.php/224/p2>
8. Черепаня Н. І. Взаємодія педагога і дітей як психолого-педагогічна проблема / Н. І. Черепаня // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_67/78.pdf

УДК 373.3.091.3

УПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ВЗАЄМОДІЇ ВСІХ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Краснікова А., учитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реформа освіти України сьогодні спрямована на подолання недосконалості змісту шкільної освіти, недостатньої його орієнтованості на формування здатності використовувати здобуті знання в житті і практичній діяльності.

У процесі оновлення початкової освіти серед викликів сьогодення однією з найгостріших проблем є втрата мотивації до навчання серед дітей молодшого віку. На вимогу часу потрібно змінювати підходи та формат навчання молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Концептуальних засадах реформування середньої освіти проголошено збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів,

створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей [3].

Серед чинників, які спрямовані на забезпечення якості початкової ланки загальної середньої освіти та сприяння розвитку мотивації до навчання серед дітей автори називають різнобічне використання досягнень дошкільного періоду, осучаснення та оздоровлення освітнього середовища, впровадження методик особистісно і компетентісно зорієнтованого навчання, виховання і розвитку молодших учнів [5].

О. Гончар вважає, що потужними стимулами розвитку особистості є навчання на засадах співробітництва, використання різних видів педагогічної взаємодії [2].

В. Кручек підкреслює, що при організації педагогічної взаємодії варто дотримуватись концепції «свободи навчання», яку висунув американський учений К. Роджерс. Згідно з цією концепцією зміст предмета сприймається кожним учнем крізь призму «безпосереднього його ставлення до власних турбот, інтересів і мети». Дослідниця зазначає, що активна суб'єктна позиція учасників освітнього процесу ставить питання про можливий перерозподіл функцій в організації педагогічної взаємодії між педагогом і його вихованцями, дає можливість говорити про педагогічне партнерство не тільки в плані рівнозначності ціннісно-смыслових позицій учасників освітнього процесу, а й щодо їхніх рівних можливостей ініціювати нові форми сумісної діяльності [4].

В. Сидоренко констатує, що основним в освітньому процесі є орієнтація на потреби учня, дитиноцентризм. Особистісно-орієнтована модель освіти, що заснована на ідеях дитиноцентризму, передбачає максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів, забезпечення морально-психологічного комфорту, відмови від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра [6].

І. Большакова, Ю. Найда, О. Онопрієнко, М. Пристінська, Н. Софій упевнені в необхідності залучати до педагогічної взаємодії родини дітей, інших партнерів, оцінити власну практику в контексті освітніх новацій, здійснювати моніторинг розвитку учнів [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В умовах НУШ актуальність організації взаємодії значно зростає. Науковці досліджують різні аспекти використання сучасних технологій у забезпеченні педагогічної взаємодії. Однак, методичних рекомендацій стосовно практики їхнього застосування в умовах НУШ дуже мало.

На нашу думку, розв'язанню зазначеної проблеми сприятиме виокремлення психолого-педагогічних умов упровадження змішаного навчання («Blended Learning») як засобу взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу.

Мета статті полягає у висвітленні психолого-педагогічних умов упровадження змішаного навчання (ЗН) як засобу взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами аналізу науково-методичної літератури ми зробили висновок, що взаємодія – це категорія, яка відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємну зумовленість і зміну стану. Найчастіше взаємодія проявляється в діяльності і спілкуванні. [7]. Узаємодія реалізується в умовах школи в широкому значенні (обмін інформацією та обмін діями) й у вузькому розумінні (організація спільної діяльності). Для реалізації закладеного потенціалу

першокласників особливо важлива сумісна творча діяльність із дорослим. Зупинимося на виокремленні психолого-педагогічних умов забезпечення взаємодії в процесі організації спільної діяльності першокласників, учителів і батьків на засадах впровадження змішаного навчання. Засобами взаємодії ми обрали слово, міміку, жест, дію, вчинок.

Коротко зупинимося на характеристиці моделей «Rotation model», «Flipped classroom», які є доцільними у процесі забезпечення взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу в початковій школі. Вони ґрунтуються на співвідношенні різних видів навчальної діяльності, ступенів індивідуалізації навчання, охоплення учнів в процесі навчання в класі чи пізнавальної діяльності у створеному навчально-предметному середовищі або вдома (за бажанням дітей і батьків).

«Rotation model» ґрунтується на принципі ротації й її застосування створює сприятливі умови навчання в групах для першокласників. Діти, які спочатку на уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання, природознавства в ігровій формі опанували «секретами» зазначеної моделі, мають можливість застосувати набуті вміння й здобувають нові знання, переміщуючись від однієї станції до іншої. Причому на одній із станцій обов'язково є он-лайн навчання, а іншими можуть бути навчання у групах, індивідуальні заняття з вчителем, практичні завдання.

Поступово першокласники оволодівають способами роботи з відеоматеріалами, умінням працювати в ході відеуроку, правилами пересування від однієї станції до іншої, умінням працювати з інструкцією. Створення інструкції вимагає від педагога врахування індивідуальних особливостей учнів класу. Це може бути серія послідовних кольорових малюнків чи схематичних малюнків із підписами (якщо діти вже можуть читати), які вказують на порядок виконання завдання на станції й пересування від однієї до іншої. Поступово інструкція приймає вигляд чіткого алгоритму діяльності групи та залучає дітей до розподілу обов'язків між усіма учасниками.

Різновиди цієї моделі надають можливість задовольнити індивідуальні потреби першокласників, повноцінно реалізовувати сенситивний для фізичного, психічного розвитку час. Ротація станцій – діти навчаються у групах, спираючись на свій життєвий досвід, активно залучаються до навчально-ігрової, пізнавально-пошукової діяльності.

«Flipped classroom» дає широкі можливості першокласникам для практичної реалізації навчально-ігрової й залучити батьків для підтримки розвитку пізнавального інтересу своїх дітей.

Учителі проводять систематичну консультативну роботу з батьками, разом опановують методом супроводу. Головне донести до батьків, щоб вони сприяли розвитку здатності дитини до застосування здобутих знань в практичній діяльності в нових ситуаціях. Важливо усвідомити, що дорослий може запропонувати допомогу тільки у разі, коли дитина за нею звертається. Найчастіше дітям потрібна просто емоційна підтримка.

«Flipped classroom» передбачає, що основний навчально-ігровий матеріал та інструкції діти і батьки отримують онлайн. Індивідуальна ротація дає свободу, право на вибір – кожна дитина з батьками займається за своїм індивідуальним графіком у зручній для них час.

Проектуючи інтегрований урок образотворче мистецтво й українська мова в 1-Б класі на тему «Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів. «Весняні кольори». Село. Весняні роботи в селі. Л. Ковальчук «Мама садила за хатою грядку», ми залучили обидві моделі в технології «Blended Learning».

Урок-подорож – одна з улюблених форм в початковій школі. В умовах використання ІКТ вона зазнала певних змін, натомість отримала й низку переваг. У межах такого уроку дуже зручно залучати ігрові технології, змішане навчання. Ми спробували в російськомовному класі інтегрувати уроки образотворчого мистецтва та української мови, щоб розширити можливості першокласників удосконалювати мовленнєві навички.

Мета уроку: створити умови для ознайомлення учнів з елементарним поняттям «споріднені кольори», залучити учнів до вивчення вірша Л. Ковальчук «Мама садила за хатою грядку» та спілкування на тему «Весняні роботи в селі»; розвивати увагу, пам'ять, мислення, вміння аналізувати, мовленнєві навички, дрібну моторику руки, поповнювати словниковий запас, сприяти розвитку самооцінки, особистісному (інтраперсональний) і міжособистісному (інтерперсональному) типам інтелекту; вмінню працювати в парі, групі; сприяти вихованню мотивації навчання, почуття прекрасного, естетичного сприйняття учнями навколишнього світу, забезпечувати доброзичливу атмосферу, стимулювати розвиток допитливості.

Ураховуючи особливості технології змішаного навчання, значна увага була приділена створенню середовища, яке б забезпечувало першокласникам розвивальну гуманну взаємодію, розвиток здібності пізнавати та відкривати нові знання, працювати в групі.

Щоб забезпечити розвиток вміння працювати в групі, необхідно передбачити одночасне формування кількох видів здатностей:

- здатність до «колективного мислення» для знаходження способу розв'язання певного класу завдань;
- здатність організувати спільну роботу;
- здатність до рефлексії.

Ці здатності є необхідною умовою забезпечення ефективної взаємодії, спільного пошуку. Необхідно систематично приділяти увагу, час, усвідомлювати, що вони можуть бути сформовані тільки в процесі поступового вирощування в учнів вміння працювати в групі.

У першому класі основним завданням групової роботи є оволодіння дітьми нормами співпраці, навчання способів організації спільного обговорення. Залучення до конкретно-практичних задач (математичні, лінгвістичні або інші) є засобом для проведення такої роботи. Такий підхід дає змогу зробити спільний пошук змістовним. Після того як правила роботи групи засвоєні першокласниками (тобто здебільшого дотримуються правил самостійно з опорою на пам'ятку), акцент переноситься на пошук, конструювання учнями способу розв'язання певних навчально-ігрових завдань.

На підготовчому етапі учні навчаються виконувати різні обов'язки в групі: бути координаторами, хранителями часу, здобувачами, художниками (фіксаторами ідей, способів діяльності) та ін. Спочатку діти прагнуть наслідувати значущому дорослому, як креативному взірцю. Поступово дорослий передає більшість дій, що є передумовою формування ефективної взаємодії, самостійності в навчально-ігровій діяльності. Потрапляючи у нову ситуацію, першокласники здатні репродукувати готовий спосіб дії заради досягнення бажаного результату. Згодом

наслідування дітей стає творчим, вони проявляють елементи новизни та самодіяльності, знайомляться з різними варіантами здійснення навчально-ігрової діяльності, визначають свої переваги відповідно до власних уподобань, запитів та вмінь.

Наприклад, координатори Майстерень «Кольорова» (Чарівниця Гармонія), «Поетична» (Чарівниця Поезія), «Чарівна грядка» (Чарівниця Мудрості), працюючи з підручниками і відеоматеріалами до уроку, разом із вчителем створюють пам'ятки, маршрутні листи.

В умовах НУШ широко використовуються різні прийоми педагогічного впливу в процесі взаємодії, які допомагають ініціювати в учнів прагнення працювати над собою: надання права на вільний вибір; концентрація на позитивному; залишення наодинці з самим собою; створення ситуації успіху та ін.

Результати аналізу досвіду впровадження змішаного навчання як засобу взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу дозволили виявити психолого-педагогічні умови, урахування яких відкриває додаткові можливості підвищення рівня розвитку індивідуальних здібностей першокласників, максимального виявлення, ініціювання, використання, «окультурення» їхнього суб'єктного досвіду. До головних умов належать:

- створення стимулювального освітнього середовища, спрямованого на розвиток внутрішньої мотивації першокласників, їхньої творчої ініціативи;
- організація роботи в групах відповідно до вікових особливостей і можливостей першокласників;
- використання інтегрованих завдань міжпредметного змісту;
- поєднання репродуктивної і продуктивної навчально-ігрової діяльності учнів із поступовим зростанням частки самостійної і творчої роботи;
- раціональне використання ІКТ та спеціальних програмних засобів у системі навчальних дисциплін початкової школи.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Організація взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу посідає важливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях. Дотримання в навчальному процесі початкової школи сукупності вказаних умов сприятиме більш ефективному формуванню в молодших школярів навчальної діяльності. Вибір педагогом тих чи інших прийомів взаємодії повинен бути доцільним, творчим і педагогічно виправданим.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в забезпеченні відповідного науково-методичного супроводу балансу: прагнень дитини до самореалізації та самозбереження, її фондів «можу» (знань, умінь, навичок, здібностей) і «хочу» (інтересів, бажань, намірів, почуттів).

Література:

1. Велитченко Л. К. Педагогічна взаємодія як аналогова модель психологічного супроводу / Л. К. Велитченко // Теорія і практика сучасної психології. – 2012. – Вип. 4. – С. 55 – 59.
2. Гончар О. В. Педагогічна взаємодія як визначальна складова гуманізації навчального процесу / О. В. Гончар // Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 1. – С. 22 – 28.
3. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-chytelya.pdf>
4. Кручек В. Умови організації педагогічної взаємодії: за матеріалами наукової літератури / В. Кручек // Вісник Книжкової палати – 2009. – Вип. 3. – С. 45 – 48.

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
6. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно-світоглядний аспект / Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах : Ч.1. / наукова редакція, упорядкування: В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. К.: Агроосвіта, 2018. – С. 121– 128.
7. Стельмах Н. В. Психолого-педагогічні умови педагогічної взаємодії / Н. В. Стельмах // «Young Scientist» – 2016. – Вип. 5 (32). – С. 375 – 379.

УДК 373.3.091.313

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Саранчук В., студентка магістратури факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Фадєєва В., студентка магістратури факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Упровадження Концепції Нової української школи передбачає оновлення змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації особистості в суспільстві, наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі.

Інновації в початковій ланці освіти спрямовані на підвищення продуктивності навчальної діяльності, створення умов для суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя і учня. ІКТ в освітній галузі суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, сприятимуть формуванню в учня ключових компетентностей.

Реформаційні процеси в освіті актуалізували педагогічну проблему: з одного боку, особливі вимоги до інформаційної культури особистості, здатної самостійно вирішувати поставлені перед собою завдання; з іншого боку, недостатньо розроблені технології і методи навчання, що враховують процес інформатизації суспільства й сприяють формуванню умінь оперувати інформацією (знаннями), самостійно її здобувати, перетворювати і застосовувати на практиці [5].

Вирішення зазначеної проблеми ми вбачаємо у створенні умов для проектної діяльності молодших школярів із залученням знань та вмінь, взаємопов'язаних із ціннісними орієнтирами учня, які формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що науковці й практики розглядають різні аспекти проблеми проектної діяльності:

- теоретичні положення проектного навчання (Н. Матяш, О. Онопрієнко, О. Пехотата ін.);
- використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у проектній діяльності (О. Бурдак, М. Золочевська, О. Соколюк та ін.);

- використання методу проектів як дієвого інструменту активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності, формування певних особистісних якостей школярів, набуття ключових компетентностей (О. Барна, В. Вембер, О. Кузьмінська, Н. Морзе та ін.);
- реалізацію проектної технології навчання (К. Баханова, І. Дичківська, І. Єрмакова, Г. Ісаєва, О. Любарська, О. Пометун, С. Шевцова та ін.).

Поняття «проектна діяльність» у педагогіці визначається як форма реалізації методу проектів, особливий вид навчальної діяльності учнів, який має якісно відмінні особливості щодо мотивації, мети й результату (Є. Землянська, О. Коберник, Н. Матяш, В. Симоненко, С. Ящук та ін.).

О. Онопрієнко розробила модель проектної діяльності молодших школярів, яка відображає мету проектної діяльності; об'єктивні й суб'єктивні умови, необхідні для її організації; структурні (змістові, процесуальні) і функціональні компоненти діяльності; прогнозований результат.

Учена наголошує, що сфера застосування проектної діяльності контекстно задається окремими предметами і, за незначним винятком, не має міжпредметного характеру [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Результати аналізу наукових досліджень і досвіду організації проектної діяльності в початковій школі показують, що метод проектів ефективно використовується у викладанні окремих навчальних дисциплін і сприяє інтенсифікації і індивідуалізації освітнього процесу, активізації дослідницької діяльності учнів [1].

При такому підході до організації проектної діяльності значно звужуються можливості застосування знань молодших школярів з інших предметів у процесі формування ключових і предметних компетентностей. Ураховуючи інтегрований характер кожної компетентності, доцільно в організації проектної діяльності систематично використовувати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та перенесенню умінь у нові ситуації, є передумовою використання інтегрованих курсів та інтегрованих уроків.

Метою статті є аналіз організації проектної діяльності молодших школярів та її впливу на формування ключових компетентностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організацію проектної діяльності як засобу формування ключових компетентностей молодших школярів у навчальному процесі забезпечує низка дидактичних умов. Ми поділяємо думку О. Онопрієнко й для ефективної організації проектної діяльності виокремили найбільш впливові:

- актуальність змісту й доступність для учнів проектної діяльності;
- можливість для практичної реалізації творчих ідей;
- відповідність типів проектів рівням розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів (рух від навчально-ігрових і прикладних до дослідницько-пошукових проектів);
- поступовий перехід від виконання проектних завдань до самостійного висунення цілей, проблем; добір різних за змістом (монопредметних, міжпредметних, надпредметних) і тривалістю (короткотермінових, довготривалих) навчальних проектів [4].

Навчальний проект розуміють як дидактичний засіб, за допомогою якого учні долучаються до перетворювальної діяльності, яка передбачає формулювання

проблеми й мети, планування змісту, з'ясування засобів і способів, одержання продукту діяльності.

Практика показала, що найбільш прийнятною формою реалізації навчальних проектів є інтегровані уроки, бо сприяють формуванню в школярів ціннісного ставлення до навчання, праці й спілкування, набуттю досвіду самостійності у вирішенні життєвих проблем; забезпечують зв'язок між предметами інваріантної частини навчального плану.

За нашим переконанням, організація проектної діяльності в початковій школі стає ефективним засобом формування ключових компетентностей молодших школярів, якщо моделюється як процес, що охоплює змістовий, процесуальний і функціональний компоненти.

Змістовий блок складає: цілі і мотиви які обумовлюють зміст і майбутній результат. Процесуальний компонент представлений етапами організації проекту, планування, реалізації, підсумку, кожен із яких відбувається за допомогою адекватних методів і засобів. Функціональний компонент включає мотиваційні, виконавчі та контрольні-оцінні функції.

У процесі залучення молодших школярів до проектної діяльності ми виокремили такі етапи, а саме: перший етап – навчаються «бачити проблему», усвідомлювати цілі, розв'язувати «проблемні завдання» й вирішувати «завдання проектні»; другий етап – знайомляться з етапами проекту; третій етап – опанування проектної діяльності, створення та презентація міні-проектів.

Розглянемо на прикладі інтегрованого уроку інформатики і природознавства, як у межах вивчення розділу «Створення проектів» реалізовано колективний навчальний проект «Клумба моєї мрії».

Під час роботи над цим проектом учні знайомилися з визначеним програмою курсів «Інформатика» та «Природознавство» теоретичним матеріалом, а також з основними етапами роботи над проектом.

Метою вивчення цього розділу з інформатики є не тільки створення, захист проекту, а й розуміння основних принципів роботи над проектами, залучення необхідних знань з природознавства. Саме здобуті знання, способи діяльності, досвід взаємодії має допомогти учням працювати над навчальними проектами при вивченні інших предметів початкової школи.

Розглянемо етапи проектної діяльності в початковій школі, яка реалізується в межах проведення інтегрованих уроків.

Перший етап – створення груп, обговорення ідеї, обрання теми проекту, визначення завдань. Учителю необхідно ретельно подумати як саме організувати спілкування в групі, щоб діти усвідомлено визначили мету (тобто те, що бажають отримати в результаті), продумали, де можна буде використати готовий проект, обговорили свої уявлення про готовий проект.

На другому етапі учні залучаються до планування, визначають, які саме знання і вміння знадобляться їм для створення проекту, вирішують, яку частину проекту буде створювати кожний (розподіляють обов'язки), обговорюють можливі джерела інформації для проекту (друковані джерела, Інтернет). Учитель координує роботу. Доцільно нагадати учням про авторське право і його дотримання під час добору матеріалу до проекту (текст, малюнки). Наступний етап – дослідження. Учні збирають матеріал, працюють із літературою, електронними ресурсами. Четвертий етап – результати. Діти аналізують інформаційні дані, формулюють висновки. Наступний етап – оформлення звіту, підготовка до презентації – має на меті

узагальнення і класифікацію зібраних матеріалів, обробку ілюстративного матеріалу, фото, відео та ін.

Етап презентації містить показ результатів у формі усного звіту, звіту з демонстрацією матеріалів. Учні готують коротку презентацію, у якій розкажуть про свій проект. Доречно разом із групою прослухати виступ, звернути увагу на мету проекту та можливі способи його використання, а також вигоду від його використання. Обов'язково необхідно вказати використані джерела інформації. Захист проекту – особлива подія, тому після захисту дуже важливо, щоб учні відчували потребу у тій діяльності, яку вони здійснили, пройнялися атмосферою свята знань від того, що вони принесли своїм однокласникам радість пізнання.

На етапі оцінювання проектної діяльності і її результатів доцільно організувати колективне обговорення, самооцінювання результатів і процесу дослідження за встановленими критеріями.

Таким чином, у процесі залучення до проектної діяльності у молодших школярів виникає низка потреб, які стають підґрунтям для формування ключових компетентностей: усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, факти, усвідомлювати роль ефективного спілкування; логічно і алгоритмічно мислити, спостерігати, аналізувати, збирати дані, аналізувати результати; критично застосувати ІКТ для створення, пошуку, обробки інформації, оволодівати способами пошуку, засвоєння нових знань, умінь і навичок.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Формуванню ключових компетентностей у ході проектної діяльності сприяє створення і реалізація сукупності об'єктивних і суб'єктивних умов організації навчально-виховного процесу: урахування індивідуальних пізнавальних потреб учнів; забезпечення можливості для осмислення ними мотивів, цілей і результатів навчальної діяльності; розширення і поглиблення сфери застосування пізнавального досвіду шляхом участі в навчальних проектах міжпредметного характеру, які характеризуються високим ступенем пізнавальної активності та самостійності.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробленні науково-методичного супроводу організації проектної діяльності молодших школярів на засадах систематичного використання внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, які сприяють формуванню ключових компетентностей учнів.

Література:

1. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. / Т. Башинська // Початкова школа. – 2003. – № 6. – С. 58 – 59.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
3. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П., Кузьмінська О. Г. Проектна діяльність як засіб формування ІКТ-компетентності учнів / Н. В. Морзе, О. В. Барна, В. П. Вембер, О. Г. Кузьмінська // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2014. – № 3 (51). – С. 52 – 59.
4. Онопрієнко О. В. Мотиваційний потенціал проектної діяльності молодших школярів / О. В. Онопрієнко // Наука і освіта / Наук.-практ. журнал Південного наукового центру АПН України. – 2007. – № 3. – С. 101 – 104.

5. Старих О. Метод проектів на уроках інформатики – спосіб розвитку інформаційної компетентності учнів. / О. Старих // Інформаційні технології в освіті. – 2008. – № 1. – С. 155 – 160.

УДК 373.3.014.3(477)

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНИХ ТРАЄКТОРІЙ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Телятникова Л., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 12, м. Слов'янськ*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобалізаційні виклики сьогодення активізували реформаційні процеси, які передбачають зміну цілей та основних завдань початкової і загальної середньої освіти щодо сучасної парадигми освіти і світових тенденцій розвитку освітніх систем.

Ідеологію змін в освіті України представлено в Концепції «Нової української школи» [5].

Суспільство очікує кардинальних позитивних змін в шкільній освіті, виокремлення базових цінностей її подальшого розвитку, що спрямовані на утвердження соціально і особистісно значущого сенсу здобуття освіти.

Тільки інноваційна за сутністю освіта може виховати учня, який здатний жити в інформаційному суспільстві за сучасними інноваційними законами глобалізації, стати всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю, яка керується власними знаннями та переконаннями.

Цільові і ціннісні трансформації сучасної освіти вимагають створення інформаційно-освітнього середовища, залучення сучасних технологій для організації індивідуальної роботи учнів, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учня [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав наявність різних підходів до трактування суті поняття індивідуальної освітньої траєкторії розвитку. За результатами аналізу науково-методичної літератури ми виокремили такі:

- цілеспрямовану освітню програму, що забезпечує учню позиції суб'єкта вибору, розробки, реалізації освітнього стандарту при здійсненні вчителем педагогічної підтримки, самовизначення і самореалізації (М. Дичківська, І. Каньковський, Т. Коростіянець та ін.);
- набір конкретних дидактичних і методичних засобів із забезпечення розвитку учня, що ґрунтується на його індивідуальних особливостях, до яких належать рівні навченості, навчаємості і когнітивні психічні процеси (А. Гаязов, Н. Суртаєва, А. Хуторський та ін.).

Необхідно відзначити, що в наукових дослідженнях активно використовуються два поняття: «індивідуальні освітні траєкторії» і «індивідуальний освітній маршрут», які часто ототожнюють. На думку дослідника І. Каньковського, під траєкторією у класичному значенні розуміється лінія руху якого небудь тіла або точки, а під

маршрутом – шлях прямування. Ці поняття можуть бути розведені лише тим, що лінія руху освітньої програми (траєкторія) набуває конкретизацію по шляху (маршруті) [4].

О. Жерновникова під індивідуальним освітнім маршрутом розуміє програму освітньої діяльності учня, розроблену ним спільно з педагогом (із різною їхньою участю, яка залежить від готовності учня до даного виду діяльності і наявності в нього відповідних умінь та навичок) [3].

Ми поділяємо думку Ю. Демчук і визначаємо індивідуальну освітню траєкторію як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня. Під особистісним потенціалом школяра розумітимемо сукупність здібностей учня (ціннісних, пізнавальних, творчих та ін.) [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемі індивідуалізації навчання приділена значна увага в наукових дослідженнях. Однак, питання реалізації індивідуальних освітніх траєкторій в умовах Нової української школи залишається, на нашу думку, недостатньо розкритим.

Мета статті полягає у виявленні напрямів і етапів реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів в умовах НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація індивідуальних освітніх траєкторій учнів в умовах НУШ активізує дотримання принципу індивідуалізації в організації навчальної та позанавчальної діяльності й потребує:

- урахування індивідуально-особистісних характеристик кожної дитини у різних видах її діяльності (орієнтування на зони як близького, так і перспективного розвитку);
- упровадження сучасних технологій навчання учнів з урахуванням оптимального індивідуального темпу навчання, що відповідає можливостям кожної дитини;
- створення умов для максимального розкриття потенціалу особистості, формування ключових компетентностей у навчальному процесі, позакласній та позашкільній діяльності.

У практиці забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій учнів ми виокремили відповідні напрями й етапи.

Серед перспективних напрямів реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів було визначено:

- створення мотиваційних передумов для індивідуального темпу навчання – (визначення характеру і міри навчального навантаження дитини);
- створення умов для практичної реалізації особистості (вибір різноманітних видів навчально-ігрової чи навчальної діяльності з урахуванням схильності особистості);
- забезпечення особистісно зорієнтованого навчання (добір учителем індивідуальних, різнорівневих прийомів навчання відповідно до рекомендацій психолога, соціального педагога) [7].

У забезпеченні перспективних напрямів реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів як цілісного процесу необхідно враховувати три обов'язкових компонента:

- систематичний моніторинг (діагностика) психолого-педагогічного статусу учня та динаміки його психічного розвитку у процесі навчально-ігрової та навчальної діяльності;

- створення соціально-психологічних умов для адаптації особистості учня в складні періоди життєдіяльності (адаптація до шкільного навчання та до переходу у середню ланку школи) та психолого-педагогічна допомога у розвитку молодших школярів в процесі навчання та виховання;
- створення спеціальних соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми у психічному розвитку та навчанні.

За нашим переконанням, реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій учнів як цілісного процесу треба розуміти як взаємодію психолога, педагога й батьків з учнем як суб'єктом, що забезпечує створення умов для прийняття ним оптимальних рішень в різноманітних ситуаціях життєвого вибору.

У процесі реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів змінюється і позиція всіх учасників навчально-виховного процесу. Педагог, психолог, батьки, орієнтовані на потенційні можливості учня, виконують роль фасилітаторів, помічників у становленні і розвитку особистості дитини, поважають цю особистість незалежно від міри її оволодіння знаннями, виявляють увагу до особистої ініціативи учня, до зростання її особистості.

Дитина, як суб'єкт реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, переорієнтовується з результату засвоєння знань, з отримання оцінки на активну взаємодію з дорослими та іншими учнями, на власний розвиток і саморозвиток [1].

У процесі навчальної діяльності першокласників, яка забезпечує реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій, ми адаптували етапи організації вчителем освітньої діяльності з обдарованими дітьми [2]. Спираючись на власний досвід, ми виокремили такі:

- діагностичний – визначення рівня розвитку та ступеня сформованості особистісних якостей учнів, необхідних для здійснення навчально-ігрової діяльності та навчання;
- прогностичний – фіксування кожним учнем (разом із дорослими) «Стежинок успіху» (наприклад: «Читацька стежинка», «Математична стежинка» – фундаментальних освітніх об'єктів в освітній сфері з метою позначення предмета подальшого пізнання);
- ціннісний – визначення освітніх запитів, цінностей і побудова системи особистого ставлення учня до майбутньої освітньої сфери або теми, що має вивчатись (освітня сфера постає перед учнем у вигляді системи фундаментальних освітніх об'єктів, проблем, питань, «точок зору»);
- проектний – змістове наповнення «Стежинок успіху», створення кожним учнем індивідуальної освітньої діяльності стосовно «своїх» і «загальних» фундаментальних освітніх об'єктів (учень за допомогою вчителя, психолога виступає в ролі організатора власної навчально-ігрової, навчальної діяльності: формулює цілі, відбирає тематику, визначає свої кінцеві освітні продукти та форми їхнього представлення, складає план роботи, відбирає засоби та способи діяльності, вибирає систему контролю й оцінки своєї діяльності);
- діяльнісний – одночасна реалізація індивідуальних освітніх програм учнів і загальноколективної освітньої програми;
- презентаційний – демонстрація особистих освітніх продуктів учнів та їхнє колективне обговорення (співвідношення культурних аналогів з учнівським освітнім продуктом);

- рефлексивно-оцінний – самооцінка (взаємооцінка) застосовуваних (репродуктивно засвоєні або творчо створені) видів та способів діяльності, індивідуальних і загальних освітніх продуктів діяльності (у вигляді схем, презентацій, матеріальних об'єктів), отримані результати співставляються з цілями індивідуальних і загальних колективних програм занять.

Реалізація індивідуальної освітньої траєкторії забезпечується:

- використанням технології змішаного навчання;
- створенням відповідно організованого освітнього середовища (дозволяє учням знайти предметне поле, у якому вони найбільш успішні);
- залученням до проектної діяльності;
- позакласними заходами з предметів.

Отже, індивідуальна освітня траєкторія дозволяє забезпечити оволодіння учнями змістом стандартів освіти, формування ключових компетентностей, сприяє розвитку індивідуальних здібностей учня, його прагнення самостійного формування, реалізації та свідомої корекції своєї життєвої траєкторії.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Виявленні напрями і етапи реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів в умовах НУШ створюють підґрунтя для виникнення особистісно значущого сенсу здобуття освіти.

Перспективи подальших розвідок доцільно скерувати на забезпечення науково-методичного супроводу підготовки й впровадження цілеспрямованого процесу реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів в умовах НУШ.

Література:

1. Бутузова Л. П. Психолого-педагогічний супровід молодшого школяра в навчально-виховному процесі / Л. П. Бутузова // Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: збірник науково-методичних праць. / За заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник. – Житомир: ФОП Левковець, 2012. – С. 227 – 229.
2. Демчук Ю. В. Індивідуальна освітня траєкторія як фактор професійного самовизначення обдарованих учнів / Ю. В. Демчук // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndcsoippo.at.ua/fr/0/Demchuk.pdf>
3. Жерновникова О. А. Проблема створення індивідуальних освітніх маршрутів старшокласників у навчальних закладах нового типу / О. А. Жерновникова // Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». – Харків, 2015. – Вип. – № 47 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/1054-1431673961.pdf>
4. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця / І. Є. Каньковський // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2013. – Вип. 4. – С. 62 – 65.
5. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
7. Щорс В. В. Робота з обдарованими учнями: психолого-педагогічні та методологічні аспекти / В. В. Щорс // Завучу. Усе для роботи. Науково-методичний журнал. – 2016. – № 17 – 18. – С. 18 – 24.

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Ткачова М., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Хлудова А., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства, реформаційні процеси зумовлюють необхідність своєчасного впровадження інноваційних технологій в освітню галузь, зокрема в дошкільну та початкову ланки.

Оновлення початкової освіти суттєво вплинуло на організацію навчання першокласників у адаптаційний період. Одним із важливих завдань забезпечення ефективної адаптації дитини до шкільного навчання постає психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу першокласників, що ґрунтується на розумінні змісту, структури та критеріїв готовності до школи в умовах Нової української школи (НУШ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема адаптації дитини до шкільного навчання була предметом вивчення багатьох психологів, педагогів, медиків. З'ясуванню її певних аспектів сприяють дослідження:

- сутності адаптованості/дезадапованості, їхніх причин та особливостей прояву (І. Дубровіна, В. Каган, Р. Овчарова, Н. Самоукіна, А. Фурман та ін.);
- взаємозв'язку психологічної готовності дитини до школи та особливостей її адаптації до навчання (Л. Божович, Л. Венгер, Н. Гуткіна, В. Давидов, О. Проскура та ін.);
- емоційного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (О. Кононко, О. Кульчицька, В. Мухіна, П. Якобсон);
- психологічних особливостей формування навчальної діяльності молодших школярів (В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Г. Люблінська та ін.).

Констатуючи суттєвий внесок названих учених у розробку зазначеної проблеми, слід відзначити, що їхній творчий доробок зорієнтований на теоретичні аспекти аналізованої проблеми. Натомість на практичному рівні залишається ще до кінця не розв'язаними окремі питання стосовно психолого-педагогічного супроводу та організаційних форм, прийомів, методів забезпечення адаптації дітей до шкільного навчання з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей в умовах НУШ.

Аналіз результатів роботи пілотних шкіл України показав, що маємо позитивний досвід реалізації Концепції Нової української школи та пілотування Державного стандарту початкової освіти. Саме ці напрацювання допоможуть у майбутньому ефективно впроваджувати нову систему навчання.

Нова українська школа зорієнтована на створення умов для розкриття та розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини, формування здатності користуватися здобутими знаннями, узаємопов'язаними з ціннісними орієнтирами учня.

Організація навчання першокласників в адаптаційний період у сучасних умовах зумовлюється спрямованістю його результатів на подолання однієї з вагомих суперечностей між необхідністю впровадження нових підходів до навчання першокласників в адаптаційний період й реальним станом готовності всіх учасників навчально-виховного процесу до такої діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Розроблені продуктивні ідеї забезпечення адаптації першокласників до систематичного навчання в школі потребують подальшого розвитку з урахуванням тих нових можливостей, які закладені в Концепції НУШ.

Мета статті полягає у висвітленні сучасних підходів до навчання першокласників в адаптаційний період в умовах НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика засвідчує, що у початковій ланці освіти все більше учнів зазнають труднощів в адаптації до зростаючих вимог шкільного навчання.

Із приходом дитини в школу безпечне й безтурботне середовище дошкілля змінюється світом, наповненим безліччю вимог, обов'язків і обмежень: регламентований режим відвідування школи; систематична праця, укладена в більші часові межі; нові норми і правила поведінки; виконання вказівок учителя; новий статус «Я – школяр».

У процесі адаптації дитина не завжди сповна усвідомлює свій новий статус, але обов'язково відчуває і переживає його: пишається тим, що стала дорослою; прагне оволодівати новими формами взаємодії з однолітками і дорослими; з'являється бажання бути успішною у навчанні та ін. Для першокласника це означає те саме, що бути хорошим і улюбленим. Дитина переконана в тому, що у неї має все виходити, тому сильно переживає свої невдачі, не завжди розуміє їх причини.

У Концепції Нової української школи значна увага приділяється створенню такого освітнього середовища у початкових класах, яке стане безпечним місцем, де діти почуватимуться захищеними, де відбувається більшість навчальних видів діяльності.

Усвідомленню нового статусу школяра сприяє освітнє середовище (можливість вільного пересування класом, мобільне використання меблів для організації роботи в малих групах; наявність організаційної техніки тощо) та різноманітні форми свідомої підтримки вчителів та батьків в освітньому процесі.

Для подолання труднощів процесу адаптації першокласників необхідно залучити технології, які сприятимуть реалізації ідеї ампліфікації розвитку дитини й спрямовані:

- на розвиток творчих здібностей у різних видах діяльності (гра, вільне спілкування, зображувальна та мовленнєва творчість, театральна, навчально-ігрова діяльність та ін.);
- різнобічне врахування психологічних особливостей переходу дитини з дошкільного віку в молодший шкільний вік;
- забезпечення потреб – базових потреб, потреб у навчанні, додаткових потреб (для дітей з особливими освітніми потребами).

- педагогічне співробітництво всіх учасників процесу навчання: дітей, учителів початкових класів, батьків.

Різноманітні форми роботи (ранкової зустрічі, крісло автора, storytelling, подорож за станціями, самостійна навчально-ігрова діяльність в різноманітних локаціях та ін.) покликані забезпечити баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми.

Таке середовище забезпечує можливості дітям задовольнити розвивальні потреби в соціокультурному контексті, а саме: розвитку таких якостей, як працьовитість, ініціативність, автономність, довіра, вміння вчитися, участь у виробленні спільних правил, розвиток і підтримка дружніх стосунків, співпраця, повага до однолітків і вчителів, відповідальність та успішність [3].

За нашим переконанням, ефективно розв'язання проблеми адаптації першокласників виявляється можливим на засадах розвивального навчання (РН) та змішаного навчання (ЗН). Саме ці технології надають широкі можливості у забезпеченні таких умов освітнього процесу, що передують розвитку, а його мета, зміст, методи і форми – відповідають не тільки рівню актуального розвитку дитини, але й зоні її найближчого розвитку.

Організація навчально-ігрової діяльності у системі РН і ЗН спрямована на розвиток дитини в процесі відкриття та засвоєння нею суб'єктивно нових знань і умінь на основі опанування соціального досвіду, накопиченого людством. Із приходом дитини до школи навчальна діяльність не виникає відразу, автоматично, її потрібно сформулювати. Реалізація цієї мети починається в процесі формування в дитини навчально-пізнавального мотиву («Я хочу знати і вміти»). Такий внутрішній мотив сприяє перетворенню провідної в дошкільному віці ігрової діяльності дитини на навчально-ігрову, а потім – на навчальну.

У специфіці ЗН і РН закладена можливість для розвитку широкої самооцінки дитини, що дозволяє їй зрозуміти себе як суб'єкта різноманітних видів діяльності, що самовдосконалюється в процесі відкриття нових знання. У ході формування підґрунтя навчальної діяльності значне місце посідає рефлексія – самооцінка як відповідь на запитання: «Яким я був і яким став», «Яких результатів домогся», «Яким шляхом ішов до цих досягнень», «Які труднощі подолав» тощо.

Мета фокусується не тільки і не стільки на знаннях, вміннях, навичках та їхньому контролі, скільки на різнобічному розвитку особистості дитини – фізичному, психологічному, соціальному – у процесі опанування змісту навчання, формування підґрунтя навчальної діяльності, яке спрямовується на:

- усвідомлення дитиною та вмотивування у власній діяльності необхідності та потреби вирішення навчально-ігрового завдання;
- прийняття дитиною навчально-ігрового завдання, як власного та особистісно значущого;
- розробку дитиною в співпраці з дорослим (однолітками) стратегії, плану, алгоритму вирішення навчально-ігрового завдання;
- добір дитиною в співпраці з дорослим (однолітками) конкретних способів вирішення навчально-ігрового завдання;
- контроль і корекцію з боку дитини дібраних способів вирішення навчально-ігрового завдання;
- рефлексію дитиною процесу та продукту вирішення навчально-ігрового завдання (одержаних знань, відкритого способу діяльності, особистісних новоутворень та ін.).

Ключовою відмінністю освітнього процесу в умовах НУШ є те, що діти по суті самі у мікрогрупах здобувають нові знання. Головна цінність – партнерсько-демократичні стосунки одне з одним реалізується через відповідні методики й прийоми взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Інноваційні форми взаємодії в освітньому середовищі надають можливість повсякденне навчання зробити щодень новим, цікавим та успішним.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Залучення технологій РН і ЗН в освітнє середовище НУШ, має на меті вирішення складного комплексного завдання: збалансувати, гармонійно поєднати знання та вміння з ціннісними орієнтирами учня, які формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в організації відповідного науково-методичного забезпечення потреб в інтеграції зусиль загальноосвітніх навчальних закладів і батьків у процесі адаптації першокласників до навчання в школі.

Література:

1. Бондаренко Т. М. Підготовка майбутніх учителів до реалізації змісту сучасних навчальних програм початкової освіти / Т. М. Бондаренко, В. Ф. Чайченко // Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія №17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип.27: збірник наукових праць / за науковою ред.. академіка В. І. Бондаря. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – С. 38 – 44.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя (автори: Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда, М. С. Пристінська, О. І. Большакова; за заг. ред. Н. М. Бібік). навчально-методичний посібник – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

УДК 373.3.091.3:004

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА ВЗАЄМОДІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Бондаренко Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Федюніна О., учитель початкових класів
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція до європейського та світового освітнього простору актуалізувала проблему пошуку ефективних шляхів подолання інертності мислення, переходу на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

У Концепції Нової української школи наголошено на суб'єктності учіння, необхідності оволодіння учнями способами навчальної діяльності, досвіді взаємодії з іншими людьми. Великого значення набуває й розвиток здатності до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, прагнення до самовдосконалення

і навчання впродовж життя, забезпечення готовності до свідомого життєвого вибору, самореалізації та громадянської активності [4].

Пріоритетним завданням навчально-виховного процесу в умовах сучасних освітніх трансформацій є створення умов для реалізації педагогіки партнерства, організації взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Взаємодія має бути спрямована на узгодження зовнішніх впливів із внутрішніми властивостями особистості, забезпечувати здатність учням орієнтуватися в складних соціокультурних взаєминах, активно реалізовувати свій особистісний потенціал на основі взаєморозуміння, співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що окреслена проблема є об'єктом низки наукових досліджень і активно вивчається у різних аспектах, а саме:

- взаємодія і культура педагогічно доцільних відносин (М. Вейт, В. Галузинський, Л. Гордін, Н. Зінченко та ін.);
- формування гуманних взаємин відповідно до вікових особливостей молодших школярів (А. Счастливая, Г. Яскевич та ін.);
- педагогіка взаємодії (А. Белкін, Є. Коротаєва, А. Кравченко, М. Щевандрін та ін.) [2; 3; 5; 7].

Зміст партнерства в освітньому просторі розкрито у дослідженнях: Ш. Амонашвілі (особливості гуманної педагогіки), О. Коханової (психологія партнерської взаємодії в освіті), С. Максименка (психологічні проблеми модернізації освіти в Україні), В. Моргуна (педагогіка співпраці, психологія толерантності), Г. Татаринцевої (методологічні підходи до визначення поняття «партнерство»).

Результати аналізу наукових досліджень засвідчують, що вчені виділяють три провідних типи взаємозв'язків, які характеризують взаємодію вчителів та учнів, а саме:

- взаємозв'язки ділового характеру, що виникають між учителями та учнями з приводу безпосередньо самої навчальної діяльності;
- взаємозв'язки рольового характеру, що виникають із необхідності учителів та учнів дотримуватися певних норм, правил та способів поведінки, які відповідають «ролі» учителя і «ролі» учня;
- взаємозв'язки особистого характеру, які встановлюються між учителями та учнями в процесі їх взаємодії і багато в чому визначаються особливостями.

Щоб забезпечити особистісний розвиток школярів у ході оновлення сучасної освіти, необхідно створити умови для спільної діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачають взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень.

Реалізація ідеї педагогіки партнерства потребує нового освітнього середовища, залучення активних методів навчання, які полягають у формуванні нового стилю спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Серед засобів, спрямованих на формування нового стилю спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу, можна виокремити інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище (ІКПС), яке виступає як рівноправний суб'єкт у суб'єкт-суб'єктній взаємодії [6]. Таке середовище допомагає залучити інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), які підвищують ефективність роботи педагога, управління освітнім процесом і водночас уможливають індивідуальний підхід до навчання.

Проблема суб'єкт-суб'єктної взаємодії в ІКПС як педагогічної умови реалізації педагогіки партнерства ще недостатньо висвітлена у методичній літературі й залишається актуальною для педагогічної практики.

Мета статті полягає у висвітленні педагогічних умов реалізації принципів партнерства на засадах інформаційно-комунікаційної підтримки взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні на допомогу вчителю в процесі реалізації принципів партнерства приходять ІКТ, які самі по собі є інноваційними й успішно поєднуються з іншими, зокрема у процесі змішаного навчання («Blended Learning»).

У контексті організації ІКТ освіти на засадах педагогіки партнерства в початковій школі «Blended Learning» розумітимемо як цілеспрямований процес розвитку діалогу й взаємоповаги розподіленого лідерства (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків), принципів соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей молодшими школярами для реалізації їхнього творчого потенціалу й соціалізації в суспільстві в умовах інтеграції урочної та позаурочної навчальної діяльності на основі використання й взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного навчання при наявності самоконтролю учнем часу, місця, маршруту і темпу.

Використання потужних дидактичних можливостей «Blended Learning» умотивовує учнів на продуктивну навчальну діяльність, а в ідеалі перетворює їх на співтворців педагогічного процесу.

Зазначена технологія дає можливість забезпечити поступовість процесу вивчення кожного розділу або теми навчальної програми, який складається з трьох основних етапів: мотиваційного, операційно-пізнавального та рефлексивно-оцінного.

На мотиваційному етапі з допомогою навчального відео ми створюємо умови, щоб учні усвідомили, чому і для чого їм потрібно вивчити даний розділ програми, що саме вони повинні засвоїти, щоб успішно виконати основне навчальне завдання, на основі власного досвіду дійти висновку, що у співпраці процес оволодіння новими знаннями більш ефективний. Мотиваційний етап спрямований на створення навчально-проблемної ситуації, що вводить учнів у предмет вивчення теми програми.

Навчально-проблемну ситуацію можемо створити різними прийомами:

- залученням до перегляду навчального контенту з метою постановки перед учнями завдання, вирішення якого можливе лише на основі вивчення даної теми;
- бесідою вчителя з опорою на авторську презентацію про теоретичну та практичну значущість майбутньої теми (розділу) програми.
- розповіддю вчителя з опорою на відеоматеріали про те, як вирішувалася проблема в історії науки.

Досвід роботи наших колег засвідчує, що доцільно починати впровадження технології змішаного навчання саме з першого класу [1]. У 3-Б ми почали цю роботу в цьому році, тому стикнулися з низкою труднощів. Для залучення молодших школярів до вивчення нового матеріалу на операційно-пізнавальному етапі існує багато моделей «Blended Learning». Наш досвід засвідчує, що доречно оволодіння технології починати з двох, а саме: «ротація за станціями», «перевернуте навчання».

«Ротація за станціями» – це модель організації навчання в класі, коли учні «подорожують» між різними «станціями» (робота в групах) у межах одного чи декількох кабінетів із використанням ІКТ.

Практика розвитку діалогу й взаємоповаги розподіленого лідерства соціального партнерства показала, що на початку доцільно використовувати «Blended Learning» на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва, потім на уроках літературного читання, природознавства. Учні поступово оволодівають способами роботи з відеоматеріалами, умінням працювати в ході відеоуроків, правилами пересування від однієї станції до іншої, умінням працювати з інструкцією. У процесі опанування зазначеної моделі станції визначає сам учитель. Зазвичай це ключові етапи організації навчальної діяльності, у процесі яких учні отримують нові знання та досвід взаємодії в ході оволодіння способами їх застосування. І лише, коли учні оволоділи ключовими способами роботи в межах «Blended Learning», доречно використовувати зазначену технологію на уроках математики, інформатики та ін.

Зростаючий рівень розвитку діалогу, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей молодшими школярами дає надію, що учні оволодіють способами добування нових знань, а відтак при переході до середньої школи будуть вмотивовані до навчальної діяльності й це позитивно вплине на процес їх адаптації.

Зміна форми організації навчання учнів приводить до зміни ролі вчителя. У процесі використання технології змішаного навчання вчитель спілкується, допомагає учням учитися, створює умови для розвитку кожної дитини як особистості, зацікавлює, підтримує під час пошуку знань відповідно до принципів партнерства в освітньому процесі. Учні, учитель в ІКПС є дослідниками, розробниками, авторами й виконавцями одночасно, рівноправними суб'єктами у суб'єкт-суб'єктній взаємодії.

Так, у ході підготовки до уроку, спираючись на здобутий досвід, ми разом з учнями з'ясовуємо, як можна отримати інформацію, визначаємо станції. Учні об'єднуються в групи й до початку уроку знають, що на уроці їх чекає квест – подорож, яка поведе від одного етапу уроку до наступного.

У ході рефлексивно-оцінного етапу доречно проводити моніторинг. Перші результати досвіду використання моделі «перевернуте навчання» в початковій ланці освіти засвідчили, що дітям цікаво знайомитися з новим матеріалом самостійно в режимі онлайн.

Зазначена модель дозволяє молодшим школярам ознайомитись та частково засвоїти матеріал удома, урахувавши власний потенціал, темп і складність теми. А в класі залучитися до активного обговорювання нового матеріалу разом з однокласниками. Навчальні матеріали розміщуються на навчальних платформах. Особливу увагу необхідно приділити доступу до онлайн матеріалів за допомогою різних пристроїв (ПК, ноутбук, планшет, смартфон).

Більше того, якщо вдається доцільно використати ситуацію «новизни», підібрати навчальний контент з урахуванням можливостей кожного учня, показати переваги такого навчання, учні з різним рівнем мотивації, пізнавальної активності охоче залучаються до процесу самостійної роботи з використанням потужних можливостей ІКТ. Діти мають можливість неодноразово переглядати навчальний контент у різних форматах (фото, відео, анімація). Пізніше, на базі здобутих знань та освоєних правил і інструкцій, вони активно працюють на уроці з опорою на пам'ятки, інструкції, маршрутні листи, отримують додаткову інформацію від колективного звернення до навчального контенту й учителя. Такий підхід дозволяє

створити умови для продуктивного співробітництва, поваги між учнями і вчителями, доброзичливості й позитивного ставлення один до одного, довіри у стосунках.

Досвід використання «Blended Learning» у початковій школі засвідчує, що зазначена технологія дає можливість здивувати молодших школярів, створити сприятливі умови до розгортання навчальної діяльності дітей, а саме: залучити учнів ще до уроку в освітній простір, який виходить за межі класу та вмотивовує їх до розв'язання проблем, що стають для них особистісно значущими; забезпечити на уроці суб'єкт-суб'єктну взаємодію, що створює особливу атмосферу, яка сприяє виникненню бажання до співпраці, продуктивного навчання на позитивний результат з урахування потреб кожного учня (темپ навчання, складність і обсяг матеріалів, формат взаємодії, тощо).

Проведення уроків на засадах використання «Blended Learning» допомагає урізноманітнити подачу навчального матеріалу, забезпечує його зручне сприйняття й запам'ятовування, позитивно впливає на емоційну сферу дитини, сприяє розвитку її уяви, фантазії, мислення, концентрує увагу, підвищує мотивацію до навчальної діяльності, створює умови для реалізації педагогіки партнерства.

Специфіка використання зазначеної технології вивільняє час на уроці. У вчителя з'являється можливість для того, щоб вислухати дитину, поцікавитися її думкою, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння й співтворчості.

«Blended Learning» надає можливість учителю виявити особистісну позицію, створює умови для творчого самовираження педагога, прояву своїх почуттів, емоцій.

Таким чином, використання «Blended Learning» у процесі реалізації педагогіки партнерства передбачає створення умов для суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників освітнього процесу в початковій школі на принципах: поваги до особистості, доброзичливості й позитивного ставлення, довіри у стосунках, діалогу й взаємоповаги, розподіленого лідерства, принципів соціального партнерства.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Досвід реалізації принципів партнерства в ІКПС показує, що необхідно забезпечити сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між учнями, учителем і засобами ІКТ, а також пізнавальної мотивації молодших школярів, пізнавальної активності учнів.

Серед них пріоритетного значення набуває наповнення компонентів середовища різними видами навчального, демонстраційного обладнання, програмними засобами й системами, навчально-наочними посібниками з предметним змістом певного навчального курсу.

Література:

1. Бондаренко Т. М. Використання інноваційних технологій у роботі з першокласниками / Т. М. Бондаренко, Н. О. Ендеберя // Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (травень 2016) / [За заг. ред. Т. А. Євтухової]. – Слов'янськ, 2017. – Вип. 17. – С. 18 – 22.
2. Вахоцька І. О. Психологічні особливості міжособистісного взаєморозуміння в системі «вчитель-учень» як умова попередження конфліктів. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / І. О. Вахоцька; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2002. – 19 с.
3. Козіцька, М. Співпраця батьків і вчителя : майстер-клас / М. Козіцька // Почат. освіта. – 2014. – № 22.

4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
5. Коханова О. П. Психологія партнерської взаємодії в освіті : навчально-методичний посібник / О. П. Коханова, – К. : Вид-во ПП Щербатих О. В. – 2011. – 104 с.
6. Петухова Л. Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (У моделі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник. / Л. Є. Петухова – Херсон: Херсонський державний університет, 2010. – 524 с.
7. Яланська С. П. Психологія розвитку педагогічної творчості: Навчальний посібник / С. П. Яланська, Т. С. Пільгук – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. – 138 с.

УДК 378.147

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

*Брюханова Т., викладач кафедри
фізичного виховання і спорту
Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ,
Малахова Ж., доцент кафедри фізичного виховання
Донецького національного медичного
університету ім. М. Горького, м. Краматорськ*

Постановка проблеми. Застосування інноваційних технологій у системі фізкультурної освіти у вищому навчальному закладі підвищує ефективність та якість занять із фізичної культури. Освоєння змісту інноваційних технологій забезпечує високий ступінь готовності студента до майбутньої професійної діяльності та життя у суспільстві.

Фізичне виховання є не тільки ефективним засобом фізичного розвитку, підготовки та зміцнення здоров'я студентів, але впливає на інші сторони життя: авторитет і становище в суспільстві, професійну діяльність, морально-інтелектуальний розвиток, наявність ідеалів та ціннісних орієнтацій.

Процес формування особистості студента довгий час був орієнтований на зміну зовнішнього приросту результативних показників: рівня розвитку фізичних здібностей, активності на навчальних заняттях. На сьогодні від цього підходу пропонується відмовитися, змінивши напрямок усього педагогічного процесу.

Система засобів, які використовуються для корекції фізичної підготовленості студентів, часто не приваблює молодь, має характер обов'язкових заходів, а не цікавих занять, які забезпечували б не лише фізичний розвиток, але й емоційне розслаблення. Запорукою високих показників у майбутній виробничій діяльності має стати спеціалізована фізична підготовка, що забезпечує формування і вдосконалення тих якостей особистості, які мають суттєве значення для визначеної професії [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити, що досліджувана проблема вивчалася у різних аспектах. Теоретичні основи гуманізації в сфері освіти, у тому числі й вищої, знайшли відображення в наукових публікаціях І. Бега, І. Зимньої, І. Зязюна, О. Кондратенка, М. Гриньової, В. Казаренкова.

Як вважають провідні фахівці в галузі фізичного виховання та спорту Р. Раєвський, С. Канішевський, А. Домашенко, Ю. Канішевський, чинна система фізичного виховання не вирішує в повному обсязі проблему фізичного вдосконалення та особистісного розвитку студентської молоді та потребує корекції.

Мета роботи полягає у визначенні та науковому обґрунтуванні орієнтації студентів у виборі певного виду спорту у межах навчального закладу з урахуванням особистісної схильності та вплив цього вибору на розвиток особистості студентів.

Виклад матеріалу дослідження. У теорії та практиці фізичного виховання формуються принципово нові установки по перебудові освітньої системи, головна з яких – реалізація гуманістичного підходу, у якому особистість є найвищою соціальною цінністю і перетворюється з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкт творчої діяльності [7].

Виходячи з гуманістичної спрямованості сучасної вищої освіти, що передбачає становлення конкурентоспроможної особистості, готової розуміти і адаптуватися до нових вимог суспільного розвитку, чітко сформувалися і його цілі. Одна з головних полягає в тому, щоб за допомогою різних форм навчання і виховання підготувати студентів до плідної участі в житті суспільства [1]. Інакше кажучи, мова йде про підготовку особистості випускника ВНЗ з активною життєвою позицією, що дозволяє йому не тільки грамотно виконувати покладені на нього професійні функції, а й здатного до повної особистісної самореалізації.

Велика кількість досліджень із проблем організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах указує на необхідність пошуку нових технологій, які сприятимуть формуванню в студента престижності мати високий рівень здоров'я, що залежить від виховання особистісної мотивації, певних знань і поведінки конкретної особистості, а також є результатом спільної праці викладача й студента.

Отримання знань та розширення пізнавальної сфери студентів сьогодні розглядається як інструмент для особистісного розвитку. Фізичне виховання може формувати необхідну впевненість у собі, у своїх силах, переважаючий позитивний і емоційний фон, оптимізм. Його вплив на розвиток рис особистості багато в чому пов'язаний з організацією всього процесу навчання і виховання.

Сучасна система фізичного виховання має потребу у зміні методологічного підходу до оздоровлення студентів та вимагає від викладачів здійснення оптимального вибору та реалізації ефективного підходу з урахуванням особистісно-орієнтованого фізичного виховання [2].

Особистісно-орієнтовані технології у фізичному вихованні передбачають орієнтацію на розвиток студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей:

- вікових, фізіологічних, психологічних, інтелектуальних;
- освітніх потреб, орієнтацію на різний рівень складності програмного матеріалу, доступного студенту;
- виділення груп за здібностями;
- ставлення до кожного як до унікальності [4].

Добровільний вибір занять видами спорту та зміна організаційно-методичних основ їхнього проведення призводять до позитивного зміщення ціннісних орієнтацій на організацію дозвілля студентів, перепідпорядкування пріоритетів на заняття спортом, читання художньої літератури, вивчення іноземних мов, захоплення музикою, допомогу батькам замість комп'ютерних ігор та перегляду телепередач [3].

Виділяють п'ять основних мотиваційних варіантів вибору студентами виду спорту або системи фізичних вправ:

1. Зміцнення здоров'я, корекція недоліків фізичного розвитку і статури.
2. Підвищення функціональних можливостей організму.
3. Психофізична підготовка до майбутньої професійної діяльності та оволодіння життєво необхідними вміннями та навичками.

4. Активний відпочинок

5. Досягнення найвищих спортивних результатів [5].

Спортивно-орієнтований підхід це підхід, який здатний задовольнити фізкультурні інтереси і потреби студентської молоді в процесі освоєння ними цінностей фізичної культури. Для ефективного розгортання у вишах роботи зі спортивно-орієнтованого фізичного виховання необхідні комплексні наукові дослідження, які дозволили б уточнити зміст, мету, завдання та основні напрямки його реалізації.

Спортивно-орієнтоване фізичне виховання на основі конверсії сучасних науково-методичних досягнень та накопиченого досвіду спортивної підготовки забезпечує реалізацію індивідуальних здібностей студентів, сприяє становленню особистих інтересів, формує гармонійно розвинуту особистість. Зміст психолого-педагогічного впливу на основі педагогічної взаємодії викладача та студента на заняттях з фізичного виховання активізує у студентів переоцінку мотиваційного ставлення до заняття. І головним підсумком упровадження спортивно-орієнтованих технологій у процес фізичного виховання ВНЗ є формування стійкої мотивації у студентів до безперервного фізичного вдосконалення.

І саме непрофесійна фізкультурна освіта в межах дисципліни «Фізичне виховання» має відіграти особливу роль у складному та багатофакторному процесі формування індивідуальності студентської молоді. Вона створює основу здоров'я для розвитку інших аспектів культури, забезпечує внутрішні гарантії продуктивності навчально-пізнавальної діяльності та спілкування в складному соціально-економічному та екологічному становищі, сприяє накопиченню первинного досвіду адаптації майбутнього фахівця. Така адаптація є необхідною, оскільки умови праці у сьогоденні пов'язані з психічною й фізичною напруженістю, жорсткою конкуренцією, відповідальністю, мобільністю й високим професіоналізмом, зі здатністю до конструювання адекватної системи відносин і поведінки в колективі.

Виходячи з означеного, принципово важливо, щоб програма з фізичного виховання для студентів при вступі у ВНЗ носила інноваційний, адаптований характер та враховувала всі значущі компоненти.

Висновки. При розробці та впровадженні концепцій формування здорового способу життя студентів у ВНЗ у процесі фізичного виховання головна увага повинна приділяється рівню теоретичних знань, урахуванню мотиваційних пріоритетів студента, інтересу до обраних видів рухової активності, вихідного рівня показників фізичного стану.

У вищих навчальних закладах «Фізичне виховання» представлено не тільки як навчальна дисципліна, але і як найважливіший компонент цілісного розвитку особистості. Воно є компонентом загальної культури, психофізичного становлення і професійної підготовки студента протягом усього періоду навчання, необхідним для самоствердження, соціальної мобільності і стійкості на ринку праці.

Формування стійкості та розвитку особистості залежить не тільки від обраного виду спорту, але й від конкретних педагогічних умов, що супроводжували в процесі фізкультурно-спортивної діяльності. Заняття спортом виховує в людині такі якості, як воля, цілеспрямованість, уміння мобілізувати себе в екстремальній ситуації і багато інших, які тільки стануть у пригоді в сучасному житті.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розробці, упровадженні і застосуванні сучасних інноваційних педагогічних

технологій у процесі формування стійкої мотивації студентів до здорового способу життя

Література:

1. Казаренков В. И. Высшая школа: социально-педагогическое взаимодействие / В. И. Казаренков, Т. Б. Казаренкова // Педагогика. – 2002. – № 5. – С. 64 – 69.
2. Криличенко О. В. Стан і перспективи розвитку системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах України / О. В. Криличенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журнал. – 2011. – № 7. – С. 45 – 49.
3. Марченко О. Ю. Вплив занять спортом на формування цінностей індивідуальної фізичної культури студентів / О. Ю. Марченко // Спортивний вісник Придніпров'я: науково-практичний журнал. – 2009. – № 2 – 3. – С. 82 – 89.
4. Матвеев Е. Г. Личностно-ориентированное физическое воспитание в военном вузе: проблемы и возможности / Е. Г. Матвеев, А. А. Частихин // Современные наукоемкие технологии [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.top-technologies.ru/ru/article/view?id=36040>.
5. Обоснование индивидуального выбора студентом отдельных видов спорта или систем физических упражнений. Конспект лекций по дисциплине физическая культура / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/2364826/page:29/>
6. Пуздимір М. Вплив засобів інноваційних технологій фізичного виховання на фізичну підготовленість студенток вищих навчальних закладів / М. Пуздимір // Спортивна наука України. – 2017. – № 3 (79). – С. 34 – 39.
7. Россия в ВТО: проблемы, задачи, перспективы. Сборник научных статей./ Под общей редакцией проф. В. В. Тумалева. – СПб.: НОУ ВПО «Институт бизнеса и права». – 2012. – № 13. – 364 с.

УДК 378.147:373.3.011.3-051

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ

*Воронова Н., доцент кафедри
культурології, естетики та історії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Тенденції розвитку сучасного суспільства, його яскраво виражена інформатизація пояснюють необхідність усе більш широкого використання інформаційних технологій у сфері освіти. У процесі зародження і розвитку інформаційного суспільства організація освітнього процесу набуває ключового значення. Уперше в історії нашої цивілізації покоління ідей і продуктів людської діяльності змінюються швидше, ніж покоління людей. Сучасний студент потребує не лише нових практичних навичок і теоретичних знань, але здатності до постійного вдосконалення цих знань і навичок. Саме тому актуалізується завдання розроблення, освоєння і засвоєння відповідних інформаційних технологій як необхідних у наші дні засобів і умов організації освіти. Таким чином, професійна підготовка майбутніх магістрів культурології засобами мультимедійних технологій неможлива без упровадження принципу інформатизації з використанням засобів мультимедійних технологій.

«Серед найважливіших науково-технічних і соціально-економічних проблем нині особливо актуальними є проблеми інформатизації – створення системи

ефективного забезпечення своєчасними, вірогідними і вичерпними відомостями всіх суспільно значимих видів людської діяльності, умов для оперативного, ґрунтовного і всебічного аналізу досліджуваних процесів і явищ, прогнозування їхнього розвитку, передбачення наслідків прийнятих рішень. Їхнє вирішення неподільне від вирішення проблем інформатизації освіти, які, з одного боку, відображають досягнутий рівень науково-технічного і соціально-економічного розвитку суспільства і залежать від нього, а з іншого – суттєво його обумовлюють» [2, с. 39].

Розв'язанням проблем створення засобів навчання, зокрема електронних, мультимедійних, дистанційних, комунікативних, займались вітчизняні і зарубіжні вчені: Л. Анциферов, Л. Богаткіна, Е. Бурсіан, С. Герберт, С. Гончаренко, О. Ляшенко, Г. Де-Метц, Б. Миргородський, М. Нечипорук, Г. Роуелл, В. Самсонов, Дж. Стренг, В. Черняшевський, Г. Шаповаленко, М. Шут та інші. Останніми роками значними у сфері інформатизації освіти є роботи В. Бикова [1], М. Лещеко [3]. Проблемам формування хмаро орієнтованого навчального середовища у вітчизняних закладах освіти, що є актуальним у світлі останніх тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, присвячені розвідки Н. Копняк, Г. Корицької, С. Литвинової, Ю. Носенка, С. Пойди, В. Сєдого, О. Сіпачової, І. Сокол, О. Спіріна, І. Стромила, М. Шишкіна [4].

Стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій призводить до трансформації інформаційного середовища, відкриваючи нові можливості суспільного прогресу, що знаходить своє відображення і в освіті.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання мультимедійних технологій у культурологічній освіті.

На сьогодні освіченій людині незалежно від її професії та особливостей діяльності необхідно володіти вміннями роботи з електронними засобами обробки і передачі інформації. Розуміння цих тенденцій на світовому рівні відображено у Декларації ООН «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті», прийнятій у Женеві 12 грудня 2003 р. Зокрема в ній говориться про таке: «...Забезпечення можливості кожному мати доступ до інформації, ідей та знань і робити до цих галузей свій внесок є необхідним елементом відкритого для всіх інформаційного суспільства» [5, с. 18]. Питанням інформатизації освіти велика увага приділяється на державному рівні. Верховна Рада України регулярно проводить Парламентські слухання та розробляє відповідні рекомендації щодо різних аспектів розвитку інформаційного суспільства [6].

У державній програмі «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006 – 2010 роки йдеться про таке: «Однією з найважливіших особливостей нашого часу є перехід розвинутих країн світу від постіндустріального до інформаційного суспільства, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних заходів із впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти і науки. Створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, з одного боку, сприятиме накопиченню наукових знань, а з іншого – розширенню доступу широких верств населення до різноманітних інформаційних ресурсів» [8, с. 20].

Принцип інформатизації освіти є об'єктивною необхідністю. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного

суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» визначається національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні, передбачається поліпшення кадрового потенціалу. Серед основних напрямів діяльності визначаються такі: «... розробити методологічне забезпечення використання комп'ютерних мультимедійних технологій..., удосконалити навчальні плани...» [7, с. 511], із метою успішної реалізації цього закону вимагається забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві.

Із поняттям «інформація» тісно пов'язаний термін «мультимедіа», що є одним із засобів інформаційних і комунікаційних технологій. Термін «мультимедіа» (англ. multimedia від лат. multum – багато і media – medium – осередок; засіб, середовище) можна перевести як «багато середовищ». Ефективність застосування мультимедіа визначається їхньою роллю у навчальному процесі. Визначення цієї ролі впливає з психолого-педагогічних досліджень впливу складових мультимедіа на розвиток когнітивних можливостей студента. На сьогодні значна кількість психолого-педагогічних досліджень стосується різних аспектів впливу інформаційних технологій на ефективність навчального процесу. Із появою комп'ютерів та сучасного програмного забезпечення постала проблема засвоєння в процесі навчання саме мультимедійної інформації.

Уперше термін «мультимедіа» з'явився в 1965 році й активно використовувався аж до кінця сімдесятих років для опису екстравагантних, для того часу, театралізованих шоу, що використовують різні види і форми подавання інформації: слайди, кіно, відео-, аудіофрагменти, світлові ефекти і жива музика. Наприкінці 70-х і початку 80-х років ХХ століття під мультимедіа розуміли представлення статичних або динамічних зображень від декількох проекторів, що супроводжувалися звуком або живою музикою. Мультимедіа може впливати відразу на кілька людських органів сприйняття, подавати інформацію в різних формах: візуальній та аудіальній, що створює більш глибокий емоційний вплив. Останнім часом термін «мультимедіа» став ще більш багатозначним. Він усе ще продовжує розвиватися, і в освіті виникнення і використання нових технологій буде містити в собі нові властивості.

Існує декілька значень терміну «мультимедіа»: технологія, що описує порядок розробки, функціонування і застосування засобів обробки інформації різних типів; продукт, зроблений на основі мультимедійної технології; мультимедійна програма; комп'ютерне апаратне забезпечення, за допомогою якого стає можливою робота з інформацією різних типів; електронний носій інформації, що включає декілька її видів, (текст, зображення, анімація тощо); інтеграція багатьох різних носіїв інформації на певній спільній базі, якою може слугувати комп'ютер.

Застосування мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх магістрів культурології, спирається на психолого-педагогічні дослідження, які відкривають їхній величезний дидактичний потенціал. Можливості комп'ютера дозволяють більш повно використовувати резерви зорових і слухових аналізаторів (відомо, що пізнання світу здійснюється за допомогою органів чуттів: дотик, нюх, зір, слух, смак). Це впливає насамперед на початковий етап процесу засвоєння знань – відчуття і сприйняття. Для навчання за допомогою мультимедійних технологій важливими видами каналів пізнання є зір (графіка, відео, анімація, текст) і слух (звук).

Отже, мультимедійні технології є основним компонентом у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх магістрів культурології, адже, по-перше,

мультимедійні технології слід використовувати для полегшення доступу до освіти різним групам населення та задоволення особливих потреб усіх категорій потенціальних студентів. По-друге, застосування мультимедійних технологій в освітньому процесі шляхом внесення змін до навчальних курсів, освоєння нових практичних навичок розширює зміст навчальних дисциплін. По-третє, мультимедійні технології в теорії та практиці майбутніх культурологів є невід'ємною складовою модуля самостійної роботи. По-четверте, мультимедійні технології допомагають у засвоєнні освітніх програм радіо та телебачення. По-п'яте, використання засобів мультимедійних технологій забезпечує рівний доступ до якісної освіти. По-шосте, мультимедіа впливає на процес унаочнення інформації, що допомагає розкрити сутність явища або поняття, створити умови для усвідомлення зв'язків між явищами, переходу від явища до сутності.

Мультимедійні технології пропонують широкі можливості та перспективи застосування їх у процесі викладання і навчання. Вони допомагають сприйняттю навчальної інформації, спрямовують розумовий процес на переробку та систематизацію інформації. Це породжує необхідність у новому рівні грамотності, що відповідає запитам інформаційного суспільства. Новий рівень грамотності вимагає створення принципово нової технології надбання наукових знань, нових педагогічних підходів до викладання і засвоєння знань, нових курсів навчання і методик викладання. Складовою частиною інформаційного середовища освітнього процесу мають бути інтелектуальні технології професійної діяльності (як соціальні, так й інформаційні), а також інформаційні ресурси, інтелектуальні програмні комплекси.

Література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : Монографія / В. Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.; Биков В.Ю. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – імператив її модернізації / В. Биков // Національна доповідь розвитку освіти України, 2011. – С. 118 – 124.
2. Жалдак М. І. Інформатика – фундаментальна наукова дисципліна. Вона має вивчати закони природи, інформаційні процеси і відповідні технології / М. Жалдак // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – № 2. – С. 39 – 43.
3. Лещенко М. П. Теоретично-методичні засади підготовки майбутнього управлінця навчального закладу / М. Лещенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : Зб. наук. пр. – Вип. 17. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2008. – С. 49 – 51; Духовний простір освітнього менеджменту : Збірник матеріалів / За ред. В. В. Вербицького, М. П. Лещенко. – К. : Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2008. – 220 с.
4. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / [Копняк Н., Корицька Г., Литвинова С., Носенко Ю., Пойда С., Седой В., Сіпачова О., Сокол І., Спирін О., Стромило І., Шишкіна М.] ; / за заг. ред. С. Г. Литвинової. – К. : ЦП «Компринт», 2015. – 163 с.
5. Организация Объединенных Наций. Декларация принципов. Построение информационного общества – глобальная задача в новом тысячелетии [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995>
6. Україна. Верховна Рада. Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні : Постанова. Рекомендації від 01.12.2005 № 3175-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2006 р. – № 15. – 604 с., ст. 131.
7. Україна. Закон. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. –

511 с., ст. 102. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16&new=1>

8. Україна. Кабінет Міністрів. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 роки : Постанова № 1153 // Офіційний вісник України – 2005 – № 49. – С. 40, ст. 3058.

УДК 37.081.1-057.874:613.955

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СІМЕЙНОМУ ПРОСТОРІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Горобець Л., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Єрмілко О., студентка 3 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема збереження і зміцнення здоров'я населення, і особливо дітей, залишається однією з найбільш актуальних для держави. Про це свідчать закони та постанови уряду. У «Конституції України», «Основах законодавства України про охорону здоров'я» наголошується на необхідності збереження та зміцнення здоров'я молоді. У Концепції фізичного виховання в системі освіти України відзначається різке погіршення стану здоров'я і фізичної підготовки молоді. З усією гостротою перед державою постає проблема боротьби за здоров'я нації.

Розпочинати впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес та побут дітей необхідно з дошкільних закладів та початкової школи, де престиж здоров'я на високому рівні. Саме вихователь дошкільного закладу та вчитель початкових класів, як основні організатори навчально-виховного процесу, можуть систематично і ефективно впливати на здоровий розвиток своїх вихованців.

Велике значення для здоров'я і фізичного розвитку дітей має режим дня. Постійний час прийому їжі, сну, прогулянок, ігор і занять – те, що І. Павлов назвав зовнішнім стереотипом, – обов'язкова умова правильного виховання дитини.

Режим дня – це чіткий розпорядок життя протягом доби, який передбачає активність і сон, а також раціональну організацію різних видів діяльності. Правильний, відповідний можливостям дитини, режим укріплює здоров'я, забезпечує працездатність, успішне здійснення різноманітних видів діяльності, застерігає від перевтоми.

Фізіологічною основою, що визначає характер продовженості діяльності, є рівень працездатності клітин кори головного мозку, тому важливо не перевищувати межу працездатності ЦНС, а також забезпечити повне функціональне відновлення її після роботи.

Ступінь морфофункціональної зрілості організму визначає зміст режиму дня і продовженість основних його елементів, серед яких виділяють: виховну і навчальну діяльність, харчування, сон, перебування на свіжому повітрі, вільний час, заняття за вибором дитини (читання, музика, танці, малювання, творча діяльність та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні проблему здоров'язбереження учнів у процесі навчання досліджують: Р. Айзман, Г.Зайцев,

В. Кабанов та ін.; шляхи збереження та зміцнення здоров'я учнів через використання здоров'язбережувальних технологій розкривають Т. Ахутіна, В. Ковалько, В. Лозинський та ін; формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей молодшого шкільного віку розглядають Д. Мороз, Ж. Голиншак та ін.; теоретичному обґрунтуванню і практичній підготовці вчителів до впровадження в навчальний процес здоров'язбережувальних технологій присвячені дослідження В. Бабенка, Л. Борисенко та ін. Але впровадження здоров'язбережувальних технологій у домашньому просторі молодших школярів досліджено недостатньо.

Мета статті полягає в аналізі дотримання режиму дня як складової здоров'язбережувальних технологій, школярами початкових класів, що навчаються в першу зміну.

Дослідження проводили студенти факультету початкової, технологічної та професійної освіти під час виробничої педагогічної практики в початкових класах шкіл Донецького регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Раціонально скомпонований режим дня є запорукою успішного і здорового навчання. Він дисциплінує, допомагає бути зібраним, попереджує дратливість, збудливість, зберігає працездатність школяра протягом дня. Режим має дуже велике значення у повсякденному житті школяра.

Наводимо зразковий режим для молодшого школяра, рекомендований дитячими психологами:

07:00 – підйом

07:00 – 07:30 – зарядка, умивання

07:30 – 07:45 – сніданок

08:30 – 13:05 – заняття в школі

13:30 – 14:00 – обід

14:00 – 15:45 – рухливі ігри, прогулянки, проведення часу на свіжому повітрі

15:45 – 16:00 – полудень

16:00 – 18:00 – самопідготовка, виконання домашніх завдань

18:00 – 19:00 – вільний час, відпочинок

19:00 – 19:30 – вечеря

19:30 – 20:00 – вільний час, хатня робота

20:00 – 21:30 – вечірня прогулянка

21:30 – 22:00 – підготовка до сну

22:00 – сон

Дотримання режиму в першу половину дня обумовлюється режимом роботи школи і відповідає зразковому. На заняття в школі учень початкових класів витрачає від 4 до 5-ти годин на день. Звичайно уроки починаються о 08:30 год. і продовжуються до 12–13 год.

На підготовку завдань у домашніх умовах для учнів початкових класів іде 1 – 3 год. залежно від класу. У нашому випадку – 3 години.

Здоров'я школяра залежить не тільки від режиму дня а й від правильного харчування, сну, рухової активності, перебуванні на свіжому повітрі та ін.

До режиму харчування школяра висувається ряд вимог: рекомендується 4–5-разове харчування; їжа повинна бути збалансована за складом (білки, жири, вуглеводи); вигляд страв повинен викликати в дитини позитивні емоції, сприяти апетиту, приймати їжу в спокійній обстановці, не поспішаючи. Наші спостереження, спілкування з дітьми, батьками, відвідування школярів удома дозволили зробити висновок, що у більшості дітей режим прийому їжі витримується, особливо, коли

вдома є батьки або старші члени сім'ї. Із дітьми проводились бесіди про значення харчування для здоров'я та про гігієнічні вимоги до прийому їжі.

Людині необхідно задовольняти відповідно до віку потребу у сні, в іншому випадку створюються передумови для виникнення захворювань. Норма нічного сну у школярів 1 – 4 класів – 10–10,5 годин. У дітей при нестачі сну може порушуватись надходження в кров гормонів, що негативно впливають на зростання і розвиток. У школярів, які не досипають 2–2,5 години, рівень працездатності на уроках знижується на 30% [1]. Для подолання проблеми із засипанням гігієністи рекомендують дотримуватись таких умов: укладатися спати завжди в один і той же час, після 19:00 обмежувати емоційні навантаження, формувати власні корисні звички, «ритуал» – прогулянки перед сном, читання, вечірній душ, провітрювання кімнати і т. ін.

Особливу увагу слід приділяти руховій активності школяра – перебуванні на свіжому повітрі, прогулянкам, рухливим іграм, фізичній культурі, гімнастиці, а також фізичній праці. Їхня тривалість має складати для молодшого школяра не менше 3–3,5 години. Під час рухливих ігор, фізичної праці достатньо працюючі м'язи збільшуються в об'ємі, потовщуються і стають сильнішими. Працюючи, м'язи підсилюють дихальну систему, кровообіг, підвищують апетит, покращується настрій, підвищується життєдіяльність усього організму. Відомо, що І. Павлов у дитинстві був слабким і хилим хлопчиком та укріпив своє здоров'я постійно займаючись гімнастикою і фізичною працею. У наших дослідженнях відзначено, що переважна більшість дітей достатньо часу перебувала на свіжому повітрі, брала участь у рухливих іграх, прогулянках, приділяла увагу фізичній культурі та спорту, що засвідчив стан здоров'я дітей. За даними медпрацівника школи 93% дітей відносяться до 1 і 2 груп здоров'я.

У працях В. Сухомлинського зустрічаємо термін «вільний час», який залишається в розпорядженні дитини після завершення уроків. Разом із цим він використовує поняття «відпочинок» як «час найскладнішого духовного життя, час, коли людина користується духовними цінностями, що їх створили інші люди». Найбільшу користь для особистості приносить такий відпочинок, що має творчий характер і присвячується «спогляданню природи і творів мистецтва» [4, с. 196].

Перевагу педагог надавав активному відпочинку. Тому одним із завдань педагогічного колективу він убачав у привчанні дітей до діяльного, змістовного, творчого відпочинку. Окрім того, Василь Олександрович радив формувати в учнів правильне ставлення до вільного часу «...як до величезного блага, що дає людині духовне багатство; цінуючи його, раціонально використовувати» [5, с. 236].

У низці своїх праць В. Сухомлинський розкрив значення правильно організованого і педагогічно правильного використання вільного часу у процесі становлення особистості, бо він є умовою розвитку індивідуальності особистості, її здібностей, обдарувань, оскільки задатки обдарованості дитини розвиваються лише за умови, якщо в неї є щодня час для заняття улюбленою справою, працею за своїм вибором. Це забезпечує можливість для самовиховання особистості, тому що «збагачуючи свій духовний світ під час відпочинку, створюючи в самому собі нові цінності, учень виховує сам себе» [6, с. 7].

У нашому дослідженні школярі мали час для занять улюбленими справами – малюванням, ліпленням, доглядом за кімнатними рослинами, вишивкою, танцями, музикою та ін., що сприяло розвитку їхніх індивідуальних інтересів та здібностей.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок.

1. Режим дня молодших школярів відповідав гігієнічним вимогам; переважна більшість дітей дотримувались його. Якщо школяр відвідував позашкільні секції, гуртки, заняття в розвивальних центрах, його розклад відрізнявся залежно від дня тижня.

2. Учителям початкових класів необхідно формувати в школярів уміння керувати своїм часом, що є запорукою збереження і зміцнення їхнього здоров'я, успішного навчання і не може позитивно не позначитися на розвитку кожної особистості.

Література:

1. Голиншак Ж. А. Режим дня школяра як запорука успішного і здорового навчання / Ж. А. Голиншак [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
2. Мороз Д. Актуальні проблеми формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей молодшого шкільного віку / Д. В. Мороз. – Педагогічні науки; Збірник наукових праць. Випуск XX111. Том 2. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика». – 2016. – С. 31 – 37.
3. Мороз Д. Формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей молодшого шкільного віку як психологічна проблема / Д. Мороз. – Збірник наукових праць за науковою редакцією В.І Бондаря. – Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2017. – С. 129 – 133.
4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа. – 1977. – Т. 1. – С. 62 – 206.
5. Сухомлинський В. О. Виховання і самовиховання / В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа. – 1977. – Т. 5. – С. 229 – 239.
6. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський. – Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа. – 1977. – Т. 4. – С. 7 – 39.

УДК 373.3.091.313

НАВЧАЛЬНІ ПРОЕКТИ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Гринько В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Глоба Д., учитель початкових класів
ЗОШ І-ІІІ ст. № 11, м. Слов'янськ*

Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві [2].

Метою статті є опис досвіду реалізації навчальних проектів учнями початкової школи та їхнє залучення до дослідницької діяльності.

Основний виклад матеріалу. Метою залучення учнів до дослідницької діяльності є підтримка та розвиток допитливості молодших школярів, демонстрація зв'язку між наукою та нашим повсякденним життям, розвиток наукового мислення.

Провідними інтелектуальними вміннями особистості, як основи для формування дослідницьких умінь, є такі:

- розуміння – інтерпретує словесний матеріал, схеми, графіки, діаграми;
- застосування – використовує конкретний матеріал у конкретних ситуаціях і в нових умовах;
- аналіз – виділяє приховані припущення, бачить помилки і упущення в логіці судження, простежує відмінності між фактами і наслідками;
- синтез – використовує знання із інших галузей для вирішення тієї чи іншої проблеми, пропонує план проведення експерименту [3].

На наш погляд, найбільш вдалою та ефективною формою організації дослідницької роботи молодших школярів є навчальний проект.

Проект – це сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту. Це завжди творча діяльність.

Сучасний проект – це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасно формування певних особистісних якостей. Метод проектів – педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їхнє застосування і придбання нових.

Навчальний проект – це сукупність завдань для учнів; проблеми, які потрібно вирішити; пошук способів їх вирішення; організація форм взаємодії учнів з учителем і один з одним, а також аналіз отриманого результату.

Вибір тематики проектів може бути різним залежно від ситуації. В одних випадках учителі визначають тематику з урахуванням навчальної ситуації зі свого предмета, професійних інтересів, інтересів і здібностей юних дослідників, в інших – тематика проектів може бути запропонована і самими учнями, що орієнтуються при цьому на власні інтереси, не тільки пізнавальні, але й творчі, прикладні [1].

Розглядають такі типи проектів:

- 1) За складом учасників проектної діяльності: індивідуальні; колективні (парні, групові).
- 2) За характером партнерських взаємодій між учасниками проектної діяльності: кооперативні; змагальні; конкурсні.
- 3) За рівнем реалізації міжпредметних зв'язків: монопредметні; міжпредметні; надпредметні.
- 4) За характером координації проекту: безпосередній (твердий чи гнучкий); прихований.
- 5) За тривалістю: короткотривалий; середньої тривалості; довготривалий.
- 6) За масштабністю: на рівні групи; школи.
- 7) За метою і характером проектної діяльності: інформаційний; прикладний; творчий; ігровий; дослідницький; пошуковий; рольовий.

Робота над проектом має бути спрямована на вирішення конкретної, соціально-значущої проблеми – дослідницької, інформаційної, практичної.

Планування дії з вирішення проблеми завжди починається з визначення виду кінцевого продукту й форми представлення результату. Найбільш важливою частиною плану є поетапна розробка проекту, у якій наводиться перелік конкретних дій із вказівкою результатів, строків й осіб, відповідальних за виконання цих дій. Однак деякі проекти (творчі, рольові) не можуть бути відразу чітко сплановані від

початку до кінця. Результатом роботи над проектом є продукт, що створюється учасниками проектної групи в ході рішення поставленої проблеми.

Продуктом проектної діяльності може бути презентація, аналіз даних соціологічного опитування, порівняльний аналіз, атлас, карта, відеофільм, виставка, фотоальбом, буклет, газета, журнал, довідник, словник, костюм, модель, колекція, гра, мультимедійний продукт, музичний або художній твір, постановка, свято, екскурсія, похід тощо.

При організації роботи необхідно враховувати, що для молодшого шкільного віку характерні невисокий загальний навчальний рівень, низька сформованість наукового світогляду, слабкий розвиток здібності до самоаналізу; недостатня концентрація уваги, надмірний обсяг інформації, необхідність концентруватися на послідовності дій та «тримати в полі зору» розрізнені об'єкти.

Наведемо приклади проектів, реалізованих у межах дослідницької роботи учнями початкових класів Слов'янської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 11 Слов'янської міської ради Донецької області, які були представлені на щорічній науково-практичній дитячій конференції «Комп'ютер і МИ» (засновник – кафедра природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»).

Тема: вплив надмірної ваги портфеля на здоров'я людини (2 клас).

Тип проекту: індивідуальний, міжпредметний, короткотривалий, позааудиторний.

Мета: вивчити ступінь впливу ваги портфеля на поставу дитини.

Завдання:

- дослідити відповідність шкільних портфелів санітарно – гігієнічним вимогам;
- вивчити форми профілактики та лікування постави;
- знайти оптимальний спосіб збереження здоров'я своєї спини та всього організму.

Результат: з'ясовано, що таке постава, наскільки вона важлива для здоров'я людини. Установлено, що неправильне носіння важких предметів може негативно позначитися на хребті і саме шкільний ранець може стати «другом» або «ворогом» для спини школяра. Був проведений порівняльний аналіз реальної ваги портфелю та ваги, яку рекомендує МОЗ. У вигляді презентації були підготовлені та представлені рекомендації для однокласників, які містять такі поради: багато руху протягом усього дня, фізичні навантаження, спорт, лікувальна гімнастика, танці, дитяча йога та інші види фізичної активності, спрямованої на зміцнення м'язів і розвитку гнучкості.

Тема: консервування квітів (2 клас).

Тип проекту: індивідуальний, міжпредметний, короткотривалий, позааудиторний.

Мета: вивчити процес консервування квітів за допомогою гліцерину.

Завдання:

- ознайомитися з літературою із заданої теми;
- перевірити, чи дійсно можливо зберегти красу квітів за допомогою гліцерину;
- поділитися досвідом з однокласниками.

Результат: було вивчено історію гліцерину, з'ясовано, що він має дуже широкий спектр застосування. Був проведений експеримент із консервування квітів у гліцерині. Процес експерименту був представлений однокласникам у вигляді відеоролика.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Організація дослідницької діяльності учнів має базуватися на засадах актуальних ідей Нової української школи: відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості; активність учнів у навчальному процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини; практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом; відмова від орієнтації навчально-виховного процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини; виховання вільної незалежної особистості; забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, врахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини; впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству. Лише за таких умов будуть досягнуті поставлені цілі, а співпраця вчителя й учнів буде комфортною та ефективною.

Перспективою роботи вважаємо впровадження STEM-підходу в організації дослідницької діяльності учнів.

Література:

1. Козяр О. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування творчості учнів / О. Козяр. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/49578/
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 424 с.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

УДК 373.3.015.31:316.647.5:793.3

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Гусаченко Л., старший викладач
кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Кравцова К., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. Для України, як і для будь-якої іншої країни, поняття толерантності невіддільне від поняття культури. Людина, як дійсний суб'єкт своєї культури, незалежно від особливостей (етнічних, історичних, географічних та ін.), її форми, завжди ставиться до суб'єкта іншої форми культури (іншого народу та ін.) із повагою та інтересом. Інша неможливо через єдність для всіх форм культури моральної, загальнолюдської основи.

Виховання толерантного ставлення до навколишнього світу у дітей молодшого шкільного віку є актуальною проблемою, тому що саме в цьому віці у дитини формується досвід вираження ставлення до людей.

Аналіз останніх досліджень. Формування толерантності актуальна проблема, але через недавнього виникнення, мало вивчена. За останні десять років дослідженням

із проблем толерантності приділяється підвищена увага. У своїх роботах зарубіжні та вітчизняні вчені сформували і розкрили уявлення про толерантність. Серед них: П. Кінг, Дж. Мілль, К. Поппер, А. Тейлор, а також А. Асмолов, Б. Братусь, М. Поташник, Г. Солдатова. Учені зійшлися на думці, що в понятті слова толерантність лежить в першу чергу повага прав людини, показана турбота про людей, прийняття іншої людини такою, якою вона є, відстоюються його свобода, принципи і гідність.

Під час психолого-педагогічних досліджень було доведено, що формування моральності дитини відбувається в молодшому шкільному віці. Це час, коли діти вчаться прислухатися до себе, розвивають способи відносини з іншими людьми, із природою і культурою. Л. Виготський довів, що психічний розвиток дитини пов'язаний із його соціальними відносинами, які утворюються в результаті індивідуальної або спільної діяльності.

Відносини дітей один з одним і зі світом загалом обумовлюються тим типом бачення світу, який є провідним на певному віковому етапі. Завдяки своїй товариській в учнів молодших класів з'являється здатність керувати своєю поведінкою при взаємодії не тільки з однолітками, а й із близькими. У молодшому шкільному віці в дітей переважає міфопоетичне світобачення, що характеризується ставленням до світу як партнера зі спілкування, взаємодії. Причому світ сприймається їм як живий, відчуває, думає.

Загалом людство розуміє необхідність у взаєморозумінні, взаємоповазі та терпимості різних народів один до одного. Тому 16 листопада відзначений у календарі як «Міжнародний день толерантності», а 1995 рік був оголошений ООН «Роком Толерантності».

У загальній декларації прав людини зазначено, що освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості, дружби між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності ООН із підтримання миру. Тому педагогіці відводиться головна роль у поширенні принципів толерантності.

Не всі аспекти проблеми ґрунтовно вивчені. Тож, **метою статті** є висвітлення напрямів виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку педагогами-хореографами у дитячих хореографічних колективах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування толерантності у молодших школярів представляє цінність у збагаченні своєї власної культури в цілому: культури спілкування, мови, розумової праці [1].

Сучасна культурна людина – це не лише освічена людина. Цього замало. Це людина, що володіє почуттям самоповаги і поваги до навколишніх. Толерантність вважається ознакою високого духовного та інтелектуального розвитку індивідуума, групи людей, усього суспільства загалом.

Толерантність (від лат. *tolerantia* – терпіння) – терпимість, тобто здатність утворювати і підтримувати спільність з людьми, які відрізняються у певному відношенні від переважаючого типу. На індивідуальному рівні – це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств, особливо тих, які не є гомогенними ні у релігійному, ні в етнічному, ні в інших соціальних вимірах [2].

Хореографічна культура все більше привертає увагу фахівців, тому що несе величезний виховний потенціал. Звертаючись до витоків народної творчості,

ми знайомимося з характером народу, переймаємося його світосприйняттям, пізнаємо форми пластичного самовираження народу. Це має вирішальне значення на момент, коли найбільш вразливою сферою в нашому суспільстві є сфера відносин між різними етнічними групами, коли надзвичайно широко поширені упередження і негативні стереотипи, які принижують людей інших націй і народностей, представників іншої культурної традиції.

Завдяки мистецтву і народної творчості ми вчимося пізнавати красу культурних традицій різних народів. Саме через мистецтво протікає шлях до культури та історії, знання якої є найважливішою частиною у вихованні толерантного розуміння.

Ще за найдавніших часів танець був одним із перших мов, якою люди могли висловити свої почуття. Танець таїть у собі величезне багатство, для успішного художнього і морального виховання, він поєднує не тільки емоційну сторону мистецтва, приносить радість, як виконавцю, так і глядачеві – танець розкриває і зрощує духовні сили, виховує художній смак і любов до прекрасного.

Також у полікультурному вихованні та розвитку особистості дитини важливе значення відіграє підбір танцювального репертуару хореографічних колективів, студій, гуртків. Обраний репертуар повинен прищеплювати учасникам колективу любов і повагу до танцювального мистецтва своєї Батьківщини і до танцювальної культури інших народів, гуманні моральні почуття. Комунікативний потенціал українських музично-хореографічних традицій важливий для особистісного розвитку дитини.

Саме хореографія відіграє важливу роль в естетичному вихованні дитини та толерантному ставленні до інших народів, до різних людей. Різні постановки на уроках хореографії танців народів світу долучають дітей до традицій різних культур. Участь у реалізації традиційних обрядових форм сприяє кращому відчуттю і розумінню особливостей інших етносів. Через народні танці України і народів світу здійснюється виховання в дітях шанобливого ставлення до будь-якої нації і народності, терпимості один до одного. Це і можливість розкрити себе, проявити свої кращі акторські здібності та фізичну підготовку, це вивчення фольклору свого народу та краю, знайомство з танцями, звичаями, традиціями інших народів та країн, відображення засобами хореографії героїчних днів, історичних подій, сьогодення і таке інше [4].

Репертуар колективу може складатися на основі декількох джерел. Особливу роль у створенні народного репертуару в хореографічному колективі може зіграти фактор використання місцевого танцювального фольклору. На основі фольклорно-естетичного матеріалу педагог-хореограф створює сценічний варіант. Це процес відтворення виконання, образності, музики, костюма, процес відтворення атмосфери життя танцю, його дихання і того таїнства спілкування виконавців, яке в ньому народжується, обумовлюючи його цінність і необхідність.

У хореографічних гуртках, або танцювальних школах, студіях, педагоги знайомлять дітей із танцями народів світу, у яких відбивається життя, побут і культура тієї чи іншої країни. Будь то східний танець, аргентинське танго, чуттєве фламенко або запальна лезгинка, у кожному з них відображено життя народу, що робить танець індивідуальним і несхожим на інші. Вбираючи в себе красу народних танців, діти починають розуміти і відчувати танцювальну культуру інших народів, що виховує толерантне ставлення до звичаїв і традицій народів світу, через народний танець можна багато чого зрозуміти про інші народи й прийняти його [3].

Висновки. Стикаючись із культурою різних народів, діти вчаться толерантному спілкуванню, набувають здатність протистояти негативним зовнішнім впливам, тому що розуміють важливість традиційних цінностей. Особистість дорослої людини впливає з досвіду дитинства і від педагогів, залежить, якими будуть наші діти.

Література:

1. Волошина О. В. Педагогічні умови виховання толерантності у підлітків старшого віку в позакласній роботі : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. В. Волошина. – Вінниця, 2007. – 197 с.
2. Зарівна О. Толерантність як елемент світогляду і культури. / О. Зарівна // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 21.
3. Колногузенко Б. М. Хореографічне мистецтво / Б. М. Колногузенко. – Х.: ХДАК, 2008. – 224 с.
4. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії : Підручник. 2-е вид. / В. А. Литвиненко. – К. : Альтер прес, 2008.

УДК 378.147:[37.011. - 051:793.3]

ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ВЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

*Гусаченко Л., старший викладач
кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Криволицька О., студентка 5 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства, ринкових відносин, інтенсивного розвитку соціально-культурної та культурно-дозвіллевої сфер життя зросли вимоги до професійного мистецтва хореографії. Сьогодні хореографічні твори мають вражати віртуозністю, дивувати масштабністю, хвилювати режисерськими вивертками, здивовувати яскравістю, розкішшю костюмів і декорацій, приголомшувати нестандартними рішеннями хореографа-постановника.

Майбутні вчителі хореографії, вступаючи у вищий педагогічний заклад освіти, убачають у результаті навчання оволодіння технічними навичками майстерності виконавців, а не професійними знаннями й уміннями хореографа-педагога. У процесі навчання студенти-хореографи отримують практичну та теоретичну базу фахових знань і загальних дисциплін, розвиток умінь у галузі педагогічної, балетмейстерської, постановочної діяльності. Але після довгого процесу оволодіння спеціальними та педагогічними знаннями, професійними навичками, майбутній учитель хореографії повинен не тільки технічно виконувати хореографічні твори, а й перш за все бути здатним передавати знання, ділитися думками, почуттями, підштовхувати вихованців до формування власних ідей, уміти донести художній образ, задум твору, зацікавлювати, надихати й робити це за допомогою художньої мови танцю. Причиною багатьох проблем, які виникають у художньо-педагогічній взаємодії, є недостатній рівень сформованості художньо-комунікативних навичок учителя.

Аналіз робочих програм та навчальних планів показав, що розвитку художньо-комунікативних навичок приділяється недостатньо уваги. Пошук шляхів

удосконалення професійної підготовки студентів-хореографів тісно пов'язаний із вирішенням проблеми виявлення педагогічних принципів та створення умов для формування художньо-комунікативних навичок у майбутніх учителів хореографії.

Аналіз останніх досліджень. У чинній навчальній та навчально-методичній літературі немає спеціальних досліджень із проблеми формування художньо-комунікативних навичок майбутніх учителів хореографії, але відображено аспект професійної підготовки фахівців у галузі хореографічного мистецтва. Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх учителів хореографії висвітлено в працях Г. Богданова, І. Герасимової, Ю. Громова, Р. Захарова, Ф. Лопухова, Р. Момедової, В. Нікітіна, О. Таранцевої, Ю. Ростовської, Т. Сердюк. Комунікативні вміння вчителя досліджували В. Абрамян, М. Букач, Н. Бутенко, О. Гармаш, А. Годлевська, В. Гриньова, В. Кан-Калік, А. Капська, О. Леонт'єв, Л. Савенкова, О. Рудницька, Т. Фатихова та ін., дидактичні положення про формування вмінь і навичок – Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Сластьонін. Питаннями підготовки вчителя до творчої професійної діяльності займалися Ю. Азаров, І. Зязюн, В. Кан-Калік, А. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, Г. Падалка, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.

Метою статті є розкриття педагогічних методів формування художньо-комунікативних навичок у вчителів хореографії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікація є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідами, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту. Структурні елементи – відправник інформації, процес її передавання, одержувач інформації.

Комунікація за своєю моделлю є двостороннім потоком інформації. У цій моделі оцінюють якості передавання інформації, її повноту, зміст, форму, що дає змогу не лише оперативно і правильно сформулювати уявлення про відповідну проблему (інформацію), але й обрати партнерів, розробити стратегію і тактику, визначити адекватні методи і засоби реалізації конкретних цілей. Педагогічна комунікація – організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передавання інформації з різних джерел [1].

У педагогіці мистецтва найбільш часто використовується поняття художньої комунікації, припускаючи при цьому обидва види зв'язку: пряму подачу художньої інформації та її сприйняття, розуміння, а також і можливість зворотного зв'язку в різних творчих процесах [4].

Активне й ефективно занурення майбутніх учителів хореографії в процес художньої комунікації можливе за умови оволодіння відповідними художньо-комунікативними навичками. Художньо-комунікативні навички майбутніх учителів хореографії ми розуміємо як комплекс складних інтегрованих професійно-педагогічних дій, які забезпечують продуктивне художнє спілкування з творами мистецтва в процесі міжособистісної взаємодії учасників, спілкування через трансляцію (передавання) і обмін художньою інформацією, емоціями, думками, ідеями на засадах зовнішнього і внутрішнього діалогу, у процесі сприймання, розуміння, осмислення, виконавської інтерпретації і оцінки з метою творчого самовираження, самоствердження. Структуру художньо-комунікативних навичок складають:

- уміння встановлювати діалогічну взаємодію з художнім твором, автором в процесі перцептивно-аналітичної вербалізації емоційно-образного змісту, драматургії, ідеї художнього тексту;
- уміння встановлювати інтерактивну (міжособистісну) взаємодію в процесі художньо-виконавської інтерпретації;
- уміння моделювати і керувати художньо-педагогічним діалогом учнів із творами мистецтва;
- уміння адекватно оцінювати і корегувати власні педагогічні дії на основі рефлексії продуктивності художньо-комунікативної діяльності.

Розглянемо педагогічні принципи формування художньо-комунікативних навичок майбутніх учителів хореографії:

- принцип систематичності та послідовності. Для успішного формування в студентів художньо-комунікативних умінь важливо систематичне залучення в емоційно-творчі ситуації, постійне вдавання до художньої рецепції, регулярне застосування зусиль, спрямованих на формування художньо-комунікативних умінь;
- принцип діалогічності. За допомогою своєрідного «вживання» художній твір, перенесення власного досвіду, можливо вступити у процес осягнення емоційно-оцінного ставлення автора до навколишнього світу, зануритися в його внутрішній світ, виявити ставлення до певного явища, осмислити власні життєві позиції. Так відбувається художній діалог, у результаті якого переживання того, хто сприймає стають близькими авторським;
- принцип індивідуалізації. Зазначений принцип означає врахування індивідуальних, комунікативних особливостей і здібностей студентів;
- принцип активізації творчої діяльності студентів. Дуже важливо, щоб навчально-пізнавальна діяльність учнів носила творчий, пошуковий характер і містила елементи аналізу та узагальнення;
- принцип зв'язку теорії і практики. Теорія використовується у практиці, а практика є матеріалом для нових теоретичних узагальнень [2];
- принцип інтеграції, що допоможе поєднати можливості різних навчальних дисциплін у створенні цілісних уявлень студентів про художньо-образний світ мистецтва й застосування в ньому художньо-комунікативних навичок;
- принцип накопичення знань і вмінь. Даний принцип вимагає не тільки міцності знань і вмінь, але й здатності застосовувати їх у процесі розв'язання художньо-педагогічних завдань.

Формування у студентів художньо-комунікативних навичок у процесі фахового навчання передбачає певну етапність, що ґрунтується на послідовному переході від початкового, частково спонтанного, емоційно забарвленого сприйняття творів мистецтва, до їх розуміння, осмислення і художньо-переконливої виконавської інтерпретації та рефлексії художньо-комунікативного процесу [5].

По-перше, необхідно активізувати емоційне ставлення до мистецтва, увагу, асоціативне мислення, уяву і фантазію, допомогти відчувати нові враження від побаченого і почутого, розкрити емоційно-чуттєву сферу студентів, розвинути художню активність та творчу ініціативу щодо створення «власного» художнього образу, наближеного авторському задуму. Доцільно розпочинати із вступної бесіди зі студентами; наступним кроком є реалізація методу контекстного спостереження, де студенти постають у якості реципієнтів, сприймаючих художню інформацію. Далі

запропоновуємо студентам передати вербальним засобом здобуту художньої інформацію, застосовуючи інтерактивний метод вербалізації художніх творів.

Метод художньо-когнітивного аналізу творів мистецтва полягає в усвідомлюванні побаченого або почутого, «розчленуванні» цілісного художнього твору на компоненти й елементи, розгляді та осмисленні кожного з них окремо, прочитанні (розшифровки та розумінні) художнього тексту (хореографічного твору).

Формування художньо-комунікативних навичок на основі хореографії доцільно здійснювати за допомогою методів музично-ритмічного виховання Е. Жак-Далькроза. Комплексний вид вправ вимагає від учасників одночасної мобілізації слухової, рухово-просторової, емоціональної, інтелектуальної сфер. Також доцільно рекомендувати використовувати практичні вправи музично-ритмічних занять, запропоновані Г. Ніколаї, В. Ключко у посібнику «Ритміка» [3].

Продуктивним сучасним педагогічним методом, зокрема у мистецькій педагогіці, є метод творчих проєктів, орієнтований на самостійну творчо-інтерпретаційну діяльність студентів (індивідуальна робота і робота в групі). Цей метод спрямовано на розвиток усіх складових системи художньо-комунікативних навичок та формування комунікативних якостей і навичок творчої співпраці у мистецькому колективі [1].

Із метою моделювання реальних педагогічних ситуацій у художньо-комунікаційній діяльності в межах методу творчих проєктів застосовується метод імітаційного моделювання художньо-педагогічних ситуацій. Студенти постають у ролі вчителів, учнів, батьків, намагаючись у ході рольової гри розв'язати проблемну ситуацію, пов'язану із сприйняттям творів мистецтва, їхнім аналізом, інтерпретацією, створенням творчої атмосфери на уроці, організацією діалогічної взаємодії під час художньої комунікації та здійсненням самоаналізу власної художньо-комунікативної діяльності. Експериментальна перевірка ефективності запропонованих методів засвідчила підвищення рівня сформованості художньо-педагогічних навичок у майбутніх учителів хореографії.

Висновки. Таким чином, можна назвати педагогічні принципи, що необхідні для формування художньо-комунікативних навичок майбутніх учителів хореографії: принцип систематичності та послідовності, принцип діалогічності, принцип індивідуалізації, принцип активізації творчої діяльності студентів, принцип зв'язку теорії і практики, принцип інтеграції та принцип накопичення знань і вмінь.

Також до формування художньо-комунікативних навичок можна віднести: метод вербалізації художніх творів, метод художньо-когнітивного аналізу, метод музично-ритмічного виховання та метод імітаційного моделювання художньо-педагогічних ситуацій. Припускаємо, що принципи та методи не є раз і назавжди прийнятими категоріями, вони постійно поглиблюються й видозмінюються. Усі розглянуті принципи однаково важливі та досить тісно взаємопов'язані, тому в реальному навчально-виховному процесі повинні реалізуватися в комплексі.

Література:

1. Волкова Л. В. Професійно-педагогічна комунікація: посіб. – К.: Вид. центр «Академія», 2006 р. – 256 с.
2. Ніколаї Г. Ю., Ключко В. В. Ритміка: навч. посібник для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів / Г. Ю. Ніколаї, В. В. Ключко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 104 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

4. Печерська Е., Мен Сяо. Феномен комунікації в проекції педагогіки мистецтва. / Е. Печерська, Мен Сяо // «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії». – Переяслав-Хмельницький, 2016, – 298 с.
5. Засоби ритміки і хореографії у професійній підготовці майбутнього фахівця / Ребрина А. А., Павлюк О. С., Ференчук Б. М., Мозолюк О. В. // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – Київ, 2013. – № 76. – С. 29 – 34.

УДК 373.3.091.3

STORYTELLING У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Грибанова К., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Троян Т., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У відповідності до стрімкого розвитку інформаційного суспільства проблема реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання учнів початкової школи зумовлена реформуванням початкової ланки освіти на концептуальних засадах Нової української школи у зв'язку з новими філософією і метою, поставленими суспільством перед загальною середньою освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що теорію освітніх компетенцій і компетентностей обґрунтовано в роботах учених Н. Бібік, С. Бондар, О. Савченко, С. Трубачевої та ін. Методичні аспекти проблеми розкриваються у публікаціях науковців Т. Байбари, М. Вашуленка, І. Гудзик, К. Пономарьової. Загальний аналіз сутності поняття «компетентність», порівняльну характеристику ключових компетентностей у європейських освітніх системах здійснили О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина.

О. Пометун констатує, що під поняттям компетентнісний підхід мається на увазі спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [3].

Така характеристика повинна бути сформована у процесі навчання й містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності та поведінкові моделі особистості [2].

За компетентнісним підходом результатом навчання має стати формування в учня певної сукупності компетентностей ключових (міжпредметних), галузевих, предметних. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною) є достатньо широкою, йдеться про так звані ключові, або життєві, компетентності [3].

Сучасні дослідження педагогів і методистів свідчать, що компетентнісний підхід до навчання є більш результативним, ніж знаннєвий тому, що відбувається

зв'язок теорії з життям, учням прищеплюються вміння жити, користуватися своїми знаннями в побуті й подальшому навчанні.

О. Савченко наголошує, що компетентнісний підхід суттєво відрізняється від знанневого, бо спрямовується на результатне навчання школярів, зосередженість на змінах особистості дитини як суб'єкта учіння [4].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Формуванню ключових компетентностей, розвитку особистісних якостей сприяє опанування навчального матеріалу за допомогою цікавих захоплюючих історій.

Оскільки сучасні діти багато часу проводять онлайн, реальне спілкування стає мистецтвом, якому потрібно навчати. Для цього чудово підходить метод «storytelling», адже це сприяє прояву унікальності уяви кожної дитини, дозволяє проявити учням активність та творчість.

Мета статті полягає у висвітленні використання методу «storytelling» та його впливу на формування мовної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учням початкової школи подобається слухати цікаві історії, бо правильно побудувавши розповідь, можна зачепити не тільки розум і логіку, а саме емоції. Викликати у дитини потрібні переживання, створити умови для формування ключових компетентностей, зокрема мовних, допомагає storytelling.

Сторітеллінг (story – історія; telling – розповідати) – це ефективний метод донесення інформації до дітей шляхом розповідання смішних, зворушливих або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами. Він поєднує психологічні, організаційні та інші аспекти і дозволяє не лише ефективно донести інформацію до аудиторії, а й мотивувати її на певні вчинки і отримати максимально високі результати.

Розрізняють сторітеллінг пасивний і активний. У першому випадку за створення історії та її розповідь відповідає вчитель, у другому – йому допомагають учні (на початковому етапі), згодом – самі учні. Вибір того чи іншого варіанту залежить від уроку, теми заняття, а також від особистих запитів учнів.

Так, пасивний сторітеллінг оптимально підходить для початку вивчення нової теми. У формі розповіді можна зацікавити новим матеріалом, подати нові правила, тощо. Натомість активний – чудовий варіант для закріплення знань. Учні створюватимуть історії самостійно, а завдання вчителя – спрямовувати їх правильним шляхом.

Технологія сторітеллінгу допомагає учневі засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої захоплюючої історії, сприяє розвитку його особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє проявити активність та творчість.

За допомогою сторітеллінгу можна отримати два найбільш важливі результати:

- поживлення атмосфери у класі, зняття напруженості, створення невимушеної обстановки;
- установлення простих та швидких шляхів контакту між вчителем та учнями, засобом привернення та утримання їхньої уваги.

У процесі залучення учнів до сторітеллінгу доцільно зосередити увагу на поступовому опануванні компонентами складання історії: герой, сюжет, тема та ідея.

Практики наголошують, що використання сторітеллінгу має низку переваг, а саме:

- реалізується принцип доступності (історії легше сприймаються учнями, ніж пояснення, описи, визначення);
- підвищення рівня концентрації уваги (історія впливає на почуття дитини, викликає емоції);
- динамічність (сучасні діти з «кліповим» мисленням краще сприймають динамічну історію);
- реалізується принцип наочності (історія викликає асоціації, адже залучає життєвий досвід дитини, доцільно використовуються малюнки, презентації);
- підвищення рівня мотивації (в історії є герой, який у процесі боротьби та наполегливої праці змінюється і мотивує до цього дітей).

Дуже важливо донести учням, спираючись на їхній власний досвід, що історія має містити життєвий досвід, цікаві події, співпереживання історії, метафори, ціннісні зміни героя. Героями історії можуть бути люди, вигадані герої, предмети, тварини, явища природи, символи та ін.

Історії будуються на основі:

- реальної ситуації (акцент переноситься на розуміння проблеми ніж на шляхи її розв'язання, колективне обговорення способів дій, виявлення здатності використовувати здобуті вміння та навички);
- розповіді реальної особи (підвищення інтересу до навчального матеріалу, реалізація принципу доступності у навчанні);
- сценарію (учень – активний діяч історії, застосування раніше засвоєних способів дій, колективне знаходження виходу із ситуацій із реального життя);
- проблемної ситуації (опанування способу розв'язувати проблеми).

Правильно складена історія сприяє візуалізації та деталізації навчального матеріалу, який вивчається. Необхідно пам'ятати, що історія повинна бути показовою і добре зрозумілою.

Пропонуємо алгоритм підготовки вчителя до уроку з використанням сторітеллінгу:

- визначте тему і мету уроку, залежно від цього подумайте, яка історія можлива на ньому;
- продумайте ряд подій, які трапляться (сюжет), та як вони висвітлять навчальний матеріал;
- визначтесь із героєм історії (ім'я, зовнішність, звички, риси характеру, як він діятиме в тих обставинах, що ви створили для нього);
- створіть перший варіант історії (наприклад експозиція, зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка, висновок);
- придумайте інтригу, пастку: чим несподіванішим буде сюжетний поворот, тим краще;
- доберіть потрібні метафори (особливо для опису стану головного героя чи процесу, який описується), запишіть оновлений варіант історії;
- прочитайте історію, зробіть остаточні правки.

Таким чином, створення умов для формування мовної компетентності на засадах використання сторітеллінгу в початковій школі сприятимуть розв'язанню конкретних життєвих завдань:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;

- аналізувати і пояснювати причини і наслідки подій, вчинків, явищ;
- створювати тексти, вироби, проекти;
- висловлювати ставлення до подій, учинків своїх та інших;
- брати участь в колективних справах; у розв'язанні навчальних завдань; оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.;
- користуватись певними предметами та ін.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, сторітеллінг як формат навчання у початковій школі надає можливість ефективної організації практичної діяльності, а це – легке засвоєння матеріалу, розвиток уяви, подолання страху публічного виступу, налагодження стосунків з іншими учнями, самопізнання, розвиток мовної компетентності молодших школярів.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в науково-методичному супроводі використання та створення цифрової розповіді (digital storytelling) як однієї з освітніх медійних технологій.

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. – серія 17 (вип. 17). – 2010.
2. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті / О. І. Пометун // Історія в школах України. – № 6. – 2007. – С. 3 – 12.
4. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми / О. Савченко // Рідна школа. – 2014. – № 4 – 5. – С. 12 – 16.
5. Сторітеллінг у початковій школі як технологія розвитку критичного мислення [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.yrok.net.ua/load/dovidnik_vchitelja/metodichnij_poradnik_fajli/storitelling_v_pochatkovij_shkoli_jak_tekhnologija_rozvitku_kritichnogo_mislennja/13-1-0-7194

УДК 37.016:82:004

ЕЛЕКТРОННИЙ КОНТЕНТ УРОКУ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ І НОВІ МОЖЛИВОСТІ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Красноєсса О., директор
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку інформаційне суспільство з широким спектром використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всіх сферах життя спричинило необхідність дослідження нових можливостей для ефективної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Щоб забезпечити якісне управління освітніми процесами, які реалізуються в сучасній школі, необхідно

створити інноваційне середовище у загальноосвітньому навчальному закладі – систему стосунків, побудованих на засадах трисуб'єктної дидактики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дидактичні і психологічні аспекти застосування ІКТ навчання знайшли відображення у працях В. Безпалька, В. Коткової, Ю. Машбиця, Н. Морзе, Л. Петухової, О. Співаковського та інших дослідників [1; 2; 4].

Результати аналізу низки наукових досліджень засвідчують, з одного боку, що ІКТ, задовольняючи потреби сучасного користувача створеними комфортними умовами, сприяють перетворенню його на «сліпого» споживача існуючого контенту. З іншого, сьогодні, попри стрімкий розвиток ІКТ, недостатньо програмних педагогічних засобів (ППЗ), які сприяли б розвитку особистості в умовах інформатизації освітнього процесу. На думку вчених, реалізація переваг життя в інформаційному суспільстві можлива за умови створення середовища для формування й розвитку в особистості вміння міркувати, критично аналізувати [4].

Л. Петухова зазначає, що у сучасній інформаційній епосі з'являється третій суб'єкт передачі знань із покоління в покоління. Вона розглядає інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище (ІКПС) як рівноправний суб'єкт, що допомагає реалізувати важливий цільовий трикутник: природну інтеграцію навчання, наукові дослідження і потреби ринку праці. Учена підкреслює, що трисуб'єктна дидактика як один із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища [2]. Виникнення трисуб'єктних взаємин, які ми розуміємо як неперервні і постійні (як у просторі, так і у часі) взаємодії учня, учителя та ІКПС, спрямовані на реалізацію освітніх потреб учня.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Щоб забезпечити реалізацію можливостей учнів самостійно вибудовувати логіку міркування і розв'язувати поставлені завдання в процесі навчання, учитель має залучитися до використання нових інноваційних форм діяльності на засадах трисуб'єктної дидактики, пов'язаних із можливостями дистанційного забезпечення управління навчальною діяльністю. Натомість питання дистанційного забезпечення управління навчальною діяльністю, інформаційного наповнення уроку, методика викладання з використанням презентацій за допомогою інтерактивної дошки (ІД-презентації), контролю знань в інтерактивному режимі за допомогою інтерактивної дошки є недостатньо дослідженим у контексті його доцільного методичного впорядкування. Для цього необхідно створювати власний електронний освітній контент (ЕОК). Також немає єдиного підходу до оцінки якості електронного контенту.

Мета статті полягає у висвітленні етапів створення власного електронного контенту уроку, особливостей його застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах інформатизації освіти, коли на перший план висувається не засвоєння певних знань, умінь і навичок, а формування в учнів індивідуального ефективного способу розв'язування завдань у різних навчальних чи життєвих ситуаціях, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості, готовність до повноцінного життя у сучасному суспільстві, важливо не допустити такого стратегічного прорахунку, коли процес комп'ютеризації випереджає розвиток електронного навчального контенту (ЕНК) [3].

Одним із найбільш ефективних шляхів реалізації освітніх потреб учня ми вбачаємо у збільшенні долі активно-діяльнісних форм взаємодії учня з електронним контентом.

Аналіз власного досвіду використання сучасного ЕНК на уроках літератури, створеного як в Україні, так і в різних країнах світу, показав, що цей засіб навчання дійсно значно підвищує ефективність навчально-виховного процесу, дозволяє вирішувати освітні завдання на вищому рівні, відкриває набагато більші можливості для інтеграції уявлень учнів про світ саме завдяки своїм інноваційним якостям. Натомість існує низка причин, що ускладнює його впровадження зокрема:

- розроблений контент орієнтований, переважно, не на самопідготовку на основі особистих персональних комп'ютерів, а на роботу в навчальному закладі (парк домашніх комп'ютерів значно сучасніший і більший, ніж парк комп'ютерів у закладах освіти);
- створення контенту трудомісткий процес і спланований на кілька років, що дисонує з реальністю – фактором динамічного оновлення програмних платформ (часто розроблений контент морально застаріває ще до моменту завершення роботи над ним, не відповідає індивідуальним потребам учнів);
- вимоги до ЕНКу мають відповідати сучасним міжнародним нормам і стандартам (інакше відбувається засмічення ринку примітивними гіпертекстовими підручниками, оскільки створювати їх простіше).

А поки відбувається перехід з одного виду навчальних ресурсів до іншого, учителю необхідно самому залучитися до створення ЕОК. Для цього важливо усвідомлювати, що сам процес має відбуватися впорядковано і поетапно.

Під ЕОК розумітимемо навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені в комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, у частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами. ЕОК як інформація, що призначена для безпосереднього сприйняття користувачем, має бути чітко організованим, логічно зв'язаним і пропонуватися у формах, доступних учням. Створюючи ЕОК необхідно забезпечити сукупність змістовних елементів, що являють собою об'єкти, процеси, абстракції, які є предметом вивчення. ЕОК, зазвичай, доповнюється елементами управління, які дозволяють переходити від одного фрагмента до іншого. До ЕОК відносять будь-який спосіб представлення інформації (електронний текст, гіпертекст, фото, відео, ІД-презентації за допомогою інтерактивної дошки (ІД), тести, блог), поширюваної за допомогою телекомунікаційних систем. Елементи ЕОК, із точки зору освітнього змісту, складають навчальні об'єкти на екрані з його звуковим супроводом. Із точки зору комп'ютерних технологій, це набір файлів, кожен із яких містить текст, графіку, відео, анімацію та ін.

Результати аналізу використання власного ЕОК засвідчують, що це складова частина навчально-виховного процесу, яка повинна мати навчально-методичне призначення та використовується для забезпечення навчальної діяльності учнів, вважається одним із головних елементів інформаційно-освітнього середовища.

Структура електронних освітніх ресурсів забезпечує можливість ефективного досягнення навчально-виховної мети, і, у залежності від функціонального призначення, містить такі елементи: змістову частину, програмну частину, методичні рекомендації для вчителя, методичні рекомендації для учня.

Для того щоб створити власний ЕОК, учителю потрібно:

- визначити мету;
- підготувати навчальні матеріали в електронному вигляді (проаналізувати навчальні програми, добрати форми і методи роботи, які відповідають індивідуальним особливостям учнів у межах вивчення курсу, продумати можливості реалізації внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції, описати очікувані результати засвоєння змісту, що забезпечують формування предметної літературної компетентності й ключових компетентностей);
- створити порожню форму, структура змістового наповнення якої задовольнятиме вимогам Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, ідеям Концепції «Нова українська школа»;
- наповнити електронний курс інформаційними і навчальними матеріалами відповідно до його структури і змісту;
- підготувати пояснювальну записку стосовно особливостей застосування ЕОК;
- створити групи з учнів відповідного класу, які зареєстровані в будь-якій соціальній мережі.

Розглянемо приклад застосування ЕОК «Жуль Верн. Геній пригодницького роману» – електронний освітній контент, який залучає учня / ученицю до освітнього середовища й мотивує самостійну пізнавальну діяльність у процесі вивчення літератури.

Мета електронного освітнього контенту – сприяти самоосвітній діяльності школярів у процесі розвитку літературної компетентності, а саме, умінню прилучатися через художню літературу до фундаментальних цінностей, культури, розширенню культурно-пізнавальних інтересів школярів; усебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному інформаційному світі; ствердженню гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

У пояснювальній записці автор звертає увагу, що при створенні ЕОК враховано вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, ідеї Концепції «Нова українська школа».

ЕОК «Жуль Верн. Геній пригодницького роману» представлений у формі електронного інтерактивного плакату, на якому розміщено інформацію про сім літературних подорожей.

Універсальність ЕОК визначається тим, що він може бути використаний не лише як електронний контент на уроках літератури, але й як засіб розширення можливостей самоосвітньої діяльності школярів удома, у позаурочній діяльності.

Значну увагу приділено організації роботи з електронним інтерактивним плакатом «Жуль Верн. Геній пригодницького роману». Звертання до школярів є своєрідною настановою з нагадуванням про необхідне обладнання, правила роботи та поради.

Починаючи роботу ЕОК, автор радить звернути увагу на такі поради:

- щоб запустити презентацію, клікніть на «слайд-шоу», а потім «із початку»;
- щоб ознайомитися з біографічними відомостями на електронному інтерактивному плакаті, клікніть на запис «Жуль Верн»;

- щоб ознайомитися з передбаченнями, які зробив Жуль Верн клікніть на запис «Геній пригодницького роману»;
- щоб ознайомитися зі змістом творів Жуль Верна, клікніть на запис «Хто хоче мандрувати» та перейдіть на слайд 2;
- щоб ознайомитися зі змістом роману «Таємничий острів», клікніть на запис та перейдіть на слайд 3, який пропонує: аудіокнигу, електронну книгу, відеофільм;
- щоб ознайомитися зі змістом роману «Подорож до центру Землі», клікніть на запис та перейдіть на слайд 4, який пропонує: аудіокнигу, електронну книгу, відеофільм;
- щоб ознайомитися зі змістом роману «Із Землі на Місяць», клікніть на запис та перейдіть на слайд 5, який пропонує: аудіокнигу, електронну книгу, відеогру;
- щоб ознайомитися зі змістом роману «Діти капітана Гранта», клікніть на запис та перейдіть на слайд 6, який пропонує: аудіокнигу, електронну книгу, серіал, відеофільм;
- щоб ознайомитися зі змістом роману «Двадцять тисяч лье під водою» (таємниці підводного світу), клікніть на запис та перейдіть на слайд 7, який пропонує: аудіокнигу, електронну книгу, серіал, мультфільм.

ЕОК «Жуль Верн. Геній пригодницького роману» надає доступ до ресурсів у будь-який зручний для особистості час, має зручний, гнучкий, дружній, інтелектуальний сервіс, що допомагає учневі легко знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання, працює відповідно його запитам стільки, скільки необхідно.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Здатність учителя створювати ЕОК і використовувати його на засадах трисуб'єктної дидактики надає нові можливості у вирішенні актуальних питань, що стоять перед НУШ: роль і місце вчителя у новій дидактичній моделі, співвідношення віртуальних і візуальних форм взаємовідношень усіх суб'єктів навчального процесу, організація сучасних систем контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в створенні організаційно-методичного супроводу застосування ІКТ в освітньому процесі та управлінні закладами освіти, що має стати одним із інструментів забезпечення успіху в реалізації Концепції НУШ.

Література:

1. Морзе Н. В. Критерії якості електронних навчальних курсів, розроблених на базі платформи дистанційного навчання / Н. В. Морзе, О. Г. Глазунова: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/itvo/2009_4/articles/63-75.pdf
2. Петухова Л. Є. Трисуб'єктна дидактика в моделі інноваційного розвитку освітніх систем / Л. Є. Петухова // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 65. – С. 74–80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2014_65_15.
3. Пушкарьова Т. О. Електронний контент: особливості застосування і нові можливості пізнання світу / Т. О. Пушкарьова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 4. – С. 7–10. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2011_4_3
4. Співаковський О. В. Філософія трисуб'єктної дидактики в системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова,

УДК 373.3.091.12:005.963.5

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Кравченко О., заступник директора
Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3, м. Миколаївка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нова освітня парадигма, орієнтована на компетентнісний, особистісний розвиток, актуалізувала потребу у фахівцях, здатних до удосконалення професійної майстерності в умовах Нової української школи (НУШ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вчені розглядають два напрями удосконалення професійної майстерності вчителів: удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців і створення сприятливих умов для професійної самоосвіти вчителів.

У межах першого науковці Б. Андрієвський, І. Воронюк, Н. Кабельнікова, В. Ляпіна, Т. Молнар, С. Одайник, Л. Пермінова, Л. Петухова, О. Пинзеник, Є. Співаковська та ін. значну увагу приділяють професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя початкового загальноосвітнього навчального закладу як конкурентоздатного фахівця в умовах НУШ [3].

Зупинимося на особливостях удосконалення професійної майстерності вчителів у межах другого напрямку. Л. Пермінова, Т. Перепелюк, О. Шамрай наголошують, що формування професійно-особистісних якостей конкурентоздатного фахівця може повною мірою бути реалізоване лише за умов системної організації. Такий підхід вимагає забезпечення педагогічних умов професійної самоосвіти вчителів початкових класів, дотримання принципів організації їхньої самостійної освітньої діяльності, реалізації особистої траєкторії фахового становлення вчителя в процесі педагогічної діяльності.

На думку О. Шамрай, педагогічна майстерність – вияв високого рівня педагогічної діяльності. Натомість учений зазначає, що рівень розвитку професійної майстерності не пропорційний професійному досвіду, бо багаторічний досвід роботи несе в собі як позитивні, так і негативні риси. Науковець констатує, що досвідчений вчитель досягнувши високої майстерності, часом не може відмовитися від засвоєних стереотипів, зупиняється у своєму професійному рості, продовжуючи діяти в межах свого досвіду, який тепер уже заважає йому рости [4].

На нашу думку, «засвоєні стереотипи» стануть потужним викликом у процесі реалізації Концепції НУШ.

Ми поділяємо думку Т. Перепелюк і вважаємо важливими чинниками професійного зростання вчителів прагнення до самовдосконалення, самоосвіту, компетентність та майстерність педагога, покращення його матеріального становища, підвищення кваліфікації та іміджу, кар'єрне зростання [2].

За нашим переконанням, важливу роль у створенні творчої атмосфери в педагогічному колективі, удосконаленні професійної майстерності вчителів відіграє науково-методичний супровід професійної самоосвіти та саморозвитку вчителів, стимулювання їхньої професійної діяльності.

Результати аналізу засвідчують, що визначені професіограмою вміння вчителя початкового навчання, які забезпечують реалізацію основних їхніх функцій (конструктивної, організаторської, комунікативної, гностичної), можуть ефективно розвиватися і бути базовими для зростання професійної майстерності лише в умовах чітко змодельованого цілеспрямованого саморозвитку [1; 3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Незважаючи на те, що вже проведена велика кількість досліджень цілеспрямованого саморозвитку педагогів, однак, мало уваги приділено засобам реалізації особистої траєкторії фахового становлення та удосконалення професійної майстерності вчителя в процесі педагогічної діяльності в умовах реалізації Концепції НУШ.

Залучення вчителів початкової школи і студентів до підготовки і проведення майстер-класів як засобу реалізації особистої траєкторії фахового становлення вчителя сприяє удосконаленню професійної майстерності педагогів в умовах реалізації Концепції НУШ.

Мета статті – розглянути особливості підготовки і проведення майстер-класу як засобу удосконалення професійної майстерності вчителів в умовах реалізації Концепції НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація Концепції НУШ зумовила зростання вимог до професійно-педагогічного рівня вчителів, відповідної підготовки фахівців. Це спричинило зміни у організації методичної роботи в загальноосвітньому закладі.

У межах діяльності науково-методичного майданчика з проблеми «Формування успішної особистості школяра шляхом використання нових інформаційних технологій» (науковий керівник кандидат педагогічних наук Т. М. Бондаренко), який працює як інноваційний підрозділ організаційної структури управління Миколаївського ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3 та кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті ДВНЗ «ДДПУ» для теоретичного обґрунтування, розробки й апробації моделі професійного зростання, було організовано творчу групу з педагогів і студентів із метою моделювання впровадження провідних ідей НУШ в освітній процес молодших школярів. Спільна робота з науковцями, майбутніми фахівцями допомагає педагогам упроваджувати інноваційні технології в освітній простір початкової школи.

Участь у онлайн семінарах, моделювання фрагментів уроків із використанням окремих методів, прийомів, засобів навчання, елементів інноваційних технологій у навчально-виховному процесі молодших школярів сприяли впровадженню провідних ідей НУШ у практичну діяльність.

Результати аналізу власного досвіду засвідчують, що особливу увагу в процесі вдосконалення професійної майстерності вчителів і майбутніх фахівців необхідно приділити підготовці й проведенню майстер-класів.

Майстер-клас для вчителів і студентів – це головний засіб передачі нової ідеї, можливість познайомитися з особливостями використання технології змішаного навчання в початковій школі й авторськими напрацюваннями в умовах реалізації Концепції НУШ.

Розглянемо особливості підготовки і проведення майстер-класу «Удосконалення професійної майстерності вчителів в умовах реалізації Концепції НУШ». Постановка проблеми, розв'язання її через моделювання вимагала використання відповідної технології, а саме технології змішаного навчання (ЗН).

У технології проведення майстер-класу зазвичай використовується певний алгоритм пошуку розв'язання педагогічної проблеми.

У процесі планування роботи майстер-класу на засадах використання технології ЗН спочатку було визначену єдину основну мету, досягненню якої підпорядковано всі етапи: до проведення, під час проведення й після проведення методичного заходу.

Мета діяльності майстер-класу – удосконалення науково-методичної компетентності, професійної майстерності вчителів, практичного індивідуального володіння вміннями та навичками навчання і виховання в умовах реалізації Концепції НУШ.

Нами були визначені основні завдання майстер-класу:

- передача набутого авторського досвіду, сприяння освоєнню і трансформації його провідних ідей в практичну діяльність колег;
- створення сприятливих умов у процесі підготовки і проведення майстер-класу для пошуку кожним учасником власних оригінальних підходів до творчого використання досвіду в особистій практиці організації освітнього процесу в умовах реалізації Концепції НУШ;
- удосконалення професійної майстерності педагогів – учасників майстер-класу.

Досвід засвідчує, що важливу роль на першому етапі необхідно приділити підвищенню рівня мотивації всіх учасників. Цьому сприяла специфіка використання ЗН. Доступ до методичних матеріалів у зручний для кожного учасника час, можливість багаторазового перегляду відеоматеріалів, можливість для отримання індивідуальних консультацій, проектування й моделювання фрагментів уроків у малих групах, узаємовідвідування уроків сприяли залученню всіх до активної діяльності, створенню творчої атмосфери в педагогічному колективі, удосконаленню професійної майстерності вчителів, стимулювало самоосвітню діяльність педагогів.

На момент участі у майстер-класі в кожного учасника було своє бачення підходів стосовно реалізації Концепції НУШ, накопичено авторські доробки. Освоєння практичних аспектів реалізації принципів партнерства, формування життєвих компетентностей молодших школярів, можливостей інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи відбувалось у формі проведення практичних занять із використанням дидактичного матеріалу, запропонованого вчителем, презентації творчих авторських доробок із коментарем, організації пізнавальної дискусії, вирішення проблемних ситуацій і творчих завдань у процесі гри, тренінгу. Кожен учасник мав можливість визначити своє ставлення до зазначеної проблеми, отримати рекомендації щодо застосування форм, методів, технологій організації взаємодії учнів в умовах нового освітнього простору. Співпраця, співтворчість педагогів, спільний пошук сприяли реалізації основних завдань майстер-класу.

На третьому етапі вчителі активно проектували та проводили уроки. У процесі узаємовідвідування педагоги моніторили ефективність застосування форм, методів, технологій організації взаємодії учнів, використання прийомів, що розкривають творчий потенціал молодших школярів.

Рефлексія є обов'язковою складовою майстер-класу. Завдяки проведенню обговорень, дискусій за результатами проведених уроків, науково-методичних заходів необхідно провести самоаналіз і самооцінку особистісної професійно-педагогічної діяльності, скорегувати подальшу роботу у відповідності з поставленими цілями.

У процесі підсумкової рефлексії учасники майстер-класу мали можливість детально обговорити отримані результати, висловити свої пропозиції щодо розв'язання зазначеної проблеми.

Успішність передачі педагогічного досвіду в процесі проведення майстер-класу залежить від зорієнтованості всіх учасників на особистісний розвиток, новаторство, вивчення інноваційної ідеї, створення активного освітнього середовища в загальноосвітньому закладі.

На заключному етапі необхідно запропонувати за допомогою низки критеріїв визначати результативність проведення майстер-класу. Ми запропонували всім учасникам майстер-класу такі критерії:

- *презентабельність* – виразність інноваційної ідеї, рівень її представлення, культура презентації, актуальність ідеї в освітньому процесі НУШ;
- *ексклюзивність* – яскраво виражена індивідуальність: масштаб і рівень, вибір, повнота й оригінальність інноваційної ідеї в умовах реалізації Концепції НУШ;
- *прогресивність* – актуальність і науковість змісту, наявність нових ідей, здатність автора не тільки до методичного, а й наукового узагальнення досвіду роботи;
- *умотивованість* – наявність прийомів і умов мотивації, залучення кожного учасника до активної творчої діяльності щодо створення нового продукту;
- *оптимальність* – достатність використуваних засобів, їхнє поєднання, зв'язок із метою і результатом;
- *ефективність* – результативність кожного учасника майстер-класу: який ефект розвитку; що конкретно це дає учасникам; запропоновані засоби для чіткого аналізу результатів власної діяльності в умовах реалізації Концепції НУШ;
- *технологічність* – чіткий алгоритм заняття, наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів пошуку і відкриття, рефлексії (самоаналізу, самокорекції);
- *артистизм* – піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, міра впливу на аудиторію, ступінь готовності до розповсюдження і популяризації досвіду роботи;
- *загальна культура* – ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації.

Отже, у процесі підготовки й проведення майстер-класу головне – не стільки повідомити і освоїти інформацію, стільки передати способи діяльності, технологію організації освітнього процесу в умовах реалізації Концепції НУШ.

На нашу думку, позитивний результат майстер-класу виражається в оволодінні учасниками новими творчими способами вирішення педагогічної проблеми, у підвищенні рівня мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз думок учасників стосовно результативності майстер-класу засвідчує, що професійне зростання педагогів безумовно призводить до покращення

їхньої професійної майстерності, підвищення компетентності, кар'єрного зростання, іміджу працівника, наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації.

Однак, в умовах реалізації Концепції НУШ необхідно удосконалювати застосування форм і засобів науково-методичного супроводу професійної майстерності вчителів.

Література:

1. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., допов. і перероб.]. – К. : СПФ Богданова А. М., 2008. – 376 с.
2. Перепелюк Т. Підвищення професійної майстерності педагогічних працівників навчальних закладів / Т. Перепелюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2016. – Вип. 1. – С. 30 – 34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2016_1_9
3. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкового загальноосвітнього навчального закладу в умовах Нової української школи (1 частина), (колектив авторів: С. Ф. Одайник, Л. Є. Петухова, Є. О. Співаковська, Б. М. Андрієвський, О. М. Пинзеник, Л. А. Пермінова, Т. І. Молнар, В. В. Ляпіна, І. В. Воронюк, Н. В. Кабельнікова): Монографічна збірка / за ред. Л. А. Пермінової. – Херсон: «Айлант», 2018. – 158 с.
4. Шамрай О. Удосконалення професійної педагогічної компетентності / О. Шамрай // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 122. – С. 404 – 411. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_122_57.)

УДК 373.3.015.31:[004+ЗМІ]

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Євтухова Т., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Собіна К., студентка 3 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогодні особливу роль у реформуванні початкової освіти відіграє розроблена у 2016 році Концепція Нової української школи, яка спрямована на формування в дітей нових навичок та пристосовування їх до сучасних проблем. Нова українська школа — це школа для життя у XXI столітті. Змінюються технології, розвивається суспільство, натомість не можна передбачити ті, із якими викликами зустрінуться діти, які зараз навчаються у школі. Нова українська школа покликана перейти від школи знань до школи компетентностей, яких за Концепцією визнано десять. Серед ключових компетентностей, що їх має опанувати учень, є інформаційно-цифрова. Вона передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-

комунікаційних технологій (КТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [4].

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, із другого – масових інформаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Тема медіаосвіти розглядається в різних наукових площинах. Зокрема, філософське осмислення медіаосвітньої діяльності представлено в працях В. Возчікова, Н. Кирилової, Г. Лассуела, М. Маклюена, Л. Мастермана, П. Офдерхейда, В. Савчука та ін.; психологічний аспект впливу медіа на особистість досліджували І. Дічківська, Л. Найдьонова, Е. Проніна, Ю. Усов та ін.; концепції, моделі медіаосвіти пропонували І. Гуриненко, Г. Онкович, А. Федоров та інші дослідники.

Формування цілей статті. На основі психолого-педагогічної та науково-практичної літератури проаналізувати особливості використання учнями початкової школи медіаресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Важливу роль у становленні та розвитку медіаосвіти відіграло ЮНЕСКО. Вважається, що вперше термін «медіаосвіта» вжито 1973 року на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації [2].

Медіаграмотність є результатом безперервного медіаосвітнього і медіавиховного процесу в початковій школі. Навчання медіаграмотності учнів початкової школи – процес тривалий і складний. Він включає в себе різні фактори: атмосферу в сім'ї, спілкування з батьками та близькими, їхнє ставлення до ролі медіатехнологій, відносини між дітьми в школі і вплив ззовні. Таким чином, необхідно цілеспрямоване навчання медіаграмотності учнів початкової школи, співпраця сім'ї та шкільного закладу [5].

Коли діти використовують медіа, важливо, щоб їхній зміст відповідав їхнім потребам і запитам. Водночас медіа, з урахуванням пізнавальних і соціально-емоційних навичок у дітей, мають сприяти розвитку дитини, наприклад, можуть стимулювати уяву, цікавість і заохочувати до відтворення.

Але діти не завжди, через свій досвід і багато інших факторів, можуть адекватно сприймати медіа і тоді можуть неправильно зрозуміти інформацію, і зрештою матимуть спотворену картину реального світу.

Крім того, щоб знати, які медіа непридатні, особливо важливо, щоб батьки мали уявлення про те, які медіа відповідають знанням та інтересам їхньої дитини. У початковій школі діти все більше і більше цікавляться світом навколо них. Гра для них залишається основною формою пізнання світу. Практикувати в грі академічні навички, такі як уміння читати і рахувати також відповідає цьому вікові. Медіа підтримують їх у виконанні домашніх і практичних завдань.

При виборі відповідних медіа варто враховувати характер дитини. Деякі діти легше, ніж інші, наприклад, піддаються впливові, відчувають занепокоєння або невпевненість.

При пошуку хорошого контенту медіа врешті грають роль три основні критерії:

- привабливі медіа гарантують, скажімо, що дитина буде взаємодіяти з медійним додатком, наприклад, щоб щось побудувати або виправити, і зусилля гравця будуть оцінені певними винагородами;
- надійні медіа пропонують гарне поєднання задоволення і те, що немає реклами, спрямованої, наприклад, на заохочення витратити гроші;
- простота у використанні медіа має задовольнити навички певної цільової групи, для якої ті призначені, наприклад мовні та моторні, та дозволяє раціонально підійти до часу, який витрачають батьки.

Існують п'ять ключових ідей, які допомагають дітям розпочати усвідомлено користуватися медіа.

1. Усі медіа створили люди. Для дітей може бути відкриттям, що телевізійні шоу, як книжки, мають авторів. Тож коли ви дивитеся телепрограму з дітьми, попросіть їх подумати про те, хто створив шоу чи вони дійсно знали людей, схожих на героїв. Ви можете пошукати сім'ю, схожу на вашу чи ваших знайомих, і обговорити всі схожості та відмінності.
2. Медіапродукти створюються щоб бути проданими. Наприклад: ви можете показати дітям, як на різних коробках однакових мюслів відрізняються зображення, залежно від того, до кого звертається продавець.
3. Медіа важливі для суспільства. Саме з них походять наші уявлення. Разом з дітьми порівняйте чоловічих і жіночих персонажів в улюблених шоу або іграх ваших дітей і поговоріть про відмінності між ними.
4. Різні люди по-різному реагують на медіа. Із того, що хочуть сказати нам медіа, кожен самостійно визначає, що він почув. Це тому, що ми все сприймаємо через власний досвід. Слід пам'ятати, що ти не головний герой і ніколи ним не будеш. Ти саме ти, який виріс саме в цій родині.
5. Медіа впливають на нас. Кожна історія, про яку ми дізнаємося, спрямована нас вразити.

Доктор психологічних наук Л. А. Найдьонова охарактеризувала психологічний зміст вікових особливостей сприймання медіатекстів. Наведемо повністю без змін деякі характеристики стосовно молодших школярів наведені дослідницею:

«Межа 6–7 років»

Розрізнення реальності та фантазії. Діти починають ідентифікувати анімаційні фільми/мультфільми як нереальні близько 6 років. До семи років діти зазвичай ще не здатні розрізнити адекватно фантазію та реальність у медіа. Адже вони і без медіавпливу живуть у цей час ніби у двох світах: зовнішньому матеріальному і внутрішньому психологічному світі власних фантазій, межа між якими досить нестійка, переривається і часом зсувається.

Якщо дитині до 6–7 років важко розрізнити реальність і свої враження про неї, то вона також не може визначити, що є видумка і що реальність у медіатексті.

Висока візуальна чутливість. Діти віком до семи років візуально зорієнтовані. Їх можуть злякати окремі зображення: образи гротескних істот із жанру фентезі чи тварин, які погрозливо поведуться або змінюють форму. Ці персонажі дуже схожі на страшні фантазії, легко переміщуються в таємний дитячий «паралельний світ». Здатні сильно вразити малу дитину також зображення тварин та дітей, що піддаються фізичній загрози або насильству.

Після шести-семи років досвід дитини стає достатнім для того, щоб розрізнити реальний світ від фантазій, оволодіти ними, щоб утримуватись у реальності й без присутності дорослого. Саме цим механізмом дитина може користуватись і для

опанування враженнями з екрана телевізора чи монітора. Проте самостійне визначення ступеня реалістичності зображених медіаподій – це завдання, у якому дитина продовжуватиме вправлятися і в значно старшому віці.

«Межа 9 років»

Штучність медіареальності. Близько 9 років діти набувають розуміння штучної природи всіх медіапродуктів, уміють розрізнити фантастику (фентезі, вигадку) від реальності, зрозуміти і розвести реальність актора та його героя, розуміють «несправжність» медіаподій. Проте дистанціюватись від найреалістичніших вигаданих медіапродуктів дитині буде важко принаймні до 12 років.

Діти віком до дев'яти років також часто мають менш розвинений самоконтроль, ніж діти старшого віку. Це означає, що вони можуть легше піддаватися спокусі наслідувати поведінку, яку бачать у медіапродукції.

У багатьох дослідженнях показано, що діти віком від дев'яти років і старші, значно критичніші до реклами, фільмів з насиллям та інших медіатекстів, ніж діти віком 8 років та молодші. Із десятирічного віку дітям переважно починає подобатися дивитися медіапродукти, призначені для дорослих [3].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Головний напрям медіаосвіти – поступове передання самоорганізації і контролю за споживанням медіа із рук батьків до самої дитини, формування віри в свою здатність і бажання долати спокуси, регулювати своє життя.

Сучасне наукове бачення впливу медіа на учнів ґрунтується на спрямуванні уваги учнів. Окреслити цю ідею можна так: медіа не завжди можуть досягти бажаного результату, підказуючи нам, що думати (яким чином аналізувати (сприймати) і які робити з цього висновки (приймати рішення), але вони беззастережно досягають успіху, підказуючи нам, про що ми повинні думати (що саме аналізувати, обговорювати).

Медіа має значний вплив на виховання особистості. Механізми медіа діють так, що діти самостійно обирають типи та види повідомлень, які відповідатимуть їхнім цілям. Сприйняття медіа-повідомлень формує в дітей власну точку зору, думки та погляди. Це пов'язано з тим, що кожна людина з повідомлень ЗМІ виокремлює та підтримує лише ті цінності, які притаманні їй у певний час. Під впливом мас-медіа у дітей концентрується увага та самосвідомість.

Література:

1. Гаврилюк Л. І. Шкільна газета як форма організації медіаосвітнього процесу [Текст] / Л. І. Гаврилюк, О. П. Садовнікова // Наукові записки Інституту журналістики. – Том 53. – 2013. – жовтень–грудень. – С. 310 – 314.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
3. Найдьонова Л. Вплив медіа на розвиток особистості // Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2013. – С. 252.
4. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини/%202016/12/05/konczepczya.pdf>
5. Mrs Tytti Isohookana-Asunmaa, Media education Report // <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc00/EDOC8753.htm>.

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Котлярова О., студентка 3 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Характерною тенденцією реформування сучасної освіти в Україні є її спрямованість на підвищення якості освіти, орієнтацію всебічного розвитку особистості та підвищення рівня її освіченості. Важливою складовою загальної освіти кожної людини є природнича освіта.

На сьогоднішній день вивчення природознавства у початкових класах не обмежується формуванням у дітей уявлень про природу та її компоненти. Зміст цього предмета складає система взаємопов'язаних понять, засвоєння учнями кожного з яких потребує спеціальної методичної підготовки вчителя. У Концепції Нової української школи серед ключових компетенцій зазначена компетентність у природничих науках і технологіях, яка передбачає наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати [3].

Щоб підвищити рівень засвоєння матеріалу на уроках природознавства необхідно використовувати різноманітні засоби наочності. Наочний матеріал є незамінним засобом збагачення учнів новими уявленнями і вдосконалення вже наявних в них уявлень. Вчасно використана виразна наочність – це змістове й емоційне підживлення процесів сприймання, мислення, пам'яті школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблемою використання наочності в педагогічному процесі займалося чимало класиків світової та вітчизняної наукової педагогіки таких, як Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський та ін. Важливу роль у розвиток теоретичних положень і умов застосування засобів наочності в навчанні відіграють роботи в галузі загальної дидактики С. Архангельського, Ю. Бабанського, Н. Волкової, І. Малафійка, О. Савченко, М. Фіцули, Л. Фрідмана та ін.

Видатні педагоги, які жили, працювали у різні часи і в різних країнах, дісталися висновку щодо вибору основи для забезпечення доступності, ефективності, свідомості навчання, визнавши наочність:

- «золотим правилом дидактики» – Я. Коменський, – XVII ст.;
- «вищим принципом навчання людства» – Й. Песталоцці, – XVIII–XIX ст.;
- «найважливішою умовою елементарної освіти» – А. Дістервег, XIX ст.;
- «необхідною умовою навчання» – К. Ушинський, XIX ст.

Зміст поняття «наочність» поглиблювався, уточнювався з розвитком теорії і практики навчання, задовольняючи освітні потреби відповідного історичного періоду. Удосконалення засобів наочності та технічних засобів навчання сприяє розвитку досліджень учених в області вивчення впливу та удосконалення форм наочності в процесі навчання.

Усе, що учні сприймають, пізнаючи явища та об'єкти неживої і живої природи за допомогою зору та інших аналізаторів, належить до засобів наочності. В основі наочних методів лежать різні форми організації навчальної діяльності учнів,

що забезпечують відображення речей і явищ у їхній свідомості за допомогою органів чуття.

Мета застосування наочних методів – збуджувати і розвивати активність сприйняття і мислення учнів. Наочність на уроках природознавства може бути натуральною (об'єкти природи живі та препаровані) і зображувальною (таблиці, схеми, муляжі, кінофільми). До наочних методів належить демонстрування дослідів, натуральних об'єктів, зображувальних посібників.

Засоби наочності забезпечують оснащення навчального процесу. Так, натуральні об'єкти мають велике значення тому, що є безпосереднім джерелом знань. Відомо, що учням важко розпізнати живі рослини, вивчені лише за таблицями й альбомами, тоді як тіла природи, діючи на різні аналізатори дітей, викликають яскраві відчуття, безпосередні чуттєві сприйняття і чіткі уявлення. Натуральні предмети чи об'єкти пізнаються за допомогою не тільки зорового, а й слухового, нюхового, дотикового та інших аналізаторів. Зображувальна наочність використовується для пояснення будови предметів неживої та живої природи, взаємозв'язків, що існують у довкіллі, теоретичного обґрунтування явищ, що спостерігаються [2].

Важливість наочності впливає із самої суті процесу навчання, у якому першим, вихідним моментом є живий чуттєвий досвід учнів.

У початкових класах застосування наочності має на меті:

- збагачення й розширення безпосереднього чуттєвого досвіду учнів;
- розвиток спостережливості;
- пізнання конкретних властивостей предметів під час практичної діяльності;
- створення умов для переходу до абстрактного мислення, опори для самостійного навчання й систематизації навчального матеріалу.

При цьому необхідно, щоб зміст інформації можна було наочно подати; щоб у розпорядженні вчителя були необхідні наочні посібники, щоб засоби унаочнення були доступні школярам за їхніми віковими особливостями чи рівнем підготовки.

Кількість засобів навчання, які використовуються на одному уроці, визначається конкретними навчальними, виховними і розвивальними цілями уроку. Можливі випадки, коли вчитель вважає достатнім використовувати на уроці лише підручник, не звертаючись до інших засобів навчання. Разом із тим у ряді випадків необхідне комплексне використання різних видів наочності.

Вибір наочності для конкретного уроку зумовлюється не тільки його навчальною метою, а й іншими чинниками. Зокрема, специфікою мікросередовища школи та попереднім рівнем готовності дітей, їхнім емоційним станом, віком, резервом навчального часу.

Засоби наочності служать для організації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Вона буває репродуктивна і творча. Репродуктивна передбачає використання засобів наочності як джерела готової інформації, що здобувається учнями відомими їм способами діяльності під безпосереднім або опосередкованим керівництвом вчителя. У процесі творчої діяльності засоби наочності застосовуються під час пошуку способів розв'язання проблеми і як джерело нових знань. Міра самостійності дітей при розв'язанні проблеми може бути частково пошуковою (евристичною) та пошуковою (дослідницькою), що залежить від загальної і локальної готовності дітей до творчої діяльності.

За Л. Занковим існує три способи використання наочності:

- 1) Демонстраційний спосіб – наочність виступає джерелом знань, а вчитель керує сприйманням учнів.
- 2) Ілюстративний спосіб – наочність виконує роль ілюстрації або підтвердження слів вчителя.
- 3) Дійовий спосіб – на основі виконання дій з предметами учні оволодівають знаннями [2].

Правильне застосування різних видів наочних посібників сприяє подоланню формалізму в знаннях учнів, формуванню наукових понять. Наочність дає змогу якнайкраще поєднати конкретне з абстрактним, чуттєве з логічним у навчанні, допомагає розкривати зв'язок знань з життям, сприяє розвитку пізнавальних інтересів учнів, мобілізації їхньої уваги і активності. Наочний матеріал є незамінним засобом збагачення учнів новими уявленнями і вдосконалення вже наявних в них уявлень.

Наочність, що її використовують у початкових класах, може бути споглядальною і дієвою.

Суть споглядальної наочності полягає в тому, що учні під керівництвом учителя спостерігають, розглядають об'єкти в натурі або в зображеннях. Суть дієвої наочності полягає в тому, що учні пізнають об'єкти, діючи: виготовляють, наприклад, моделі, карти, діаграми, таблиці, тощо. Поєднуючи споглядання з дією, наочність допомагає засвоювати знання глибше й повніше, ніж спостереження без праці.

Засоби наочності, залежно від характеру відображення ними дійсності, можна умовно поділити на такі основні види:

- 1) Натуральні об'єкти – рослини, тварини, знаряддя і продукти праці, мінерали, хімічні речовини та ін.
- 2) Образотворчі засоби – навчальні картини, навчальні таблиці, муляжі та ін.
- 3) Умовно-схематичні засоби (моделі) – географічні, топографічні, історичні карти, різні схеми, малюнки, діаграми, графіки тощо.
- 4) Аудіовізуальні засоби – кінофільми, телепередачі, інформаційно-комунікаційні технології та ін.

Уявлення учнів початкових класів ще бідні за змістом, нечіткі, фрагментарні, а нерідко і спотворені. Важливим завданням учителя на цьому етапі навчання є формування в дітей правильних уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уточнення, поглиблення, розширення, удосконалення уявлень і на цій основі формування у них елементарних, доступних їх вікові і підготовці понять. Найкращим засобом для цього є екскурсії. Екскурсії мають великий виховний вплив на дітей. На екскурсіях, як і на інших уроках, учні безпосередньо вивчають предмети та явища природи, але тут вони бачать їх у природній обстановці, тоді як у класі об'єкти, що вивчаються ізолюються один від одного і від навколишнього середовища [4].

Із перших уроків на дітей обрушується багато незнайомої інформації, так що учні не можуть її осмислити і запам'ятати. Основними причинами цього є:

- несформованість абстрактного мислення;
- недостатній розвиток пам'яті, уваги;
- невміння сприймати невидимі відношення, зв'язки і залежності;
- невміння аналізувати, виділяти головне та інше.

Відомий психолог Л. Виготський відзначав, що необхідно враховувати поганий розвиток логічної пам'яті у молодших школярів. Дитина на цьому етапі ще не готова до того, щоб мати справу з предметами і явищами, які вона не може сприймати

безпосередньо, і немає відповідного досвіду, набутого в минулому. Першочергово у дитини переважає образна пам'ять, тому в початковій школі результат запам'ятовування вищий при опорі на наочний матеріал. Крім цього, сприйняття в цьому віці у учнів тісно пов'язане з емоціями. Увага молодших школярів привертається яскравим, образним, наочним матеріалом, живим і емоційним викладенням. У ситуації, коли в дитини виникають труднощі, коли їй щось незрозуміло, у неї щось не виходить, її інтерес до предмета, який вивчається, швидко згасає. Тому від вчителя початкової школи більше, ніж від інших учителів, вимагається компетентна допомога учню в сприйнятті, розумінні і запам'ятовуванні навчального матеріалу [2].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У молодших класах у дітей розвивається конкретно-образне мислення. Їм набагато легше сприймати навчальний матеріал якщо він буде супроводжуватися наочними посібниками. Тому для реалізації цієї вимоги треба забезпечувати добрий підбір наочних посібників, досягти різнобічного розвитку учнів. Зокрема, цілеспрямовано розвивати процеси сприймання, формувати загально навчальні вміння і навички, світоглядні уявлення та поняття. Використання наочності на уроках наближує нас до реалізації якісного рівня навчання та виховання учнівського колективу.

Наочні засоби необхідні в навчанні, тому що вони допомагають краще підготувати дітей до подальшого навчання в школі. Із цієї причини набуває неабиякої актуальності дослідження теми застосування цих засобів навчання під час викладання курсу природознавства.

Література:

1. Біда О. Природознавство і сільськогосподарська праця: Методика викладання: Навч. Посібник для студентів пед. ф-тів вищих навч. закладів та класоводів. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2000. – 400 с.
2. Волкова Н. Педагогіка: посіб. для студ. вищих навч. закладів / Н. Волкова. – К.: Академія, 2001. – 675 с.
3. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>
4. Яковенко Л. Екскурсія як вид роботи з учнями на уроках природознавства / Лідія Яковенко // Початкова школа. – 2017. – № 10. – С. 40 – 42.

УДК 373.3.091.33:51

КАЛЕНДАР: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОГРАМИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Касаткіна К., студентка 2 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Процес формування уявлення про час

в учнів початкових класів є досить складним. Для формування часових уявлень можливо використовувати певну систему вправ, однією з яких є практичні вправи з моделями годинника чи з табелем-календарем.

Педагог повинен уміти працювати з комп'ютерними програмами Word, Publisher, Visio, за допомогою яких допомогою можна створювати різні документи – таблиці, схеми, ілюстрації, карти інструкцій, календарі, розробляти власні Web-сторінки.

Це сприяє підвищенню інтелектуального рівня викладання та полегшенню вирішення практичних завдань, представляючи матеріал у більш доступному для сприйняття вигляді. Уроки з використанням барвистих ілюстрацій і різних мультимедійних об'єктів дозволять ефективно вирішити проблему мотивації учнів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивченню історії календаря та проблемі їхнього створення присвячені дослідження Н. Алексеєнко, В. Бевз, Н. Брагинської, В. Бушанського, А. Гуцала, І. Климшина, Л. Рябець та ін.

Формулювання мети статті. Метою статті є висвітлення історії виникнення календаря та опис програм для створення календарів у початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під календарем розуміють покажчик днів року із зазначенням днів відпочинку, визначних подій та свят або періодичне видання, яке містить перелік днів, тижнів, місяців даного року, а також інші відомості [1].

Із давніх-давен люди використовували тривалість або місячного місяця, або сонячного року для лічби великих проміжків часу. Рік визначає періодичність сезонних змін. Триває сонячний рік 365 діб 5 годин 48 хвилин 46 секунд. Він майже несумісний із добами та періодом зміни місячних фаз – місячного місяця, який триває близько 29,5 доби. Це є головна складність для створення простого та зручного календаря. За всю історію людства було створено багато різних систем календарів. Та всіх їх можна поділити на три типи: сонячний, місячний та місячно-сонячний.

Розрізняють такі види календарів: єгипетський, юдейський, китайський, юліанський тощо. За Державним стандартом України календарі поділяють на: перекидний (відривний календар); календар знаменних дат; календар книжкового типу і табель-календар [2].

Календар повинен бути зручним для користувача, поточне число має бути помітним здалеку. Настінний календар може містити певні корисні для людини дрібниці. Такі деталі роблять його привабливішим на вигляд.

Структура календаря складається з обов'язкових та додаткових елементів. Такі відомості як: рік, місяць, дата, день тижня, святкові та вихідні дні належать до обов'язкових елементів [3]. До додаткових можна віднести ілюстрацію та певну текстову інформацію.

Вивчення календарів починають у третьому класі, одразу після ознайомлення учнів з одиницями часу. Загалом тема вивчення має назву «Час і його вимірювання». Унаслідок вивчення цієї теми мають бути сформовані певні уявлення про час, як століття, рік, місяці, тиждень, доба, година, хвилина, секунда [4]. Діти мусять знати міри часу, порядок днів у тижні і місяців у році, уміти розв'язувати задачі з визначенням тривалості події, її початку чи кінця стосовно доби, місяця та року.

Часові уявлення у дітей розвиваються повільно. Тому до початку вивчення цієї теми вчитель має з'ясувати, як діти орієнтуються в часі, мусить розвивати почуття часу в межу практичних потреб учнів. Кожен учень на закінчення

3 класу повинен уміти орієнтуватися у часі за годинником, також мають уміти користуватися календарем, також засвоїти послідовність назв днів у тижні, місяців у році.

Для пояснення теми вчитель має більш детально знати історію календаря, які бувають календарі, за допомогою яких програм їх можна створити. Можливо запропонувати учням створити власний календар.

Наразі в Україні вводиться інтегроване навчання та планування тематичних тижнів, можливо взяти цю тему для творення саме такого тижня. За темою «Календар» можливо об'єднати багато предметів, наприклад, такі як: математика, інформатика, природознавство, та інші.

STEM – це міждисциплінарний підхід, якому поєднуються природничі науки з технологіями, інженерією та математикою. Можливе вивчення теми «Календар» створюючи STEM-проект. Як приклад, за темою «Пори року».

У початковій школі впровадження STEM-програми передбачає формування позитивного ставлення до науки, надає навички дослідницької діяльності, розвиває креативність мислення, творчість та здібності до винахідництва.

STEM-навчання включає в себе шість етапів: постановка проблеми, обговорення, дизайн, структура, тестування та удосконалення. Саме ці етапи є основою систематичного проектного підходу [5].

Розглянемо приклад проекту за темою: «Мій календар».

Для кого: учні 3 класу.

Кількість дітей у групах: 4.

Які дисципліни поєднує: інформатика, математика, трудове навчання.

Мета: створення власного календаря за допомогою інноваційних та стандартних методів.

Термін виконання: 1 тиждень.

Учнів треба об'єднати у групи, кожна з яких обмірковує своє бачення щодо дизайну календаря, вирішення питань стосовно червоних днів та знаходження спільної точки зору. Це навчає дітей йти на компроміси один з одним та вирішувати всі питання спокійно.

На уроках трудового навчання кожна група самостійно розробляє проект календаря: дизайн, розміри, розташування допоміжних елементів (зображення, надписи).

Розрахунки кількості днів у році, тижні, вихідних днів, кількість днів у кожній порі року проводять на уроці математики. А також можливе підрахування святкових днів у родині – ця робота буде індивідуальною.

Програмування, тобто створення календаря, відбувається, звісно, на уроках інформатики, за допомогою спеціальних програм-платформ.

На уроці природознавства діти більш детально дізнаються про пори року, зміни які відбуваються в природі. Таким чином можливе наближення до теми «Час».

Істотно полегшує даний вид роботи існування комп'ютерних програм-платформ:

1. Word. Створення календарів у цій програмі – це швидкий та зручний спосіб. Необхідно лише обрати один із шаблонів календаря та відредагувати як потрібно.

2. Publisher. Параметри цієї програми дають змогу налаштувати свій календар, помістивши в нього діапазони дат від 1900 до 2200 року.

Щоб створити календар необхідно:

- 1) У меню Файл натиснути кнопку Створити.
- 2) У розділі Найпопулярніші клацніть Бюлетені.
- 3) Обрати тип календаря.
- 4) Налаштувати параметри та, можливо, увімкнути розклад подій.

3. Visio. Для створення календаря у цій програмі, треба почати із шаблону календаря. Можливо використовувати фігури для налаштування часових проміжків.

Щоб створити календар необхідно:

1) Послідовно вибрати елементи: Файл – Створити – Рекомендовані пошукові запити – Розклад.

2) Обрати шаблон Календаря.

3) У діалоговому вікні опису шаблону «Календаря» натиснути Створити.

4) Із колекції Фігури календаря перетягнути фігуру для потрібного типу файла.

5) Налаштувати календар.

Використання програм можливе за допомогою вчителя. Він на власному прикладі показує, як створити календар, а потім допомагає зробити це учням. Створити календар у початковій школі можливо і самостійно, якщо отримати докладну інструкцію від учителя [6].

Щоб учням було цікавіше вчити назви днів тижня та місяців, можна виготовити різні посібники, наприклад:

- «Коло зі стрілкою». Вирізати з картону коло, поділити її на стільки частин, скільки потрібно. Кожну частину пронумерувати та підписати, зробити ілюстрацію певної справи, яка виконується в цей день або у певний місяць. У середині кола зробити стрілочку, що обертається;
- «Потяг з віконцями». Кожен вагон пронумерований, підписаний та розфарбований у свій колір. У віконця приклеюються зображення різних тварин. Віконця мусять відкриватися та закриватися. Який день тижня – ті віконця і відкриті;
- «Кидаємо м'яч». Необхідно стати навпроти один одного, кидати м'яч і по черзі називати місяці, дні тижнів (в залежності від того, що вивчається).

Висновки. Отже, календар є певною системою відліку днів і довших відрізків часу. Ця система базується на періодичних явищах, циклі змін пір року, які пов'язані із обертанням Землі навколо Сонця та змін фаз Місяця. Ця тема дуже важлива при вивченні в початковій школі. Діти важко розуміють її. При вивченні календаря можливе використання програм, які були згадані вище. Створення власного календаря стане гарним досвідом для дитини, причому цю тему можна розглядати у різних дисциплінах одночасно, тобто використовувати інтегроване навчання. Досвідчений педагог за умов свідомого підходу до вивчення календаря через використання відповідних методик, дотримання процедури проведення уроку та аналіз отриманих результатів зможе вірно пояснити цю тему.

Література:

1. Алексеєнко Н. А. Структурно-тематичні модифікації календаря: канд. філос. наук, спец.: Укр. інформ. простір. Науковий журнал / Н. А. Алексеєнко – К.: Київський нац. ун-т культури і мистецтва, 2013. – С.18 – 22.
2. Бевз В. Г. Математичний календар / В. Г. Бевз, А. К. Сліпенко // Математика в школі. – 2006. – С. 3.
3. Бушанський В. В. Календар / В. В. Бушанський // Енциклопедія історії України: у 10 т. – К. : Наук. думка, 2007. – Т. 4: Ка – Ком. – С. 29.

4. Гуцал А.Ф. Давні календарі, міри, монети та письмо: Навч. посіб. / А. Ф. Гуцал. – Кам'янець-Поділ.: Оіюм, 2006. — 207 с.
5. Патрикеева О. STEAM – освіта: умови впровадження у навчальних закладах України / О. Патрикеева, О. Лозова, С. Горбенко // Управління освітою. – 2017. – №1. – С. 28 – 31.
6. Сучасна школа – інтелектуальна сила суспільства [Електронний ресурс]. – Загол. з екрану. – Мова укр.

УДК 373.3.016:51

ЧИСЛА З ВЛАСНИМИ ІМЕНАМИ

*Кошелєв О., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Пальчун К., студентка 2 курсу
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. Виникнення чисел в нашому житті не випадковість. Неможливо уявити собі спілкування без використання чисел. Історія чисел цікава і загадкова. Людству вдалося встановити цілий ряд законів і закономірностей світу чисел, розгадати деякі таємниці та використовувати свої відкриття в повсякденному житті. Без чудової науки про числа – математики – немислимо сьогодні ні минуле, ні майбутнє.

Дуже цікавою є історія чисел, які мають власні імена. Із деякими з цих чисел пов'язані містичні історії та забобони, а сукупність вірувань та практик, які приписують числам певні властивості залежно від культурного чи історичного контексту, називається нумерологією.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз досліджень про числа свідчить, що до цього питання зверталися ще за давніх часів, коли тільки почали зароджуватися перші знання з математики (Арістотель, Евклід, Ерастофен Книдський, Піфагор, І.Ньютон). Загальні питання про числа розглядали Г. Берман, Є. Виноградова, О. Гуменяк, А. Кирилов та інші. Зокрема, числа, які мають «імена», досліджували І. Андронов, С. Ключков, В. Нечаєв, А. Панчишкін, І. Шафаревич та ін.

Мета статті: відшукати числа, що мають власні імена, у підручниках із математики для початкових класів; визначити їхнє походження й математичні властивості; розглянути можливості історичних повідомлень про ці числа при їх вивченні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Число – основне поняття математики, що використовується для кількісної характеристики, порівняння, нумерації об'єктів і їхніх частин. Письмовими знаками для позначення чисел служать цифри, а також символи математичних операцій. Поняття числа, яке виникло в глибокій старовині з практичної потреби людей, значно розширилося і ускладнилося в процесі розвитку людства.

Спочатку поняття числа визначалося тими потребами рахунку і вимірювань, які виникали в практичній діяльності людини. Пізніше число стає основним поняттям математики і потреби цієї науки визначають подальший розвиток цього поняття.

Рахувати предмети людина вміла ще в глибоку давнину, тоді і виникло поняття

натурального числа. На перших сходинках розвитку поняття абстрактного числа відсутнє. Можливість відтворення чисел значно збільшилися з появою писемності. Перший час числа позначалися рисками на матеріалі, який слугував для запису, пізніше стали застосовуватися спеціальні знаки для деяких чисел (цифри) і знаки для великих чисел. Згодом починають застосовуватися дії над числами, спочатку додавання і віднімання, пізніше множення та ділення. У середні віки були введені від'ємні числа, за допомогою яких стало легше враховувати борг або збиток.

Серед великої кількості чисел, які мають власні імена, звернемо увагу, перш за все, на числа натуральні.

Дюжина (12) – міра поштучного рахунку однорідних предметів, переважно в торгівлі; натуральне число, розташоване між числами 11 і 13.

Слово запозичене з французького «douzaine» або італійського «dozzina», які у свою чергу походять від латинського «duodecim» (duo – «два» і decim – «десять»).

Одним із варіантів виникнення слова може служити слово «дуж» або «дюжа», яке має значення: «сила» (гідність, міць, влада, могутність, вплив, панування), «кріплення» (недоступне місце), «пліт» (паркан, огорожа, тин), «зростання» (висота, лишки, верхи). Звідси і прикметники: дужий, сильний, міцний, щільний, рослий. Якщо це так, то значенням слова дюжина є якийсь абстрактне якісне значення стану, тобто якась сильна, міцна чи міцна величина, що не дуже підходить під вищенаведені приклади, де дюжина такою не є [4].

З урахуванням того, що дюжина – це число, що має відношення до якоїсь оптової передачі товару, то найбільш імовірно воно походить від однієї з форм слова давати (дати, даю, дача, дажба, даха, дасш, дажь).

Число 12 підштовхнуло стародавніх шумерів до створення дванадцяткової системи числення. Така система більш зручна, ніж десяткова, оскільки 12 ділиться на 1, 2, 3, 4, 6 і 12, а 10 – тільки на 1, 2, 5 і 10.

Дюжина дюжин, або gros, (144) – натуральне число, яке стоїть між 143 і 145.

Назва «дюжина дюжин» походить від властивості цього числа, адже воно дорівнює «дюжині» помноженій на саму себе: $12 \cdot 12 = 144$.

Крім цього число має ще декілька цікавих властивостей:

- зміна порядку запису цифр у числах знову дає вірну рівність: $441 = 21 \cdot 21$;
- число 144 дорівнює добутку суми власних цифр на добуток власних цифр: $(1+4+4)(1 \cdot 4 \cdot 4) = 9 \cdot 16 = 144$;
- крім 144, тільки натуральні числа 1 і 135 мають таку ж властивість.

Чортова дюжина (13) – натуральне непарне число, розташоване між числами 12 і 14; шосте просте число.

Серед дослідників немає єдиної думки про число 13. За однією з версій, число 13 вважається «поганим» уже тільки тому, що воно більше 12 – числа, яке є священним у багатьох народів.

Існує біблійний переказ, побічно пов'язаний із числом 13 – на таємній вечері Юда Іскаріот, апостол, що зрадив Ісуса, сидів за столом тринадцятим. Із цим переказом пов'язують найпоширенішу в XIX столітті прикмету, пов'язану з числом 13 – якщо за обіднім столом зібралися 13 чоловік, один із них помре протягом року після трапези. Пізніше в християнстві поширилося церковне переконання, що Сатана був 13-м ангелом [2].

Трискаїдекафобія (від дав.-гр. τρεῖσκαίδεκα – тринадцять і φόβος – страх) – хвороблива боязнь числа 13. Цей страх вважається марновірством, історично

пов'язаним із релігійними забобонами. Специфічний страх перед п'ятницею 13-го називають *параскаведекатріафобія* (від грец. Παρασκευή – «п'ятниця», δεκατρείς – «тринадцять» і φοβία – «фобія»).

Полтина (50) – натуральне число, розташоване між числами 49 і 51; монета, що становлять половину гривні.

Етимологія слова точно не встановлена, але деякі дослідники вважають, що слово «тин» було синонімом рубля. У XIII-XVI ст. поряд із рублем виникло залежне від нього поняття – полтина, яке означало половину вартості рубля. Полтина була реальною платіжною одиницею, про що згадується в літописах. Розрубаний на дві половини рубль (злиток) становив дві полтини. У XV – на початку XVI ст. полтина використовувалася як допоміжне рахункове поняття, яке виражало суму в 100 грошей (піврубля) без допомоги «алтина» і «денги». Полтина вперше була випущена як мідна монета Олексієм Михайловичем у 1654 р. Важила вона від 16 до 20 г, її діаметр становив 45 мм. Наприкінці XIX ст. назва «полтина» зникає, а номінал позначається «50 копійок» [4].

Число звіра – особливе число, яке згадується в Біблії. Під ним приховано ім'я звіра Апокаліпсису – персонажа останньої книги Біблії (Одкровення, або Апокаліпсис), значення імені ставленика сатани. Число звіра дорівнює 666.

У давнину літери означали також числа, тому, склавши чисельні значення букв, можна було отримати число імені. Такі обчислення називалися «ізопсефія» (*ізопсефія* – нумерологічна практика складання числових значень букв слова для знаходження підсумкової суми) і були надзвичайно популярні

Німецькі богослови Гітцигом і Ройсс у XIX столітті висунули гіпотезу, що число 666 є зашифрованим ім'ям «Нерон Кесар» в єврейському написанні. У XX столітті німецький протестантський теолог Етельберт Штауфер розшифрував «число звіра» як ім'я імператора Доміціана.

Інший приклад «знаходження звіра» можна знайти в листі професора Гецеля до Баркляя де Толлі, в якому доводиться, що Наполеон I Бонапарт є апокаліптичний звір, так як чисельне значення його імені є 666, і що він повинен буде загинути в 1812 році, коли йому виповниться 42 роки [5].

Існують символічні тлумачення числа звіра. Зокрема, ряд таких тлумачень запропонував Іринеї Ліонський, який вважав, що світ, створений за 6 днів, повинен проіснувати 6000 років. Відповідно число звіра, що становить «шість разів сто, шість разів десять і шість одиниць» ($666=6\cdot 100+6\cdot 10+6\cdot 1$), це на думку Іринея, символізує те, що антихрист відновить в собі все відступництво протягом 6000 років буття світу.

Інше тлумачення, також запропоноване Іринеєм, пов'язує число звіра з кількістю листопадів на момент потопу (яких тоді нараховувалось 600) і розмірами зробленого Ноем ковчегу (60 ліктів заввишки і 6 ліктів завширшки). Сума зазначених чисел становить число звіра: $600+60+6=666$.

Число звіра має такі арифметичні властивості:

- є сумою суми кубів перших шести натуральних чисел і суми кубів перших п'яти натуральних чисел: $1^3+2^3+3^3+4^3+5^3+6^3+5^3+4^3+3^3+2^3+1^3=666$;
- дорівнює сумі своїх цифр і кубів своїх цифр: $6+6+6+6^3+6^3+6^3=666$;
- є числом Харшад (ділиться без остачі на суму своїх цифр): $666/(6+6+6)=666/18=37$.

Гексакосіойгексеконтагексафобія (від дав.-гр. ἑξάκοσιοι ἑξήκοντα ἕξ – «шість шість шість») – боязнь числа 666.

Число Шахерезади – число, яке фігурує в назві казок «Тисяча й одна ніч».

Розумна жінка Шахерезада, знає слабкість свого чоловіка, царя Шахрияра, рубати голову дружинам. Вона врятувала себе і своїх дітей, щоночі розповідаючи чоловікові казку і на світанку «припиняла дозволені промови» – обривала розповідь на найцікавішому місці. Але крім слави наймудрішої жінки, талановитого дипломата і цікавої оповідачки Шахерезада удостоїлася ще й власного числа. Це число – 1001 [1].

Із точки зору математики, число 1001 має цілу низку властивостей:

- це найменше натуральне чотиризначне число, яке можна представити у вигляді: $1001=10\cdot 10\cdot 10+1\cdot 1\cdot 1$;
- число 1001 складається з 77 «злочасних» чортових дюжин: $1001=77\cdot 13$,
- з 91 одинадцятки або зі 143 сімок: $1001=91\cdot 11$; $1001=143\cdot 7$;
- якщо вважати, що рік дорівнює 52 тижням, то 1001 ніч складається з $1 + 1 + 1/2 + 1/4$ року: $52\cdot 7+26\cdot 7+13\cdot 7$.

Число на гробниці (2520) – унікальне число, яке є найменшим спільним кратним цілих чисел першого десятка.

В одній із єгипетських пірамід вчені виявили на кам'яній плиті гробниці вигравіроване ієрогліфами число 2520. Важко точно сказати, за що випала така честь на долю цього числа. Може бути за те, що воно без залишку ділиться на всі без винятку цілі числа від 1 до 10. Дійсно, це найменше число, яке має зазначену властивість.

Тьма (10000) – натуральне число, яке розташоване між 9999 і 10001.

У Стародавній Греції число 10 000 носило назву «міріад», і було найбільшим числом, що мало назву.

Первісна версія метричної системи включала приставки міріа- для збільшення одиниці виміру в 10 тис. разів і міріо- для зменшення в 10 тис. разів. Ці приставки не ввійшли в систему СІ, хоча міріаметри (10 км) і міріаграмми (10 кг) іноді використовувалися в ХІХ столітті і навіть в середині ХХ ст. [3].

У Древній Русі число носило назву «тьма» і позначалося буквою «А» в колі. Крім власне числівника, слово «тьма» означало військове з'єднання чисельністю близько 10 000 чоловік. Начальник такого підрозділу називався темник [6].

У ході дослідження вивчення чисел із власними іменами в загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів № 3 м. Барвінкове були проаналізовані підручники «Математика» М. В. Богдановича і Г. П. Лищенко для початкової школи (підраховано, скільки разів ці числа були використані).

Було з'ясовано, що число 12 (дюжина) у підручнику для 1 класу використовується 57 раз, число 13 (чортова дюжина) використовується 31 раз, число 50 (полтина) – 37 раз. Інші числа («дюжина дюжин», «число звіра», «число Шахерезади», «число на гробниці» та «тьма») не були використані.

У підручнику для 2 класу число 12 (дюжина) використовується 225 раз, число 13 (чортова дюжина) – 88 раз, число 50 (полтина) – 42 рази, інші числа зі списку не використовувались.

У підручнику для 3 класу число 12 (дюжина) було використано 121 раз, число 13 (чортова дюжина) – 38 раз, 50 (полтина) – 52 рази, 144 (дюжина дюжин) – 3 рази, 666 (число звіра) – 1 раз.

У підручнику для 4 класу число 12 (дюжина) використовується 136 раз, число 13 (чортова дюжина) – 47 раз, число 50 (полтина) – 42 рази, 144 (дюжина дюжин) – 12 раз, 666 (число звіра) – 2 рази, 1001 (число Шахерезади) – 1 раз, 10000 (тьма) – 15 раз.

Усього за чотири роки навчання: число 12 (дюжина) використовується 539 раз, число 13 (чортова дюжина) – 204 рази, число 50 (полтина) – 173 рази, 144 (дюжина дюжин) – 15 раз, 666 (число звіра) – 3 рази, 1001 (число Шахерезади) – 1 раз, 10000 (тьма) – 15 раз. Жодного разу у підручниках не використовувалось 2520 (число на гробниці).

Як показало дослідження, деякі з названих чисел зустрічались досить часто. Але чи знають учні «імена» цих чисел? Із цією метою було проведено опитування, у якому брали участь учні 1 – 4 класів у кількості 83 учнів віком від 6 до 9 років. За результатами опитування кількість правильних відповідей складала 1,3%.

Протягом кількох тижнів на уроках математики та в позаурочний час учителі робили короткі історичні повідомлення про назви певних чисел, про їхні математичні особливості і властивості. Це викликало помітне пожвавлення і зацікавленість учнів, особливо при розв'язанні задач, у яких зустрічалися ці числа.

При повторному опитуванні кількість правильних відповідей значно зросла і склала майже 90%.

Висновки. Серед нескінченної кількості натуральних чисел особливе місце посідають ті, які мають власні «імена» і свою історію. Їхні назви походять із давніх віків, а деякі числа оповиті містичними історіями та забобонами завдяки своїм математичним властивостям.

Наше дослідження показало, що ці числа мають досить широке використання у книгах для навчання учнів початкових класів, але практично жодний учень не знав «ім'я» цих чисел і причину появи цього «імені». Завдяки коротким історичним повідомленням, які зробили вчителі, знання учнів про числа з власними іменами розширилися.

Література:

1. Демпан И. Мир чисел. Рассказы о математике / Иван Яковлевич Демпан. – Ленинград : «Детская литература», 1988. – 71 с.
2. Лакенмайер Н. Чёртова дюжина: История одного суеверия / Натаниэль Лакенмайер; Пер. с англ. А. Турова; Составитель и редактор серии Александр Туров. – М. : Колибри, 2006. – 216 с.
3. Ламберто Г. Другие любопытные числа древности. Замечательные числа. Ноль, 666 и другие бестии. / Гарсия дель Сид Ламберто. – Москва : DeAgostini, 2014. – 159 с.
4. Меннингер К. История цифр. Числа, символы, слова. / Карл Меннингер. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2011. – 543 с.
5. Романчук Л. Символика числа 666 / Л. Романчук, Дм. Щитов Демонизм. Зверь Апокалипсиса: литературные мифы, версии, реалии. – Москва: Мэйлер, 2012. – С. 211 – 216.
6. Сайт вчителя математики [Електронний ресурс] : Мотивація за допомогою історії математики. – Режим доступу: http://blystivita.at.ua/index/motivacija_za_dopomogou_istoriji_matematiki/0-23

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ – ВИМОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Нестеренко А., аспірантка кафедри
педагогіки і методики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми. В умовах реформування системи освіти України, створення Нової української школи відбувається активне запровадження особистісно-орієнтованого навчання, зокрема на заняттях трудового навчання на основі проектно-технологічної діяльності. У Концепції Нової української школи зазначається – нова українська школа має працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі навчання [6]. У межах цієї моделі школа максимально враховує права дитини, здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. У Новій українській школі навчання базується на особистісно-орієнтованому підході до учня, а також на формуванні в учня ключових та предметних компетентностей на основі індивідуальної траєкторії розвитку, що сприяє переосмисленню парадигми освіти на особистий розвиток учня, його здобутків та досягнень у навчанні, а також створенню сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі учня, де учень є головною фігурою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вихідні положення впровадження особистісно-орієнтованого навчання в умовах Нової української школи висвітлені в Законі України «Про освіту», Законі України «Про загальну середню освіту», Концепції Нової української школи, Концепції інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу та в оновлених навчальних програмах. Значний внесок у розвиток особистісно-орієнтованої освіти внесли: І. Бех, С. Борисова, І. Зязюн, О. Коберник, В. Мадзігон, О. Пехота, С. Сисоєва, М. Чобітько, І. Якиманська та ін. Розробка та впровадження особистісно-орієнтованого навчання в трудовому навчанні висвітлено в працях Р. Гуревича, О. Коберника, А. Терещука, В. Сидоренка, А. Цини, С. Ящука та ін.

Мета статті. Висвітлити особливості особистісно-орієнтованого навчання, як необхідну умову розвитку особистості учня в Новій українській школі на заняттях трудового навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освітня ситуація в Україні характеризується становленням гуманістичної парадигми, яка має інші, відмінні від традиційних, підходи до організації навчально-виховного процесу, засновані на концепції особистісно-орієнтованого навчання, де особистісний розвиток учня є однією з найвагоміших проблем сучасної школи. С. Омельченко зазначає, що розвиток особистості – головне завдання всієї системи освіти, навчання буде успішним, якщо людина розвивається як особистість, володіє позитивною самооцінкою, має почуття власної гідності [2].

Згідно з сучасними вимогами Нової української школи (НУШ) особистісно-орієнтоване навчання являється одним із пріоритетних напрямків в освіті, навіть вимогою освітнього процесу в загальноосвітньому закладі освіти, що підтверджено державними документами: Законом України «Про освіту», Законом України «Про загальну середню освіту», Концепцією Нової української школи, Концепцією інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу та ін., у яких зазначено, що одним із завдань освітньої політики є формування якісно нової системи

освіти, а саме перехід від розуміння загальної середньої освіти як сфери споживання, трансляції і здобування знань – до сфери творення, а саме: особистісного розвитку учнів. Є необхідність якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище він називає дитиноцентризмом в освіті [7].

У пораднику для вчителя визначено такі актуальні ідеї дитиноцентризму для Нової української школи:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;
- активність учнів у навчальному процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від орієнтації навчально-виховного процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості;
- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;
- впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству [3].

Ці ідеї слід брати за основу при побудові навчального процесу в НУШ на засадах особистісно-орієнтованого навчання.

Особистісно-орієнтоване навчання в психолого-педагогічній літературі розглядається багатьма вченими, як необхідна умова розвитку дитини в період шкільного навчання. Так, І. Якиманська розглядає особистісно-орієнтоване навчання, як навчання, де на перше місце ставиться особистість дитини, її самобутність, самоцінність, суб'єктний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом [7]. С. Подмазін зазначає, що метою особистісно-орієнтованої освіти, є не формування і навіть не виховання і підтримка, а розвиток людини в людині, і розвиток у ній механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання та інших, необхідних для становлення самобутнього образу й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією [8]. В особистісно-орієнтованій освіті показником навчання є не кількість та якість засвоєного, а прогрес особистості – розвиненість, розкріпачення власного «Я», самопізнання, самовизначення, самостійність і незалежність думок тощо. Таке навчання не допускає примусу. Основний критерій навчання – задоволення запитів особистості, створення умов для самореалізації [7].

Незважаючи на великі переваги особистісно-орієнтованого навчання, у загальноосвітній школі провідною формою навчання залишається урок (класно-урочна система навчання). У межах такого навчання, слід допомогти розкрити та розвинути вміння, здібності, таланти і можливості кожної дитини, урахувавши вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дітей, основувати навчально-виховний процес на повазі до особистості дитини, доброзичливому та позитивному ставленні, проявляючи довіру у стосунках між вчителями, батьками

та учнем, а також мати справедливе ставлення до особистості учня в підготовці конкурентоздатного випускника XXI століття.

I. Якиманська визначила вихідні положення особистісно-орієнтованого навчання в умовах класно-урочної системи навчання:

- пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності дитини як активного носія суб'єктного досвіду, що склався задовго до впливу спеціально організованого навчання в школі (учень не стає, а від самого початку є суб'єктом пізнання);
- при конструюванні та реалізації освітнього процесу потрібна особлива робота вчителя для виявлення суб'єктного досвіду кожного учня;
- в освітньому процесі відбувається «зустріч» суспільно-історичного досвіду, що задається навчанням, та суб'єктного досвіду учня;
- взаємодія двох видів досвіду учня повинна відбуватись не по лінії витіснення індивідуального, наповнення його суспільним досвідом, а шляхом їхнього постійного узгодження, використання всього того, що накопичене учнем у його власній життєдіяльності;
- розвиток учня як особистості (його соціалізація) відбувається не тільки шляхом оволодіння ним нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення, перетворення суб'єктного досвіду як важливого джерела власного розвитку;
- головним результатом учіння повинно бути формування пізнавальних здібностей на основі оволодіння відповідними знаннями та вміннями [7].

Дотримання перерахованих вимог реалізувати особистісно-орієнтоване навчання на заняттях трудового навчання в умовах класно-урочної системи можливо, застосовуючи індивідуальний і диференційований підходи, а також інноваційні педагогічні технології навчання (метод проектів, створення ситуації успіху, дослідницьку технологію, метод мозкового штурму, технологію навчання на основі дебатів та дискусій, ігрову технологію, проблемне навчання та ін.). Це в цілому розвиває особистість учнів і робить навчання цікавим та доступним для їхнього розуміння. Зміст і методи мають бути практико орієнтованими, що дуже важливо в трудовому навчанні, у якому більшість часу відведено на самостійну і творчу роботу. Але методи, засоби навчання слід застосовувати залежно від особливостей класу, ураховуючи статус учня в групі, темперамент, характер, розвиток пізнавальної сфери, нахилів, індивідуального розвитку, навіть настрою із метою підвищення самооцінки учня, згуртування учнівського колективу, мотивуючи учнів до навчання не лише при вивченні певної теми, а також розвиваючи здатність дитини вчитись протягом життя, удосконалюючи навички та формуючи світогляд учнів до певної трудової діяльності на основі задатків, здібностей. Адже, заняття з трудового навчання побудовані таким чином, що майже 75% часу займають самостійні роботи учнів, і саме тому особистісно-орієнтоване навчання є найбільш доцільним в умовах класно-урочної системи навчання.

Згідно з оновленою програмою трудового навчання (2017 р.) велику увагу відведено проектній технології навчання, як складовій частині гуманістичної освіти, де передбачено особистий внесок учня (з врахуванням вікових, індивідуально-психологічних особливостей) у виконанні навчального проекту у вигляді виготовлення певного виробу (вишивка бісер та ін.). У ході виконання проекту учень проявляє свою індивідуальність, неповторність та унікальність. Але треба звернути увагу на готовність учителя сприймати та підтримувати ініціативність, особливості розумових та фізичних можливостей дітей при виконанні проектів, а також уміти

адекватно та справедливо оцінити роботу учнів, щоб учень зміг розвиватись, набувати знання та навички, передбачені навчальним планом. При цьому формуватися як особистість і мати бажання вчитись, «занурюватись» у навчальний процес із радістю і в подальшому використовувати отримані знання в побуті та на виробництві в умовах сучасності, адже головною метою трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності і умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів.

Застосовуючи особистісно-орієнтоване навчання, слід зазначити, що:

- дитина має бути рівноправним партнером співробітництва;
- знання, уміння та навички повинні розглядатись не як мета, а як засіб повноцінного розвитку дитини;
- формування особистості слід розглядати як процес самоорганізації, спрямований на всебічний розвиток власних сил, постійне вдосконалення власних якостей, здібностей та вимог, необхідних у житті, навчанні, праці;
- основу спілкування становить визнання і прийняття дитини як особистості; «дитина – найцінніше ув світі» – не просто вислів, а девіз у роботі вчителя [2].

Упровадження особистісно-орієнтованого навчання в освітній процес трудового навчання сприяє розвитку особистості кожного учня, згуртуванню учнівського колективу, навчає учнів сприймати кожну людину, як неповторну, унікальну особистість; учить проявляти безоцінне ставлення до людей, а також усвідомлювати себе частиною суспільства. А також змінює ставлення вчителя до роботи з дітьми, планування та проведення навчальних занять, розвитку себе як індивідуальності, здатності виконувати іншу роль – наставника, коучера, фасилітатора, модератора, реалізуючи на практиці «педагогіку партнерства».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Особистісно-орієнтоване навчання є запорукою сучасної педагогічної науки в розвитку особистості учня, розкриваючи потенціал кожної дитини; воно сприяє формуванню в учнів ключових та предметних компетентності на заняттях трудового навчання, згідно з їхньою індивідуальною траєкторією розвитку. Дотримуючись вимог НУШ, реалізуючи особистісно-орієнтоване навчання в навчальному процесі на заняттях трудового навчання, учитель зможе виконати головне завдання школи – підготувати особистість учня не лише за запитами суспільства, часу, а на основі його нахилів, здібностей; допомогти у виборі професії; сприяти його індивідуальному розвитку; формувати різнобічну, неповторну особистість, яка зможе проявити свій потенціал у суспільстві, приносячи користь собі та іншим.

Подальше дослідження полягає в розробці технологій особистісно-орієнтованого навчання в трудовому навчанні.

Література:

1. Андрущенко В. Нову школу збудує новий вчитель / В. Андрущенко // Освіта. – 2016. – 9 – 16 листопада, № 47 (5741). – С. 2 – 3.
2. Омельченко С. О. Особистісно-орієнтований підхід – один з напрямків гуманізації навчально-виховного процесу / С. О. Омельченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск ІХ. / За заг. ред. Л. Льогенького та В. Сипченка. – Слов'янськ: Вид. центр СДП, 2000. – С. 88 – 92.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

4. Стешенко В. В. Новій українській школі нове трудове навчання / В. В. Стешенко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Гол. ред. Мартинюк М. Т. – Умань: П. П. Жовтий О.О., 2017. – Вип. 1. – С. 350 – 358.
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>].
6. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
7. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. Ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 225 с.
8. Подмазін С. І. Особистісно-орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз). – Рукопис. Дисертація на здобуття вченого ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.03. – соціальна філософія та філософія історії. – 2006.
9. Федорова Н. Технологія особистісно-орієнтованого навчання – один із елементів модернізації педагогічних умов для розкриття обдарованої дитини / Н. Федорова // Рідна школа. – № 4 (квітень). – 2009. – С. 62 – 65.

УДК 37.011.3-051:004

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ПОРТАЛУ ВИШУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

*Пучков І., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Анацька В., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Колодій Є., студентка магістратури
факультету початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останніми десятиріччями в Україні відбувається активний процес інформатизації вищої освіти, який передбачає широке впровадження в навчальний процес різноманітних інформаційних технологій, у тому числі інформаційно-методичних інтернет-ресурсів. Однак, як констатує Ю. Триус, дотепер залишаються відкритими питання створення ефективної інфраструктури цього процесу, розробки педагогічних програмних засобів нового покоління, формування інформаційної культури всіх суб'єктів освітнього процесу, без розв'язання яких інформатизація вишів не може відбуватися успішно [5].

Тому виникає потреба у створенні для вишів системи наукових, навчальних, методичних, довідкових матеріалів в електронній формі, а також ефективних засобів навігації й пошуку ресурсів у мережі Інтернет, за допомогою яких ці матеріали можуть стати доступними широкому колу людей. У контексті зазначеного особливої актуальності набуває проблема розробки й активного використання в навчальному процесі інформаційно-методичного порталу вишу, який дозволяє значно підвищити ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі вивчення наукової літератури з'ясовано, що різні аспекти процесу інформатизації вищої освіти

й, зокрема, створення освітніх порталів у вишах перебувають у центрі уваги багатьох науковців. Так, психолого-педагогічні підвалини використання інформаційно-комунікативних технологій у навчанні й управлінні освітнім процесом розкрито в дослідженнях О. Асмолова, В. Беспалька, М. Берулави, С. Григорьева, Є. Масшбіц, Є. Полат, Л. Подимової, В. Сластьоніна та ін. Питання формування інформаційної компетентності особистості висвітлено в наукових доробках Л. Білоусової, А. Єгоршина, С. Прийми, А. Ткачова, В. Ясулайтіса. Основні вимоги до створення інформаційно-методичного середовища проаналізовано у працях О. Газмана, Ю. Кузнецової, В. Слободчикова. Наукові й навчально-методичні основи створення інформаційно-методичних порталів, підходи до систематизації й структурування інформації в них схарактеризовано в публікаціях Г. Ахметової, Ю. Брановського, Є. Гридліна, Л. Калашнікової, Є. Комаренцева, В. Кулагіна, В. Солдаткіна, Ю. Триуса та ін.

Незважаючи на вагомий внесок названих учених у вирішення проблеми інформатизації вищої освіти, стан її вирішення не відповідає сучасним вимогам. Зокрема, залишається недостатньо дослідженою роль інформаційно-методичного порталу вишу як засобу навчання студентів, що зумовило актуальність обраної для статті тематики.

Метою статті є аналіз можливостей використання інформаційно-методичного порталу вишу як засобу навчання студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як встановлено, уперше термін «портал» у значенні пакету програмного забезпечення, який надавав можливість забезпечити за допомогою Web-браузера доступ до інформації, що містилася у внутрішніх і зовнішніх мережах організації, було використано у 1998 р. компанією Merrill. У сучасних наукових працях це поняття тлумачиться, звичайно, як мережевий телекомунікаційний вузол, який забезпечує доступ до інформації та має розвинений інтерфейс і широкий діапазон змісту, послуг і посилань; як інтелектуальний інструмент вибору джерел, об'єднаних ресурсів для надання їх користувачу засобами простого для навігації й настроювання інтерфейсу. Чільне місце в системі існуючих порталів посідають інформаційно-методичні портали – програмно-технічний комплекс, що містить територіально поділені й в різних формах представлені дані про освітні та науково-методичні ресурси, сучасні технології навчання, забезпечуючи доступ студентів і викладачів до чітко структурованої й систематизованої інформації [1].

Серед характерних особливостей інформаційно-методичних порталів у науковій літературі визначено такі: широка різноманітність змісту та форм надання інформації; ретельно підібраний та структурований контекст (зміст) відповідно до визначених освітніх цілей; доступ і відображення інформації з різноманітних носіїв (бази даних, електронна пошта, Web-сервери тощо); висока швидкість оновлення та поповнення інформації; велика кількість і різноманіття груп користувачів, персоніфікація для конкретного користувача; розподіленість порталу, що передбачає поділення його можливостей на окремі рівні, доступні різним категоріям користувачів; можливість відстеження виконання роботи конкретним суб'єктом навчання; локалізація людей (експертів чи виконавців) та інформації, пов'язаної з конкретною тематикою [3; 4]. Основною перевагою цих порталів, порівняно з багатьма іншими джерелами знань, є надання кожному конкретному користувачу потрібної йому інформації в короткі терміни, без додаткових витрат

на перегляд інших матеріалів, несуттєвих у контексті вирішення поставлених навчальних завдань.

Грамотно створений інформаційно-методичний портал вишу зазвичай містить: розширені багаторівневі засоби навігації й пошуку; електронні підручники та бібліотеки; каталоги освітніх ресурсів; матеріали, присвячені окремим навчально-виховним і науково-методичним питанням; інтерактивні засоби навчання, віртуальні середовища навчально-практичної діяльності; бази даних та архіви; комп'ютерні демонстрації; довідковий сегмент для пошуку інформації, персоналій, організацій і відділів за відповідними предметами галузями; он-лайн журнали; навчальні ігри; засоби дистанційної освіти; розділ забезпечення віртуальних комунікацій (дошка об'яв, форум, гостинна, відео- та аудіо-конференції), реклама тощо. Також інформаційно-методичні портали, як правило, мають каталоги й ресурси інших порталів та сайтів.

Отже, інформаційно-методичний портал вишу забезпечує інтеграцію його інформаційних і методичних ресурсів, які зберігаються в електронному вигляді (в базі даних, існуючих додатках тощо), а також неструктурованої інформації, у тому числі зовнішньої, для надання єдиного персоніфікованого інтерфейсу до всіх наявних інформаційних ресурсів. Тому він дає змогу оперативно вирішувати такі завдання:

- організація єдиного інформаційно-методичного простору в межах вишу на базі використання різноманітних інформаційно-комунікативних технологій, його інтеграція в єдиний світовий освітній простір;
- забезпечення якісного доступу до наявних навчальних матеріалів;
- систематизація інформаційних ресурсів вишу, аналіз наявних навчальних програмно-методичних засобів;
- забезпечення навчально-методичного супроводу організації та здійснення навчального процесу студентів з використанням засобів сучасних інформаційно-комунікативних технологій;
- створення та впровадження у виші сучасних методів і форм організації та управління освітнім процесом з використанням інформаційних технологій.

Функціональне призначення інформаційно-методичного порталу ВНЗ забезпечується за допомогою таких процедур:

- експертний відбір, систематизація, класифікація, опис інформаційно-освітніх ресурсів навчального закладу; надання різнорівневого доступу до систематизованої та структурованої інформації; передбачення її своєчасного оновлення;
- надання можливості пошуку й вибору необхідної інформації в інформаційно-методичних ресурсах вишу;
- регулярне вивчення інформаційно-методичних потреб користувачів порталу та врахування їх у роботі, спрямованої на оновлення та збагачення інформаційно-методичних ресурсів;
- надання консультативних послуг щодо використання інформаційно-методичного порталу, у галузі інформатизації освіти в цілому, розробки методичної бази для використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі вишу [2].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі вищевикладеного зроблено висновок про те, що інформаційно-методичний портал вишу як засіб навчання студентів має значний потенціал. Серед основних його можливостей у цьому плані можна визначити такі:

- формування позитивної мотивації студентів до застосування у своїй навчальній діяльності інноваційних інформаційних технологій, прагнення до активної участі в мережевій взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу;
- забезпечення їхнього оперативного доступу до різноманітних наукових та освітніх ресурсів, у тому числі розроблених працівниками конкретного навчального закладу;
- своєчасно отримання майбутніми фахівцями з контексту методичних указівок, інструкцій стосовно організації та здійснення навчальної роботи на кожному її етапі та оформленні результатів тощо;
- набуття досвіду роботи із сучасними інформаційними технологіями, що є необхідною передумовою формування їхнього професіоналізму.

У подальшому науковому пошуку планується визначити умови, які забезпечуватимуть успішну реалізацію цих визначених можливостей у практичній діяльності вищого навчального закладу.

Література:

1. Задорожна Н. Т. Технологічні основи створення та підтримки порталів. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/191/1/06zntppb.pdf> (дата звернення: 10.04.2018).
2. Комаревцев Е. М. Образовательные порталы как средство систематизации и структурирования информации: дис. ... канд пед. наук : 13.00.08 / Ставропольский государственный университет. Ставрополь, 2004. – 207 с.
3. Могилев А. В. Дидактические принципы в компьютерном обучении. Педагогическая информатика. 1993. – № 2. – С. 10 – 16.
4. Суровикина С. А. Систематизация и обобщение знаний учащихся (на материале курса физики средней школы): метод. реком. – Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 1996. – 32 с.
5. Триус Ю В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: автореф. дис... доктора. пед. наук : 13.00.02 / Київський Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2005. – 48 с.

УДК 373.5.016:512

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ « BLENDED LEARNING » НА УРОКАХ АЛГЕБРИ

*Пучков І., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Безрукова Л., учитель математики
Миколаївський ЗЗСО І-ІІІ ст. № 3*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах перезавантаження системи освіти актуалізується проблема ефективного використання сучасних технологій в організації та забезпеченні навчального процесу, пошуку нових методів і форм організації навчальної діяльності школярів, які сприятимуть максимальному врахуванню індивідуальних потреб, інтересів кожного окремого учня, його особистісного розвитку, оволодінню визначеними в нормативних документах ключовими компетентностями.

Об'єктивні тенденції розвитку математичної освіти спричинили необхідність привести процес формування ключових компетентностей учнів у відповідність

до змін, що відбулися в сучасній школі та вимог інформаційно-технологічного суспільства. Використання технології «blended learning» сприяє особистісному розвитку учнів в умовах стрімкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальному процесі.

Аналіз останніх публікацій та досліджень засвідчує, що різні аспекти навчання математики вчені розглядали в межах досліджень:

- проблеми створення і впровадження комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання (О. Гончарова, Ю. Горошко, М. Жалдак, В. Ключко, Н. Морзе та ін.);
- розвитку творчого мислення школярів (Г. Альтшуллер, Д. Богоявленська, О. Клепиков, М. Меєрович, Я. Пономарьов, В. Юрчик та ін.);
- методики навчання математики (Я. Жовнір, В. Євдокимов, З. Слєпкань та ін.) [1; 2].

В. Юрчик наголошує, що творче мислення потрібно розвивати зі шкільного курсу математики шляхом розв'язування різноманітних евристичних, дослідницьких та прикладних задач із використанням ІКТ і впровадження проектної та дослідницької діяльності [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. У сучасних умовах активно досліджується проблема ефективного використання ІКТ у процесі математичної освіти з метою активізації навчальної діяльності учнів, зокрема на засадах змішаного навчання (ЗН).

Однак питання ефективності застосування технології «Blended Learning» та можливості її використання в межах вивчення алгебри є недостатньо дослідженими.

Метою статті є аналіз переваг технології «Blended Learning» та можливостей її використання в межах вивчення алгебри.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах традиційної системи освіти виклад матеріалу ведеться з розрахунку на певного усередненого учня, у якого формуються репродуктивний стиль пізнавальної діяльності, що гальмує розвиток творчих здібностей, самостійності й активності.

Новий державний стандарт передбачає зміну принципів організації освітнього процесу, у центрі якого тепер є учень, націлює використовувати математичні знання як засіб розвитку особистості школяра, задоволення його пізнавальних і практичних потреб.

Згідно з теорією множинного інтелекту Говарда Гарднера, кожна людина має різні види інтелекту, такі як: вербальний, логіко-математичний, візуальний, кінестатичний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний, музичний, натуралістичний. Використання ЗН дає змогу розкрити потенціал кожного відповідно до його індивідуальних потреб та можливостей.

Під час застосування технологій ЗН на уроках математики, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, виокремлюються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються рольові ігри. В основі організації уроків алгебри на засадах використання ЗН лежать принципи:

- безпосередньої участі кожного учасника занять, що спричиняє необхідність забезпечити умови для кожного учасника як суб'єкта освітнього процесу, який стає активним шукачем шляхів і засобів розв'язання тієї чи іншої проблеми;

- взаємного інформаційного, інтелектуального розвитку, збагачення власного життєвого досвіду (при цьому навчальний процес слід організувати так, аби учасники могли обмінятися життєвим досвідом, отриманою інформацією);
- особистісно зорієнтованого навчання.

Технологія «Blended Learning» дає можливість задовольнити пізнавальні й практичні потреби учня, сприяє спрямуванню навчальної діяльності в межах вивчення математики на розвиток низки вмінь, а саме:

- приймати рішення та робити вибір;
- співпрацювати з іншими учасниками навчального процесу;
- працювати якісно, орієнтуючись на кінцевий результат;
- виявляти власну ініціативу й приймати, аналізувати ініціативи всіх учасників освітнього процесу;
- працювати з великим обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснювати її пошук, обробку, аналіз і зберігання;
- бути свідомим того, що існують різні цінності.

Проведення уроку алгебри на засадах використання ЗН вимагає ретельної підготовки до уроку (модель «перевернутий клас» Flipped Classroom), організації активної навчальної діяльності на уроці (модель «ротація за станціями» Rotation Model), рефлексивної роботи після проведення уроку як вчителя так і учнів (зворотний зв'язок Feedback).

Зважаючи на те, що ЗН дає можливість підгрунтя основної навчальної діяльності закласти ще на етапі підготовки до уроку, учителю необхідно детально продумати, як залучити кожного учня до самоосвітньої роботи.

У цьому допоможе Flipped Classroom – модель змішаного навчання, яка полягає в тому, щоб залучити учнів до реальної діяльності на уроці, а не пасивного прослуховування інформації, що надходить від учителя, і нудного записування правил за ним. Сутність цього етапу полягає в тому, що за допомогою доцільно дібраного вчителем різноманітного електронного контенту до уроку та завдань для самоперевірки, які розміщуються в групі в соцмережі, створюються умови для залучення всіх учнів до самостійного опанування матеріалом, який вони повинні були б пройти в класі.

На сторінках групи заздалегідь розміщуються посилання, аудіоматеріали, відео-уроки, лекції. До лекції додається лист із завданнями або поясненням, пам'яткою роботи з матеріалом. Під час перегляду, роботи із запропонованим матеріалом, учні переглядають відео-уроки, користуються електронними бібліотеками, on-line підручниками, необхідними для самостійного вивчення. Використання відео та інших інформаційних носіїв дозволяє їм повністю контролювати зміст нової теми: вони можуть дивитися матеріал, зупинити та перемотувати його назад або вперед за необхідністю. Доступ до відео уроків мають і ті учні, що з певних обставин не відвідують школу. Якщо щось не зрозуміло, учні в групі взаємодіють on-line, ставлять запитання, або записують їх у зошиті для обговорення в класі.

Такий підхід дозволяє учням з різним рівнем навчальних досягнень у зручний для них час ознайомитись та частково засвоїти матеріал удома, урахувавши власний потенціал, темп і складність теми, сприяє розвитку мотивації до її вивчення.

На початку уроку проводиться обговорення того, про що учні дізналися з відео-лекцій, виокремлюються проблемні питання. На етапі організації активної навчальної діяльності на уроці доцільно використовувати Rotation Model – модель

організації навчання в класі, коли учні переміщуються між різними «станціями» (робота в групах) у межах одного чи декількох кабінетів, із використанням ІКТ знаходять відповіді на поставлені в ході вивчення нової теми запитання.

Така взаємодія на уроці, коли і вчитель, і учні є суб'єктами освітнього процесу, змінює роль вчителя. Педагог виступає в новій для себе ролі організатора навчання, координатора роботи груп. Головне завдання – створення навчальної ситуації для самостійної пізнавально-дослідницької діяльності учнів, працюючи в якій школярі будуть відповідальними за своє навчання.

Групова навчальна діяльність на уроках математики – це форма організації навчання в малих групах, об'єднаних загальною навчальною метою за опосередкованого керівництва вчителя та співпраці з учнями.

Основними перевагами Rotation Model є те, що в процесі групової роботи школярі виконують практичні завдання, закріплюючи теоретичні знання, які отримали вдома. Кожен учень умотивований і працює на кінцевий результат. Учні мають більше свободи для того, щоб навчатися у власному темпі. Це сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні, відбувається стрімкий розвиток особистісних якостей учнів: самостійність, відповідальність, активність.

Учитель отримує можливість координувати освітній процес, забезпечувати диференційований підхід до учнів. Rotation Model дає можливість учителю бачити рівень успішності кожного в процесі виконання практичних завдань і може вчасно допомогти.

Після роботи в групах на усіх станціях учні презентують результати роботи. У ході презентації вчитель ставить уточнювальні запитання, додає власний коментар.

Моделі Flipped Classroom, Rotation Model дають можливість учителю вивільнити час для спілкування з учнями на уроці, обмінюватися своїми знаннями, ставити проблемні запитання, створюючи при цьому «дискусійне поле». Це допомагає забезпечити глибину вивчення змісту навчального матеріалу, адже учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка).

Важливим етапом роботи є зворотний зв'язок Feedback. Навчальна діяльність виходить за межі уроку й класу. Для закріплення знань додому учні отримують індивідуальні завдання або посилання на проходження онлайн тестів. Дітям, звичайно, подобаються онлайн тести. По-перше, вони одразу можуть побачити результат своєї роботи, по-друге, якщо результат їх не задовольняє, можуть пройти тест повторно, знаходячи та виправляючи свої помилки. Для підтвердження виконання домашнього завдання присилають учителю скрин сторінки з результатом. Рефлексивна робота після проведення уроку як учителя, так і учнів спонукає до перегляду відеоматеріалів, повторення й узагальнення вивченого матеріалу.

Навчання у такому форматі стає основною складовою абсолютно іншого освітнього середовища, у якому відбувається розвиток особистісних якостей учнів: самостійність, відповідальність, активність. Рівень активності під час занять у класі свідчить про належну чи неналежну підготовку учнів.

Такий формат дає свободу вчителю і учневі у виборі діяльності, свободу думки, мислення, ураховує стиль сприйняття і навчання школяра, створює ситуацію успіху для учня і вчителя, а відтак – і для батьків. Стосунки всіх учасників освітнього процесу в такому середовищі побудовані на принципах довіри, взаємоповаги, співробітництва, незалежності і доброзичливості, відповідальності за результат роботи.

Поряд із низкою переваг існують проблемні питання стосовно використання ЗН на уроках алгебри. При використанні ЗН учитель стикається з такими складнощами, як: організація створення необхідної навчальної інформації, перетворення її в електронний освітній ресурс та розробка засобів передавання його з максимальною ефективністю учням.

Підготовка до уроків, звичайно, вимагає додаткового часу: підготовка цікавих насичених відео-лекцій, щоб учні переглядали їх удома; розробка практичних завдань; створення чи пошук онлайн тестів. Необхідно враховувати, що елементи класного і позакласного навчання повинні становити єдине ціле, щоб учні могли зрозуміти принцип даної технології й були мотивовані на підготовку до занять у класі. І, нарешті, уведення ЗН вимагає від учителя відповідної професійної майстерності, оволодіння новими навичками.

Щодо учнів, вони повинні мати все необхідне обладнання, аби опрацювати матеріал, дивитися лекції вдома. Тому на початку необхідно проаналізувати можливості учнів: наявність комп'ютера або мобільного пристрою й надійне підключення до інтернету.

Тому перехід від традиційного викладання до використання ЗН на уроках алгебри необхідно здійснювати поступово, зацікавити учнів і батьків. І, якщо вчитель винахідливий і може ефективно здійснювати пошук потрібного відеоматеріалу в мережі Інтернет чи може самостійно записати відео-урок, то підготовка належного навчально-інформаційного забезпечення уроків алгебри не викликатиме особливих труднощів.

Результати аналізу власного досвіду показали, що вагомими перевагами використання ЗН є можливість аналізувати зібрану інформацію, організувати процес навчання та оцінювання відповідно до індивідуальних особливостей кожного, отримання позитивного навчального досвіду як при індивідуальній роботі, так і під час спільного навчання, що призводить до відчуття успіху.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що перевагами залучення ЗН на уроках алгебри є: індивідуалізація навчання; можливість саморозвитку, самостійного навчання; мотивація учнів, виникнення відчуття успіху; можливість проведення тестування всіх учнів класу та отримання швидкого зворотного зв'язку; збільшення навчального часу та кількості матеріалів; можливість покращити умови навчальної діяльності; опанування всіма учасниками освітнього процесу інтерактивними навчальними програмами; зростання комп'ютерної грамотності.

Використання ЗН на уроках алгебри змінює клас, наповнюючи його творчістю, співпрацею, вдумливими дослідженнями, сприяє активізації одержаних раніше знань, умінь та навичок, розвитку логічного мислення, інтелектуальних здібностей, посиленню інтересу до навчання та способу одержання знань.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, використання ЗН – це якісно новий підхід, що трансформує структуру та зміст навчання, змінюючи традиційні ролі всіх учасників освітнього процесу, а також навчальне середовище.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо в організаційно-методичному забезпеченні навчання учнів на засадах використання ЗН.

Література:

1. Биков В.Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] /

Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України; Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред. : В. Ю. Биков. – 2010. – № 1 (15).

2. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016.
3. Юнчик В. Модель змішаного навчання математики з використанням системи GeoGebra / В. Юнчик // Гуманітарний відділ ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 1 до Вип. 36, Том IV (64) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2015. – С. 559 – 568.

УДК 373.3.091.26:004.38

КОМП'ЮТЕР ЯК ЗАСІБ У СИСТЕМІ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Сарієнко В. В., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Алексєєва К., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Однією з нагальних проблем сучасної системи освіти є пошук нових шляхів розвитку середньої загальноосвітньої школи. Сучасна стратегія побудови «Нової української школи» передбачає створення нових форм і методів роботи як на уроці, так і в позаурочний час. При цьому питанням використання комп'ютерних технологій приділяється особлива увага. Результат упровадження сучасних форм та методів визначається через систему контролю. Отже, контроль навчально-виховних досягнень школярів становить важливий етап в організації педагогічного процесу.

Контроль та оцінка успішності навчально-виховного процесу забезпечують одержання вчителем інформації про хід пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, а також про одержання інформації самим учнем, про його пізнавальні дії та їхні результати. Суттєвим недоліком традиційної системи навчання є обмеженість зворотного зв'язку. Якість та ефективність такого зв'язку значно підвищується в процесі використання комп'ютерної техніки.

Отже, питання організації контролю навчальних досягнень школярів із залученням комп'ютерних технологій є **актуальним**.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням упровадження сучасних інформаційних технологій, у тому числі й комп'ютерних, педагогічна спільнота приділяє значну увагу. Це, зокрема, наукові дослідження Ш. Амонашвілі, А. Воронцова, С. Зубалія, В. Кременя, А. Мартинової, О. Широких та ін. Так, Ш. Амонашвілі у своїх роботах чітко визначив місце контролю в системі навчальної роботи [1]. В. Кремень наголошував у серії публікацій та виступів на широкому використанні комп'ютерних технологій як у навчальному процесі в цілому, так і в процесі контролю знань зокрема. А. Воронцов висвітлював різні підходи до оцінки знань школярів [2]. А. Мартинова описувала роль зворотного зв'язку в системі навчально-виховної роботи в початкових класах [5]. О. Широких акцентував увагу спеціалістів на розробці програмного забезпечення для контролю знань школярів [6].

Інші важливі питання організації контролю навчальних досягнень школярів досліджували С. Зубалій, В. Іванов, Г. Кумарин, Л. Углицька та ін.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей та методичних підходів до використання комп'ютерних технологій в організації контролю навчальних досягнень молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. При традиційному навчанні дефіцит часу не дає змоги вчителю ефективно проконтролювати якість засвоєння знань кожним учнем, уміння застосовувати отримані знання на практиці як в процесі поточної роботи, так і при підведенні підсумку, і при цьому враховувати їхні індивідуальні особливості, індивідуальні здібності, вносити корективи при виконанні учнями навчальних дій.

Передова педагогічна думка виробила досить значну кількість методичних підходів для розв'язання проблеми якісної перевірки знань учнів, які дозволяють здебільшого притупити гостроту питання, але проблеми вони повністю не вирішують. Актуальними залишаються питання розробки найбільш ефективних, економних, об'єктивних методів. Розв'язання питання лежить у площині винаходу нових технологічних підходів, і насамперед комп'ютерних технологій як до системи навчання в цілому, так і в питанні перевірки та оцінки знань зокрема, у пошуку і виробленні методичних рішень, побудованих на основі доцільності і оптимальності [4].

Перехід на нову структуру та зміст навчання учнів початкової школи висунув нові критерії оцінки знань, які у початковій школі посідають особливе місце.

Аналізуючи навчальний процес у початкових класах, ми виходимо з того, що він має відомі специфічні риси, які торкаються усіх його ланок, у тому числі й ланки контролю знань, умінь і навичок учнів. Однією із специфічних рис цієї ланки є те, що вона у питанні мотивації пізнавальної діяльності у початкових класах посідає більш важливе значення, ніж у середній і старшій ланках.

У процесі навчання досить важливим є отримання вчителем повної інформації про якість знань учнів. Щоденне оцінювання стимулює їхню навчально-пізнавальну діяльність, допомагає своєчасно виявляти недоліки у знаннях [3].

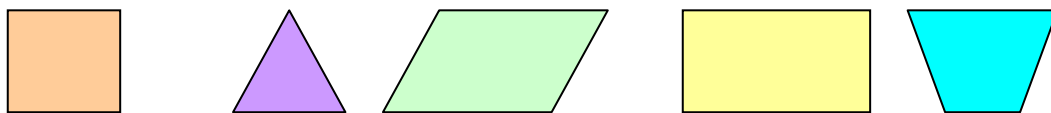
Як шлях до розв'язання проблеми організації ефективного контролю знань учнів, яка є одним із ланцюгів цілісного ланцюга активних форм пізнавальної діяльності школярів, однією з найефективніших з них є використання комп'ютера. Про це свідчить і світовий досвід.

Процес перевірки знань учнів останніми десятиріччями значно змінилася. Вона від констатувальної перейшла в актуалізаційну, тобто таку, що не лише виявляє рівень знань і умінь з відповідної теми, а й органічно вплітається в етап вивчення нового матеріалу, у систему розвитку пізнавальних умінь, у систему формування позитивних мотивів навчання тощо. Тому традиційні форми перевірки знань, такі як усне опитування та письмові роботи, уже не задовольняють вимогам, що зростають [2].

Одним із провідних методів активізації навчальної діяльності учнів є утворення проблемних ситуацій. Як правило їхнє створення вимагає затрати значних зусиль і часу. Наприклад, підготовка і видача диференційних завдань щодо розв'язання навчальної проблеми, контроль за її розв'язанням, аналіз отриманих результатів.

Використання комп'ютера надає можливість майже миттєво надати диференційовані завдання учням, стежити за роботою кожного учня з серверного комп'ютера через локальну мережу, перевірити й оцінити його роботу. Отримана

за досить короткий час від кожного учня інформація надає можливість за участю всього класу проаналізувати основні моменти розв'язання проблемної ситуації, перевірити вірність її рішення, узагальнити результати і зробити висновок. Наприклад, для визначення поняття квадрату, перед учнями у відповідній формі вербально утворюється проблемна ситуація (кожний учитель це може зробити по-своєму), мета якої сформулювати означення квадрату. Школярам пропонується звернутися до комп'ютера, на екрані якого представлені фігури і сформульоване завдання.

Учням пропонується порівняти одну з фігур, представлених на екрані і яка називається квадратом (перша), з іншими фігурами, знайти ознаки схожості й відмінності та сформулювати означення квадрата.

У процесі роботи викладач може через локальну мережу з головного комп'ютера стежити за роботою кожного учня, надавати поради, оцінювати результати.

Щодо проблеми зворотного зв'язку, то для його забезпечення на сьогодні немає більш ефективного засобу, ніж комп'ютер. Дійсно, у процесі навчальної роботи, чи то фронтальної, чи то самостійної, учитель так обмежений у часі, що практично не має можливості перевірити роботу кожного учня у певний момент уроку. Тому він, як правило, перевіряє роботу окремих учнів, що значно знижує ефективність навчання. Це стосується і перевірки домашнього завдання, і поточної роботи. Виконання ж завдань, заданих через комп'ютер, дає можливість будь-якої миті перевірити роботу кожного учня. Перевірити й оцінити. Більше того, учень може отримати оцінку навіть без втручання вчителя. Її виставить комп'ютер.

Діалогові навчальні програми мають вказівки на помилки, яких може припуститися учень. Це допомагає йому відчувати себе більш впевнено в пізнавальній та звітній роботі.

Іншою перевагою комп'ютера є те, що учні за його допомогою спроможні звернутися до будь-якого довідкового матеріалу, не витрачаючи багато часу знайти будь-яке правило, означення, таблицю. Наприклад, при вивченні теми «Знаходження частини числа та числа за його частиною» учні досить часто плутають ці правила, а то й взагалі їх забувають. Учитель же не завжди може побачити утруднення учня, перевірити, як учні знають відповідний матеріал. А учень, частіше за все, просто списує розв'язання у свого товариша, або взагалі нічого не робить. Знайти ж правило він не може, бо його взагалі у підручнику немає. І тут знов на допомогу приходить комп'ютер. Натиснувши кнопку «Довідка», учень відкриває довідник, у якому містяться всі означення, правила, властивості, вибирає потрібне, ознайомлюється з ним і розв'язує задачу. Завдяки частому звертанню до довідника учень довільно запам'ятовує певне правило або означення.

Наступна перевага комп'ютера це те, що він забезпечує абсолютну індивідуальність навчання. Учень, працюючи з комп'ютером, не боїться припуститися помилки. Якщо і так, то комп'ютер просто дасть йому знати і цим ставить його у становище, що вимагає перерішувати завдання. Головне тут те, що знання учнем навчального матеріалу постійно під контролем комп'ютера.

Одним із методів перевірки знань є дидактична гра, яка вимагає від учнів відтворення знань, отриманих на попередньому уроці. Завдання, які виконують учні

в ігровій формі за допомогою комп'ютера, з одного боку викликають велику зацікавленість у школярів і сприяють розвитку пізнавального інтересу, а з іншого дозволяють оцінити рівень засвоєних учнями знань. Вони стимулюють подолання труднощів, які виникають на пізнавальному шляху і сприяють виникненню нових пізнавальних потреб.

Отже, впровадження сучасних комп'ютерних технологій надає можливість значно активізувати навчально-пізнавальний процес, прискорює розв'язання навчальних і дидактичних задач, створює основу для творчої пізнавальної діяльності школярів.

Література:

1. Амонашвили Ш. А. Об оценке и отметке / Ш. А. Амонашвили // Начальная школа: плюс – минус. – 1999. – № 9. – С. 49 – 52.
2. Воронцов А. Б. Некоторые подходы к вопросу контроля и оценки учебной деятельности учащихся / А. Б. Воронцов // Начальная школа. – 2001. – № 7. – С. 61 – 71.
3. Зубалій С. В. Вплив оцінки на ставлення 6-літніх першокласників на навчання / С. В. Зубалій // Початкова школа – 2005. – № 5. – С. 27 – 31.
4. Кремінь В. Г. Нова доба нового прагне ... діла / В. Г. Кремінь, Освіта, 2003. – № 13 – 14.
5. Мартинова А. І. Про зворотній зв'язок / А. І. Мартинова, Л. І. Углицька // Початкова школа. – 2000. – № 4. – С. 15 – 18.
6. Широких О. П. Ещё один способ контроля знаний учащихся / О. П. Широких // Начальная школа. – 2001. – № 12. – С. 27 – 32.

УДК 373.3.016:51(07)

ЛОГІКО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МАТЕМАТИЧНОГО ПОНЯТТЯ ВЕЛИЧИНИ

*Сарієнко В.К., доцент кафедри
природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Позираєва Д., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Актуальність. Успішне вивчення математики на початковому етапі навчання залежить як від методів навчання, так і від математичної підготовки вчителя в рівній мірі. Власне, математичний аспект вивчення поняття величини, що пропонується програмою вищівського курсу математики, полягає в розкритті зв'язку математики з курсом методики викладання математики і курсом математики початкової школи.

Оскільки будь-яка величина має якісні та кількісні характеристики, то в початковій школі можливий перехід від опису властивості предметів (мати довжину, масу і т. д.) до кількісного вивчення властивостей об'єктів, які можна виміряти, визначити числом або сукупністю чисел, описати символами і представити у вигляді певних структур і т. п.

Аналізуючи практику навчання школярів величинам, ми стикаємося з фактами, коли не розмежовуються поняття «число», «величина», «міра». Це призводить до того, що учні, студенти, а часто і вчителі, ототожнюють такі

поняття, як «площа», «поверхня» і «площина», «відрізок» і «довжина відрізка», «площа прямокутника» і «прямокутник», порівнюють числа «за їхньою величиною», креслять «величину відрізка», «вимірюють величину маси» і т. д. Таким чином, властивості величин приписуються об'єктам, які їх не мають. Основною причиною такого явища є неоднозначність визначення поняття величини у підручниках, що викликано неоднозначністю тлумачення цього поняття у спеціальній літературі.

Отже, визначення змісту поняття величини в контексті дидактичного використання є вельми актуальним.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Сучасні уявлення про адитивно-скалярні величини і аксіоматику величин викладені в роботах В. Кагана, А. Колмогорова, А. Лебега та інших учених. Питанням методики впровадження величини у навчальний процес присвятили дослідження Н. Ляшова [4], О. Митник [5], А. Тихоненко [6], А. Ткачов [7] та ін. Але, на жаль, ще й на сьогодні мають місце помилки у трактуванні поняття величини як з наукових, так і з дидактичних позицій.

Мета статті полягає у висвітленні логіко-структурного змісту поняття величини і впровадженні його в навчальний процес у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Для визначення логіко-структурного змісту поняття величини слід спочатку розглянути сутність цього поняття.

Що ж таке «величина»? Спираючись на інтуїтивні уявлення учнів початкової школи про величину, слід звернути увагу на те, що одна з існуючих особливостей навколишньої дійсності – це безперервна і різноманітна її зміна. Щоб дати наукове обґрунтування цим змінам, потрібно знати їхні певні властивості. Наприклад, довжина – властивість відстані між двома точками, швидкість – властивість такого явища як рух, маса – властивість тіла або речовини та ін. У практиці під величиною зазвичай розуміють не саму множину елементів, а поняття, уведені для розрізнення критеріїв порівняння об'єктів різних множин. Так виникають поняття «об'єм», «маса», «температура», «напруга», «тиск», «сила», «робота» та ін. Щоб визначити суть цих понять, звернемося до процедури вимірювання. У чому ж полягає ця процедура? Розглянемо це питання на множині відрізків.

Нехай задані два відрізка \overline{a} і \overline{e} .

За домовленістю поставимо у відповідність відрізуку e число 1. Порівняємо ці два відрізка шляхом накладання. Скажімо, відрізок e відкладеться на відрізуку a 3 рази. Значить, відрізок a утричі більший за відрізок e , тобто $a = 3e$. Відрізок, якому ми поставили у відповідність число 1 називається одиничним відрізком або *міркою*. Отримане ж у результаті порівняння число 3 називається *мірою*. Отже, $3e$ є *міра* за вказаною *міркою* e . Процес же порівняння двох відрізків у цьому разі називається *вимірюванням*. (Зверніть увагу – *мірка*, *міра* і *вимірювання* мають один і той же корінь *мір*). Отже, вимірювання – це порівняння двох елементів однієї й тієї ж множини, одному з яких за домовленістю ставиться у відповідність число 1. Вимірювання визначає числову характеристику відрізка a . Ця числова характеристика і є *величина* (тобто *міра*). На множині відрізків ця величина називається *довжиною*.

Аналогічно здійснюється вимірювання і на множині поверхонь. При цьому *міркою* (одиницею вимірювання) тут вже виступає певна поверхня (елемент тієї ж множини). На множині поверхонь величина (*міра*) називається *площею*. На множині ємностей – об'єм і т. д.

Отже, спираючись на вимірювання, величину кожної множини певних об'єктів можна визначити так:

Довжиною називається міра відрізка (мірка – одиничний відрізок).

Площею називається міра поверхні (мірка – одинична поверхня).

Об'ємом називається міра місткості певної ємності (мірка – одинична ємність).

Маса. Означення цієї величини дослівно сформульоване І. Ньютоном як *міра кількості матерії, що міститься в речовині*. Пізніше – у фізичному значенні – *міра інертності тіла* (мірка – кількість речовини, що перебуває у стані покою і має певну щільність та вагу). Інше визначення маси для учнів початкової школи, які ще не знають понять «інерція», «матерія», доцільно вживати просто термін «речовина», тобто: *Масою називається міра кількості речовини об'єкта* (тіла, рідини)

Час – міра чергування подій (мірка – одиничний інтервал між двома певними подіями).

Вартість – міра грошового еквіваленту речі (послуги) (мірка – ціна – грошовий еквівалент одиниці речі або послуги).

У початкових класах, окрім зазначених, вивчають ще такі величини, як *кількість* (міра наявності об'єкта), на уроках природознавства діти знайомляться з *температурою*, як мірою теплового стану речовини (мірка – певний визначений тепловий стан певної речі, наприклад, момент переходу води у твердий стан або газоподібний) та ін.

Отже, термін «виміряти довжину», «виміряти площу», «виміряти об'єм», «виміряти час» невірні. Вимірюються відрізки, поверхні, місткості, інтервали між подіями, а довжина, площа, об'єм, час – обчислюються, тобто вони є числовою характеристикою вимірюваних об'єктів. Тобто, правильним буде: «Обчисліть довжину відрізка», «Обчисліть площу поверхні» і т. і.

Особливістю поняття величини є те, що воно має два значення – загальнонаукове і предметне. Суть *загальнонаукового* значення полягає в тому, що воно визначає *можливість вимірювати* (тобто, порівнювати між собою з метою визначення відношення «більше» або «менше») елементи певної множини. І в цьому сенсі термін «вимірювання величини» правомірний. Тут поняття величини виступає як родове, загальне щодо часткових (видових), у ролі яких виступають «довжина», «площа», «об'єм», «маса» та ін. Отже, видові поняття величини складають *предметне* значення цього поняття. І в цьому значенні величини не *вимірюються*, а *обчислюються*, оскільки виражаються через число, яке знаходиться в результаті вимірювання або виконання арифметичних операцій.

Дослідження цього питання з викладених позицій В. Каганом [1], А. Колмогоровим [2], А. Лебегом [3] виводить на означення поняття величини у формі: *Величина – це загальна властивість елементів певної множини, між якими можна встановити відношення рівності і нерівності*. У цьому означенні чітко виділяються обидва значення поняття, описані вище. Перше значення – це загальна властивість елементів певної множини. Друге значення висвітлюється у встановленні відношення рівності і нерівності, тобто у порівнянні елементів певної конкретної множини. У професійному мовленні вчителі на підставі загальнонавчаних значень слово «величина» вживають як мінімум у двох значеннях. Програма же з математики у початковій школі передбачає ознайомлення школярів з поняттям величини у другому значенні, тобто як числову характеристику елементів певної множини. Отже, учитель повинен чітко уявляти і доводити до свідомості учнів, що довжина відрізка – це число, що характеризує даний відрізок із кількісної сторони.

То є міра відрізка, а сам відрізок – це геометричний образ – частина прямої; прямокутник – фігура, геометричний образ, а площа прямокутника – число, що його характеризує (міра) [5].

У початкових класах відбувається знайомство з деякими видами величин, із їхніми властивостями, одиницями вимірювання і методами обчислення деяких із них, що становить, власне, математичний аспект інформативного компонента технології формування поняття «величина».

Розглядаючи питання вимірювання об'єктів певної множини і сутність величин, які їх відображають, у практиці ми стикаємося з традиційним термінологічним виразом «вимірювання величин». На наш погляд, тут доцільно дати певні пояснення, оскільки, як ми вже обговорювали, поняття величини має два значення.

Із виразом «Вимірювання величин» ми стикаємося практично в усіх підручниках, посібниках, статтях на цю тематику, у навчальних програмах. Відомий французький математик Анрі Леон Лебег (1875 – 1941 рр.) свого часу видав працю «Про вимірювання величин» [3].

Аналіз змісту цих висловлень однозначно націлює на сприймання поняття величини у першому значенні, тобто у значенні загальної властивості об'єктів певного класу, тобто поняття величини тут виступає родовим поняттям для об'єктів різного роду. Видовими ж поняттями виступають довжина, площа, маса, об'єм, час та ін. Вони вже детально розкриваються в змісті навчального матеріалу з позицій визначення числового значення певного виду величини, тобто у другому значенні зазначеного поняття, тому в завданнях на встановлення числового значення величини доцільно використовувати термін *обчислити*, а не *виміряти*: «Обчислити довжину ламаної лінії... (але не виміряти); «Обчислити пощу прямокутника зі сторонами 5 см і 4 см» і т. д.;

Отже, певний термінологічний аналіз є доцільним та необхідним, оскільки часто зустрічаються випадки, коли поряд із виразом «вимірювання величини» говориться про вимірювання об'єктів – елементів множини. Таке паралельне сусідство двох різних виразів у завданнях однієї мети (без врахування різниці двох значень поняття величини) негативно впливає на формування уявлення про сутність реальних об'єктів. Тому розкриття структури поняття величини допомагає учителям і учням уникати ототожнення низки різних за змістом математичних понять і засвоювати їхню правильну суть.

Література:

1. Каган В. Ф. Очерки по геометрии / В. Ф. Каган. – М. : МГУ, 1963. – 572 с.
2. Колмогоров А. Н. Величина / А. Н. Колмогоров // БСЭ, 3-е изд. – М.: – 1971. – Т. 4. – 274 с.
3. Лебег А. Об измерении величин / А. Лебег. – М., – 1960. – С. 51.
4. Ляшова Н. М. Логіко-дидактичні проблеми вивчення величин у початкових класах / Н. М. Ляшова, В. К. Сарієнко // Почат. школа. – 2009. – № 7. – С. 18 – 24.
5. Митник О. Я. Величини: особливості розкриття змісту поняття молодшим школярам / О. Я. Митник, В. К. Сарієнко. // Учитель початкової школи. – № 3. – 2018. – С. 18 – 22.
6. Тихоненко А. В. Изучение понятия величины в начальной школе / А. В. Тихоненко. – Таганрог, ТГПИ, 2009. – 268 с.
7. Ткачов А. П. Про моделювання при вивченні величин у початкових класах / А. П. Ткачов // Початкова школа. – 2006. – № 11. – С. 81 – 83.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

*Сєрова С., учитель-методист
загальноосвітньої школи № 10, м. Мирноград,
Чупахіна О., учитель вищої категорії
загальноосвітньої школи № 9, м. Мирноград*

Освіта завжди залишається однією з основних компонентів суспільства, що забезпечує його інтелектуальний розвиток.

Провідна роль в організації навчально-виховного процесу завжди належала і належить учителеві. Саме він здійснює керівництво процесом навчання, визначає оптимальні способи організації уроку з метою формування високого рівня навчальних компетенцій. Від учителя залежить та кількість інформації, яку зможуть сприйняти і засвоїти учні, якими навчальними методами й прийомами при цьому треба скористатися та на якому рівні будуть сформовані в учнів ті чи інші компетенції.

Сучасне інформаційне суспільство як високоорганізована технологічна система потребує від освіти формування компетентної та активної особистості. Поступове впровадження гуманістичної парадигми освітнього процесу веде до певної зміни ролі й функцій вчителя, зростання його самостійності на етапі прогнозування, конструювання й організації, що приводить відповідно до підвищення відповідальності за результати своєї праці. Саме на досягнення кінцевого результату, розвитку особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей, націлена сучасна модель освіти.

Вивчення математики потребує корисного, захоплюючого та цікавого процесу. А це можливо тільки шляхом подолання надмірної абстракції, через розкриття ролі математики в пізнанні навколишнього світу, через інтеграцію з іншими шкільними предметами та формування цілісного, гармонійного світосприйняття дитини. Розв'язання такого завдання у значній мірі пов'язано з правильною реалізацією принципу зв'язку навчання з життям взагалі і з навчанням математики.

Формування життєвих компетентностей учнів на уроках математики визначає:

- прикладну спрямованість процесу вивчення основ наук;
- актуалізацію в процесі засвоєння знань навичок і умінь учнів щодо формування їхнього життєвого досвіду, уміння його висвітлювати [4].

Серед цілей вивчення математики можна виділити такі рівноправні аспекти:

- оволодіння учнями комплексом знань, умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті та майбутній трудовій діяльності, достатніх для оволодіння іншими галузями знань і забезпечення неперервної освіти;
- формування в учнів уявлень про ідеї та методи математики та її роль у пізнанні дійсності; наукового світогляду, життєвих компетентностей [1].

Компетентність – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають: ключові, загально-галузеві та предметні компетентності.

До основних груп компетентностей відносять соціальну, полікультурну, комунікативну, інформаційну, компетентності саморозвитку та самоосвіти і продуктивної творчої діяльності. Цих компетентностей можна досягти тільки своєю

особистою активною та продуктивною діяльністю, особистим досвідом через пізнання соціального досвіду [4].

Елементи життєвої компетентності (знання, уміння і навички, життєвий досвід, фізичний потенціал, задатки та здібності, риси характеру, креативність та інтелект, духовність особистості) поєднуються в різних конфігураціях для вирішення людиною конкретних завдань та розв'язання проблем, які ставить перед нею життя.

Життєва компетентність виконує дві основні функції — забезпечує життєздатність та життєстійкість.

Визначимо математичні компетентності:

- процедурна – уміння розв'язувати типові математичні задачі;
- логічна – володіння дедуктивним методом доведення та спростування тверджень;
- технологічна – володіння сучасними математичними пакетами; (пакети символічних перетворень, динамічної геометрії – Gran – 2Д(3Д), електронні таблиці (Excel));
- дослідницька – володіння методами дослідження практичних та прикладних задач математичними методами;
- методологічна – уміння оцінювати доцільність використання математичних методів для розв'язання практичних та прикладних задач [6].

Розвитку пізнавальних інтересів та пізнавальної активності учнів математичних класів сприяє залучення їх до самостійного пошуку й «відкриття» нових знань, розв'язання задач проблемного характеру; якщо навчання потребує напруження думки, мислення, але посилене; коли навчальний матеріал пов'язаний з раніше вивченим; завдання практичного і прикладного характеру, зокрема і старовинні; використання диференційованих дидактичних матеріалів, комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів навчання.

Формування змістового компоненту математичної компетентності здійснюється на основі індивідуально-диференційованого підходу. Використання диференційованих різнорівневих завдань дозволяє формувати такі компетенції, як соціальні (уміння робити вибір, приймати рішення, формувати відповідальність за зроблений вибір), що, в свою чергу, стимулює пізнавальну діяльність, дозволяє формувати адекватну оцінку й самооцінку, стимулює розвиток критичного ставлення до себе [6].

У формуванні ключових компетентностей допомагають інтерактивні технології, метод проектів, нестандартні уроки з презентацією проведених досліджень із теми.

На уроках математики учні повинні розв'язувати задачі, які спонукають думати, зіставляти різні методи; сприяють розвитку мислення (творчого, критичного) і застосуванню різних способів вираження думки; інтуїції – здатності передбачати результат і знаходити шлях до розв'язання; знаходити їм практичне застосування.

Навчання математики має бути спрямоване на забезпечення в учнів розвитку процедур узагальнення, порівняння, конкретизації, абстрагування, аналізу та синтезу. Саме такі задачі й краса їхнього розв'язання виховують хороший смак, математичну культуру.

Формуючи дійовий компонент математичної компетентності, необхідно створити для учнів оптимальні умови для поступового переходу від дій під

керівництвом учителя до самостійних, даючи їм змогу самим шукати шлях розв'язання пізнавальних та практичних завдань.

Формуванню життєвих компетентностей (саморозвитку і самоосвіти) сприяє залучення учнів до:

- виконання творчих завдань, написання наукових робіт, участь в інтелектуальних змаганнях (турнірах, олімпіадах, конкурсах);
- відвідування факультативних занять;
- практикування диференційованих домашніх завдань та прийомів випереджувального навчання (розширення галузі знань предмета, просування до вищого рівня засвоєння знань з теми);
- формування загальнонавчальних умінь.

Пропонуємо алгоритм формування життєвих компетентностей учнів:

1. Участь у визначенні основних завдань уроку через спільну мотиваційно-цільову діяльність.
2. Мотивація на актуалізацію теми, що полягає в поясненні значення матеріалу, його використання в реальному житті.
3. Формування системи знань, отриманих у результаті активного сприймання через розв'язання проблемних ситуацій та узагальнення й аналіз фактичного матеріалу.
4. Формування вмінь використовувати знання й особистий досвід, компетентності в життєвих ситуаціях через розв'язання ситуативних задач – участь у рольових іграх, складання проєктів, виконання творчих робіт, дослідницьких завдань.
5. Формування особистої відповідальності за рівень знань і самоосвітньої діяльності через тренінги з формування життєвих навичок – рефлексія (самопізнання, самоконтроль, саморегуляція).
6. Моніторинг і корекція розвитку особистості через виховання і самовиховання, діагностика.
7. Формування «Портфоліо успіху» (замість незнання оцінюються успіхи у просуванні учня в розвитку, виконанні різних завдань) [8].

Цікавим і перспективним є такий спосіб демонстрації зв'язку математики з іншими науками, як проведення інтегрованих уроків. Такі уроки сприяють встановленню логічних зв'язків між предметами, попереджають формалізм у знаннях. Наприклад, уроки математики можна інтегрувати з уроками трудового навчання в такому поєднанні: «Формули. Побудова креслень одягу», «Одиниці маси. Робота з харчовими продуктами. Приготування страв»; з уроками географії так: «Масштаб. Побудова плану шкільної території»; з уроками природознавства: «Симетрія. Симетрія в природі»; з уроками фізики: «Швидкість. Одиниці вимірювання швидкості»; з уроками історії: «Подорож у минуле геометрії», «Сім чудес світу» тощо. Інтегровані уроки мають яскраво виражену прикладну спрямованість і тому викликають незаперечний пізнавальний інтерес учнів

Задача має демонструвати практичне застосування математичних ідей і методів та ілюструвати матеріал, що вивчається на певному уроці, містити відомі або інтуїтивно зрозумілі учням поняття й терміни, а також реальні числові дані, що не ведуть до громіздких обчислень. За таких умов використання прикладної задачі, складеної на матеріалах суміжних предметів, може дати потрібний педагогічний ефект.

Акцент уваги учнів на зв'язок математики з життям викликає у дітей інтерес до навчання, формування таких важливих рис характеру як послідовність у роботі,

наполегливість, акуратність, увагу, критичне ставлення до своєї роботи й роботи своїх товаришів, кмітливість, чесність, колективізм, любов до праці, культури письма й усної мови.

Для підготовки учнів до життя, суспільно-корисної праці, на думку О. Савченко, школа повинна особливу увагу звертати на ті питання програми, із якими можуть зустрічатися її вихованці в житті [7]. У цьому полягають і практичні цілі навчання математики. Так, при вивченні теми «Площі фігур» пропонуємо задачі:

Задача 1. Для газифікації дачного кооперативу «Трудове літо» потрібно провести газову трубу, яка розділяє ділянку у формі трапеції на дві рівновеликі частини. Як це зробити?

Задача 2. Знайти площу клумби, яка складається з трьох однакових кіл, якщо довжина паркану, що її огорожує, 48 дм.

Задача 3. Квадратна кімната по діагоналі 6 м. скільки квадратних метрів килимового покриття необхідно для того, щоб застелити підлогу?

Підвищенню ефективності навчання математики сприяє розв'язування задач практичного змісту. Звернення до прикладів із життя і навколишньої дійсності полегшує вчителю організацію цілеспрямованої навчальної діяльності учнів. Прикладна задача – це задача, що виникла поза математикою, але розв'язується математичними засобами.

Розв'язування прикладних задач сприяє ознайомленню учнів з роботою підприємств і галузей народного господарства, що є умовою орієнтації інтересу учнів до певних професій.

Розглянемо варіант мотивації навчальної діяльності при вивченні теми «Найбільше і найменше значення функції на відрізку». Учні пропонується задача-проблема. Відомо, що вартість експлуатації мікроавтобуса «Газель», що працює на певному маршруті і рухається зі швидкістю v км/год, складає $(144 + 0,04v^2)$ грн/год. Із якою швидкістю повинен рухатися мікроавтобус, щоб вартість 1 км шляху була найменшою?

Такі уроки забезпечують посилення мотивації навчання математики, спонукають учнів до здобуття нових знань, оволодіння новими вміннями, збагачують їх знаннями з інших дисциплін.

Наведемо приклади цікавих числових відомостей екологічного спрямування, а також задач, що їх можна використовувати під час вивчення деяких тем із математики.

1. Обчислити, скільки кубічних метрів повітря очистить від автомобільних викидних газів 25 каштанів, посаджених вздовж дороги, якщо одне дерево очищує зону довжиною 100 м, шириною 20 м, висотою 10 м без шкоди для себе.

2. Загальні запаси води на планеті 1800 млн. км³. На світовий океан припадає 98%. Прісна вода становить 2%, з них тільки 1% перебуває в рідкому стані.

3. Щоб зібрати 1 кг меду, бджола робить 50 тисяч вильотів і відвідує 10 млн. квітів.

4. Із 264 г листя сухої кропиви можна виготовити 8 порцій ліків для зупинки кровотечі. Скільком хворим може допомогти хлопчик, що заготовив 1485 г листя?

5. Мурашина сім'я протягом дня знищує близько 1 кг комах, завдяки чому захищає ліс площею 2500 м², тому за руйнування мурашника накладається штраф 230 грн.

б. Уявіть, що вам деяка фірма пропонує свої послуги. Щодня ви можете брати у фірмі по одній гривні. Але за перший день ви зобов'язані заплатити фірмі 1 коп., за другий – 2 коп., за третій – 4 коп. і т.д. Чи укладете ви з цією фірмою договір не менш, ніж на 20 днів за таких умов?

Одним із сучасних методів є використання на уроках математики проектних технологій. Проект – сукупність певних дій, документів, текстів для створення реального об'єкта, предмета, різного роду теоретичного/практичного продукту. Освітній проект – це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності усіх його учасників щодо отримання освітньої продукції за певний проміжок часу – від одного уроку до декількох місяців. В основі методу проектів лежить розвиток в учнів пізнавальних навичок, уміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення, формування навичок мислення високого рівня. Метод проектів доцільно застосовувати на підсумкових уроках.

Очікуваний результат – розвиток комунікативної і рефлексивної культури школяра, оволодіння учнями інтелектуальними технологіями, їхня готовність до перегляду своїх суджень у світлі переконливих аргументів на користь такого перегляду.

При застосуванні методу проектів вирішальним є не просте повідомлення знань як незаперечних істин, а самостійне здобування знань кожним учнем за допомогою критичного ставлення до інформації і самостійне розв'язання творчих задач; плюралізм думок, підходів, шанобливе ставлення до думки, варіанта розв'язання іншого; ставлення вчителя до учнів як до рівного себе, колеги.

Особливу увагу потрібно приділити розробці шляхів формування логічного та критичного мислення, цілеспрямованому розвитку інтелектуальних умінь; навчанню прийомів пізнавального пошуку, до якого відносять аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизацію, класифікацію тощо. Упровадження в педагогічну практику проведення інтегрованих уроків, де інформатика вже стала базовим предметом із різних навчальних дисциплін, посідає особливе місце у формуванні зазначених вище якостей учнів. А сьогодні не потрібно доводити значення впливу інтегрованих знань і вмінь на формування особистості людини. Інтелектуальна та емоційна сфери духовного життя людини будь-якого віку взаємозв'язані і взаємозумовлені. Пізнавальні процеси завжди супроводжуються тими або іншими враженнями та почуттями, але в певному віці ця залежність проявляється своєрідно. У шкільному віці ця специфіка визначається тим, що суть предметів і явищ навколишнього світу, зв'язків між ними постає перед дитиною вперше. Усе нове про природу й суспільство, про духовне життя людей породжує в дитини глибоке емоційне ставлення до дійсності. Засвоєння ж розрізаних за навчальними предметами знань не лише формує однобічні знання про світ, а й призводить до відмежовування дитини від її власного досвіду.

Під час проведення уроків застосовуємо парну і групову роботу (в малих та великих групах). Найчастіше парну і групову роботу проводимо на етапі застосування набутих знань. Клас об'єднується в групи з різними навчальними можливостями, і кожна з цих груп потребує особливого, індивідуального підходу. Найважче працювати зі слабкими учнями, вони потребують дуже багато уваги на уроці, тому є планомірним питання, як організувати роботу з цими учнями, не залишаючи поза увагою інші групи дітей. Робота в таких групах відбувається під постійним учительським контролем та за допомогою сильних учнів-консультантів.

Робота в малих групах дає змогу набути навичок спілкування та співпраці. Інтерактивна взаємодія не заперечує домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учні навчаються бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення [3].

Таким чином, можна зробити висновки, що формування життєвих компетентностей при викладанні математики сприяє:

- опануванню навичок застосування учнями базових математичних понять у контексті повсякденного життя та в процесі трудової діяльності;
- зростанню інтересу школярів до вивчення математики і в цілому до навчання;
- розвитку духовних цінностей особистості: витонченості логічних міркувань, математичного мислення, повагу до вчених минулого;
- формуванню гуманістичної системи спілкування між учителем та учнями, перетворення кожної дитини на самостійно мислячу особистість, здатну поважати себе й інших;
- залученню учнів до самостійного пошуку й «відкриття» нових знань,
- розв'язання задач проблемного характеру; напруження думки, мислення;
- використанню диференційованих дидактичних матеріалів, комп'ютерної техніки, мультимедійних засобів навчання.

Математика має особливе значення у розумовому вихованні і розвитку особистості. Щоб уміти вловити настрій учнів, їхню зацікавленість предметом, учитель повинен бути психологом, здійснювати гуманний підхід до навчання, привчаючи учнів до самостійного подолання труднощів, до пошуку виходу із складних ситуацій. Для цього він повинен розширювати вибір оптимальних методів, форм і засобів навчання, сміливо втілювати в практику досягнення педагогічної науки, долати формалізм у педагогічній діяльності, постійно перебувати в творчому пошуку.

Література:

1. Бевз В. Г. Використання історизму у шкільному курсі математики: Практикум з історії математики: Навчальний посібник. / В. Г. Бевз. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009.
2. Бевз Г. П. Методи навчання математики. / В. Г. Бевз. – Х.: Основа, 2003.
3. Іванюк Т. Г. Групова форма роботи на уроках математики. / Т. Г. Іванюк. – Тернопіль: Підручники й посібники, 2007.
4. Калугіна О. Р. Шляхи формування предметної компетенції на уроках математики. / О. Р. Калугіна. – «Освітнянин». – № 1. – 2008.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи / Під ред. О. В. Овчарук. – К.: К. І. С., 2004. – 112 с.
6. Раков С. А. Формування математичних компетентностей випускника школи як місія математичної освіти / С. А. Раков // Математика в школі. – 2005. – № 5. – С. 12 – 13.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
8. Солодченко Л. О. Розвиток життєвих компетентностей на уроках математики. / Л. О. Солодченко. – Х.: Ранок, 2011.

ЖАНРОВА СВОСРІДНІСТЬ ТВОРУ ГР. ТЮТЮННИКА «ЗАВ'ЯЗЬ»

*Сиротенко В., доцент кафедри
теорії та практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Мікуліна М., студентка 4 курсу факультету
початкової, технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українську художню прозу неможливо уявити без літературної спадщини Григора Тютюнника, якого називають совістю цілого покоління української літератури. Дослідник творчості митця В. Дончик зазначає, що це «творчий геній, якого ми ще не вповні відкрили для себе і усвідомили. Ми вживаємо в найширшому розумінні: наш народ, Україна» [2, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Про унікальний і глибокий талант художнього слова прозаїка одностайно пишуть дослідники літератури (В. Дончик, Н. Зборовська, М. Жулинський, М. Кодак, Л. Масенко, В. Марко, Р. Мовчан, Л. Мороз, О. Неживий, А. Шевченко А. та ін.), його творчість вивчається у школі й вищих навчальних закладах. При цьому визначимо, що коли твори письменника з погляду їхньої проблемно-конфліктної спрямованості проаналізовані доволі детально, то особливості прози Григора Тютюнника ще окреслені недостатньо. А вона містить повісті, оповідання, новели. Зважаючи ж на те, що самі фахівці ще продовжують дискутувати з приводу жанрової природи оповідання й новели, варто особливо придивитися до малої прози письменника, що дозволить глибше осягнути як змістові особливості творів, так і їхні художні достоїнства. А якщо пригадати, що сам Григор Тютюнник сприймав новелу близькою до поезії, то цілком актуальною видається проблема з'ясування жанрових ознак твору «Зав'язь», у якому прозаїк зосереджується на тому, як у підлітків зароджується перше почуття закоханості.

Розв'язуючи дилему новелою чи оповіданням є твір Григора Тютюнника «Зав'язь», слід звернути увагу на ряд обставин. По-перше, сам письменник називав його новелою, зважаючи, напевне, на вибір предмета зображення – інтимний світ Соні та Миколи, у якому виокремлюється цілком новий, дуже утаємничений стан, ще зовсім невідомий героям. А новела, як відомо, невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією [7]. По-друге, новела як жанр найбільше відповідала авторському світосприйняттю, завжди налаштованому на неординарні ситуації в житті людини. Не випадково ще І. Франко наголошував, що «новела – найбільш універсальний і свободний вид літератури, найвідповідніший нашому нервовому часові, тому поколінню, що вічно спішиться і не має ані часу, ані спокою душевного, щоб читати многотомові повісті. В новелі найлегше авторові виявити найрізніші сторони свого таланту, блиснути іронією, зворушити нас впливом сконцентрованого чуття, очарувати майстерною формою» [7, с. 115].

Тому назвемо основні типологічні ознаки новели, виділені її авторитетними дослідниками: 1 – наявність точної та згорненої композиції з яскраво вираженим

композиційним осередком; 2 – перевага сюжетної однолінійності, що містить момент ситуаційної чи психологічної несподіваності; 3 – зведення до мінімуму кількості персонажів. Герої новели є особистості, як правило, цілком сформовані, що потрапили в незвичайні життєві обставини. Автор конструє увагу на малюванні їхнього внутрішнього світу, переживань і настроїв [1; 3; 7].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Орієнтуючись на загальні ознаки, що обумовлюють природу новелістичного жанру, охарактеризувати жанрові особливості «Зав'язі» Гр. Тютюнника. А це передбачає реалізацію ряду конкретних завдань:

- визначити композиційні особливості твору;
- розглянути характер взаємин між головними персонажами, а відтак окреслити провідну проблемно-конфліктну ситуацію, змальовану прозаїком;
- осмислити роль назви твору щодо увиразнення його жанрових ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. На перший погляд текст твору нагадує оповідання, оскільки сам головний герой Миколка веде повіствування в неквапливій манері, часто зосереджуючись на побутових подробицях: «А що в тім такого, що я нову сорочку нап'яв і кібчика на голові прислинив, – може, я на збори піду?» [6, с. 13]. Однак за цією неквапливістю приховується надзвичайно збуджений психічний стан підлітка, який готується до свого першого побачення. Власне ця новизна почуттів і визначає психологічну новелістичну напруженість, бо хлопець постійно наголошує на тому (у тексті виникають своєрідні композиційні міні-кільця), як він почувається біля Соні, як при цьому поводить дівчинка і які бажання охоплюють його: побачивши Соню, поширшав у плечах; дівчинка злягає на хлопчика, торкаючись його «теплыми пружкими грудьми»; нарешті наважується поцілувати, хоча «з розгону цілую в рипучу холодну хустку» [6, с. 15].

Роль своєрідного новелістичного обрамлення виконує й образ діда Лавріна, який водночас уособлює житейську мудрість, дорослу обізнаність, приховану за жартівливими повчальними фразами («Ото як женишся на тій появі, то кислички тобі, внуче, не тільки снитимуться, а ще й привидяться» [6, с. 13]) з делікатністю, цнотливістю, яка не повинна образити підлітка, підтримати його в непростий для нього життєвий момент. Щоб наголосити на цьому, письменник знаходить надзвичайно вдалий художній хід, проводячи паралель між станом природи та героя. Уранці, після першої безсонної ночі, проведеної разом із коханою, Миколка чує, як його закликає дід окурювати сад, щоб зберегти зав'язь на деревах: «Я прожогом кидаюся в садок, нагрібаю п'ятірнею сякого-такого труску і розкладаю вогонь аж на межі, щоб тягло дим і на Сонин садок.

- Та не там, ближче до сажа розкладай! – сердито гукають дід.
- Нічого, – одказую так, як вони мене вчили, - буде в людей – буде і в нас...» [6, с. 16].

Таким чином дід допомагає онукові захисти, зміцнити ту першу зав'язь, яка зароджується між підлітками, а також дає можливість поділитися цією радісною новиною з іншими, бо так важко приховувати своє щастя від людей. Тож хочеться вірити, що у Миколи й Соні попереду довге і щасливе життя, що в їхніх серцях надовго оселилося глибоке людське кохання, яке зігріватиме душі, допомагатиме й підтримуватиме їх на нелегкій життєвій дорозі. Не випадково хлопець успішно проходить через перше випробування, коли долає провалля й виносить Соню на руках на гору. Ця деталь тут є настільки точною, спрямованою на розкриття авторського

задуму, що це дає право вважати її деталлю-образом з глибоким символічним змістом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Уважаємо, що відзначені нами моменти красномовно свідчать про новелістичний характер «Зав'язі», відкриваючи при цьому подальші перспективи дослідження названого твору:

- розглянути засоби характеротворення, установити, які з них сприяють увиразненню стильових ознак новели;
- простежити підходи прозаїка до змалювання образів підлітків у інших його творах;
- визначити принципи змалювання проблемно-конфліктних ситуацій Гр. Тютюнником та іншими письменниками у творах спорідненої тематики.

Література:

1. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. / І. Денисюк. – К. : Вища школа, 1981. – 216 с.
2. Дончик В. Любов і біль / Облога: вибрані твори / Передм., упорядн. Віталій Дончик. – 3-тє вид. – К. : Унів. вид-во Пульсари, 2005. – 832 с.
3. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. Монографії / Н. Зборовська. – К. : Академія, 2006. – 400 с.
4. Мельник В. Мужність доброти: Творчий шлях Григора Тютюнника / В. Мельник // Жовтень. – 1981. - № 11. – С. 130 – 139.
5. Мороз Л. Григiр Тютюнник / Л. Мороз // Історія української літератури XX ст.: У 2-х книжках: підруч. для студ. гуман. спец. вузів освіти / За ред. Дончика В. Г. – К. : Дніпро, 1998. – 481 с.
6. Тютюнник Г.М. Твори. Книга I: Оповідання / Упоряд. А. Шевченко. – К. : Молодь, 1984. – С. 13 – 16.
7. В. Фащенко В. Із студії про новелу: жанрово-стильові питання / В. Фащенко. – К. : Радянський письменник, 1971. – 215 с.

УДК 378.147:377:34

РОЛЬ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПИТАННІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

*Салогуб В., аспірантка кафедри
педагогіки і методики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Україна як суверенна незалежна держава у своєму розвитку орієнтується на європейський досвід функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства, водночас зберігає і примножує надбання національної культури.

За цих умов пріоритетами управління країною в цілому та окремими її галузями є втілення демократичних засад, формування інформаційного суспільства, прагнення до підвищення правової культури з управління соціальними та педагогічними системами. Досягнення цієї мети вимагає вирішення проблеми забезпечення процесу професійного становлення особистості педагога загальноосвітнього навчального закладу. Сьогодні об'єктом пильної уваги правознавців та педагогів стає постать майбутнього вчителя з високим рівнем сформованості його професійної культури. Тому у сучасному суспільстві питання

формування професійної культури вчителя загальноосвітньої школи набуває значущості та вагомості як компоненту професійної підготовки [1].

Правова освіта вчителя є невід'ємною складовою його професіоналізму, фундаментальної підготовки та педагогічної майстерності [4].

На наш погляд, саме працівники вищих навчальних закладів формують основну концептуальну ідею особистості, політичні цінності, норми політичної і правової поведінки, дають знання про конституційні права і свободи людини й громадянина, формують культуру політичного спілкування, активну життєву позицію майбутніх вчителів.

Важливою складовою у підготовці майбутніх учителів є організація системної, професійно орієнтованої роботи відповідно до Державної програми розвитку освіти, державної програми «Вчитель», Концепції національно-патріотичного виховання молоді, постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, нормативних актів МОН України тощо [1].

У Концепції діяльності вищого педагогічного навчального закладу має бути визначено, що правова освіта є обов'язковою для всіх майбутніх учителів, працівників виховних закладів, середніх чи то вищих.

Педагогічний виш готує своїх випускників до роботи в певному правовому полі та соціально-політичних умовах, а тому професіоналізм спеціаліста передбачає оволодіння правовими знаннями та вміннями з настановою на обов'язковість їхнього застосування в конкретній ситуації, формування його правової культури [2].

Саме працівникам вищих педагогічних закладів освіти слід чітко визначити, які суспільно-моральні, громадянські та правові завдання ставить суспільство перед учителем, допомогти майбутньому фахівцю створити індивідуально орієнтовану програму, спрямовану на формування правової свідомості особистості громадянина.

Правосвідомість майбутнього вчителя формується ефективно за умови врахування його індивідуальних особливостей і характеру сімейних відносин, у яких він перебуває. У нашому суспільстві формування правосвідомості особистості відбувається як стихійно, так і в результаті діяльності органів (законодавчих, виконавчих) та навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Здатність фахівця розуміти правила співжиття і вимоги законів та вірогідним чином впроваджувати зазначене в своїй практичній діяльності, це вимоги сучасного розвитку суспільства. Ця здатність формується під впливом спеціальних навчальних завдань, і перш за все, правового всеобучу студентів під час їхнього навчання у педагогічних вищих навчальних закладах. Знання, отримані студентами під час правового всеобучу, стосуються всіх сфер діяльності людини, серед них складно виділити якісь пріоритетні.

Ефективному засвоєнню студентами змісту правової освіти сприяє створення педагогічних умов: формування пізнавального інтересу до процесу навчання, включення студентів у самостійну роботу, використання системи пізнавальних завдань: обізнаності з норм права, прав і обов'язків громадян, Конституції України тощо.

Розв'язання правових завдань передбачає умовне включення студентів у правові ситуації з усією їх складністю і суперечністю, що допоможе їм будувати в майбутньому правильну лінію поведінки. Пізнавальні завдання ознайомлюють студентів з правовими фактами, розширюють і конкретизують їхні уявлення про право. Оскільки відповідь не завжди можна знайти

в готовому вигляді, то студентам доводиться звертатися до додаткової літератури. Це сприяє розвитку самостійного мислення, творчо-наукової діяльності студентів.

Правова освіта вчителя – інтегрований показник, у якому відбивається гармонійна упорядкованість і узгодженість усіх ідейно-правових і практичних елементів, які проявляються в процесі педагогічної діяльності. Із метою подальшого формування інтересу до правової тематики, поглиблення правових знань і набуття правових умінь важливе значення посідає позааудиторна робота з використанням виховних форм і методів.

Висновки. Правова освіта вчителя має змістову і функціональну специфіку, її структура може бути подана у вигляді теоретичного, практичного і особистісного компонентів, які, у свою чергу, утворюються сукупністю правових знань, умінь, навичок, якостей і здібностей, що входять до змісту правової підготовки студентів і магістрантів.

Цілеспрямоване формування правової культури майбутнього вчителя в умовах вищого педагогічного навчального закладу можливе на основі комплексу педагогічних умов і методичних рекомендацій щодо їх реалізації: оптимізації за рахунок правової спрямованості змісту загально-гуманітарних дисциплін, удосконалення змісту педагогічних і виробничих практик, впровадження нових курсів професійно-правового спрямування, залучення студентів до різних видів діяльності.

Література:

1. Указ Президента України № 992/2001 від 18.10.01 року "Про Національну програму правової освіти населення" [Електронний ресурс] / Освіта в Україні та за кордоном. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2719>.
2. Андрусишин Б. І. Підготовка правознавчих кадрів для освітньої галузі / Б. І. Андрусишин // Юридичні читання молодих вчених. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 23-24 квітня 2004 року. – К., 2004. – С. 3 – 13.
3. Головченко В. Позакласні та позашкільні форми правового навчання: Наук. рек. // Юрид. вісн. України. – 1997. – № 49. – С. 25 – 30.
4. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4.

ЗМІСТ

<i>Бондаренко А.</i> Інтеграція медіаграмотності в освітній процес початкової школи	3
<i>Бондаренко Т., Бакуха О.</i> Роль медіаосвіти в патріотичному вихованні школярів.....	7
<i>Бондаренко Т., Ендеберя Н.</i> Вплив змішаного навчання на ефективність взаємодії молодших школярів.....	12
<i>Бондаренко Т., Краснікова А.</i> Упровадження змішаного навчання як засобу взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу.....	16
<i>Бондаренко Т., Саранчук В., Фадєєва В.</i> Проектна діяльність як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів.....	21
<i>Бондаренко Т., Телятнікова Л.</i> Реалізація індивідуальних освітніх траєкторій в умовах нової української школи.....	25
<i>Бондаренко Т., Ткачова М., Хлудова А.</i> Адаптація першокласників до шкільного навчання	29
<i>Бондаренко Т., Федюніна О.</i> Інформаційно-комунікаційна підтримка взаємодії молодших школярів.....	32
<i>Брюханова Т., Малахова Ж.</i> Вплив інноваційних фізкультурно-оздоровчих технологій на розвиток особистості студентів ВНЗ.....	37
<i>Воронова Н.</i> Використання мультимедійних технологій у культурологічній освіті....	40
<i>Горобець Л., Єрмілко О.</i> Здоров'язбережувальні технології у сімейному просторі молодшого школяра.....	44
<i>Гринько В., Глоба Д.</i> Навчальні проекти як форма організації дослідницької діяльності.....	47
<i>Гусаченко Л., Кравцова К.</i> Формування толерантності засобами хореографії у дітей молодшого шкільного віку.....	50
<i>Гусаченко Л., Криволицька О.</i> Педагогічні методи до формування художньо-комунікативних навичок у вчителів хореографії.....	53
<i>Євтухова Т., Грибанова К., Троян Т.</i> Storytelling у початковій школі: стан і перспективи використання.....	57
<i>Євтухова Т., Красноєєва О.</i> Електронний контент уроку: особливості застосування і нові можливості.....	60
<i>Євтухова Т., Кравченко О.</i> Майстер-клас як засіб удосконалення професійної майстерності вчителів.....	65
<i>Євтухова Т., Собіна К.</i> До питання використання медіаресурсів у початковій школі.	69
<i>Котлярова О.</i> Використання наочності на уроках природознавства в початковій школі.....	73
<i>Кошелєв О., Касаткіна К.</i> Календар: історія виникнення та програми для створення.....	76
<i>Кошелєв О., Пальчун К.</i> Числа із власними іменами.....	80
<i>Нестеренко А.</i> Особистісно-орієнтоване навчання – вимога нової української школи.....	85
<i>Пучков І., Анацька В., Колодій Є.</i> Особливості використання інформаційно-методичного порталу вишу у навчальному процесі.....	89
<i>Пучков І., Безрукова Л.</i> Використання технології «blended learning» на уроках алгебри.....	92
<i>Сарієнко В.В., Алексєєва К.</i> Комп'ютер як засіб у системі перевірки знань молодших школярів.....	97
<i>Сарієнко В.К., Позираєва Д.</i> Логіко-структурний аналіз математичного поняття величини.....	100
<i>Сєрова С., Чупахіна О.</i> Формування та розвиток життєвих компетентностей учнів на уроках математики.....	104

<i>Сиротенко В., Мікуліна М.</i> Жанрова своєрідність твору Гр. Тютюнника «Зав'язь»...	110
<i>Салогуб В.</i> Роль вищих педагогічних закладів освіти у питанні формування правової культури майбутнього вчителя.....	112

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Матеріали наукової конференції
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(23 – 24 травня 2018 р.)

Випуск 18

Відповідальний за випуск:

Т. А. Євтухова – кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті

Макет і верстка – І. Р. Пучков

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори.

Адреса редакції: 84122, вул. Університетська, 12, м. Слов'янськ
Донецької області,
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»,
кафедра природничо-математичних дисциплін
та інформатики в початковій освіті

E-mail: kafpmd@gmail.com